IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST, 2021. XI. évfolyam 4. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos: Bárdos László (2016-ig), Fetykó Judit
MINDEN JOG FENNTARTVA
A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

BUDAPEST, 2021
XI. évfolyam 4. szám

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06

SZERKESZTŐ:

FETYKÓ JUDIT

TECHNIKAI MUNKATÁRS:

NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF

ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos:
Bárdos László (2016 júliusig)
Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére

Ajánlott lapok

Börzsönyi Helikon
http://www.retsag.net/helikon/lap.htm

CanadaHun
http://canadahun.com/

FullExra
http://www.fullextra.hu/

GRAMOFON
http://www.gramofon.hu/

HETEDHÉTHATÁR
http://hetedhethatar.hu/

Irodalmi Rádió
http://irodalmiradio.hu/

Litera-Túra folyóirat
http://www.litera-tura.hu/

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
http://mek.oszk.hu/

Magyar SzínházTechnikai Szövetség
http://msztsz.hu/szinpad/

Mercator Stúdió
http://www.akonyv.hu/

NAPÚT
http://www.naputonline.hu/

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
http://www.oszk.hu/

Versmondó
http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol

Art'húr Irodalmi Kávéház
https://www.facebook.com/arthurirodalmikavehaz/

Gondola Kulturális Magazin
https://bg-bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/

Délibáb – Cserhát
www.delibab-cserhat.hu

Bodó Csiba Gizella honlapja
http://bodonecsibagizella.hu/

Kenyeres Zoltán honlapja
http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/

Kotaszek Hedvig honlapja
www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja
http://www.petererika.com/

Litera-Túra Művészeti Magazin:
https://www.facebook.com/pg/literaturamuveszetimagazin/posts/?ref=page_internal

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(az oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ:*Szóérintő*
http://mek.oszk.hu/08800/08805/

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*
http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml

DEBRECZENY György: *ellentétpárhuzamok*
http://mek.oszk.hu/19000/19021/index.phtml

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*
http://mek.oszk.hu/06000/06084/

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt…*
http://mek.oszk.hu/11500/11558

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*
http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml

KŐ-SZABÓ IMRE: *Színlelt szerelmek*
http://mek.oszk.hu/19400/19435

MOSONYI KATA: *Búzamező, varjakkal*
Szakadt színfalak közt
https://mek.oszk.hu/20100/20158/
https://mek.oszk.hu/20100/20157/

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó RIPORT-KÖNYV
http://mek.oszk.hu/12200/12217/

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*
http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html

SZ. PŐRDY MÁRIA: *Rigó árnyékágon*
https://mek.oszk.hu/11000/11044/

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*
http://mek.oszk.hu/10500/10525/

Szigetköz, téli út

Fotó: **GŐSI FERENC**

HÍREK

Gratulálok a *Jeles napok meséi* c. kötethez; a Sprint Kiadónak az ötlethez, a szerzőnek, Mester Györgyinek a mesékhez.

A történetek egy részét ismerem, az óvodás és kisiskolás korú gyermekek számára érthető, rövid, tömör olvasmányok. Mester Györgyi szeretettel mutatja be mesehőseit, így ezekből a történetekből nem csupán a jeles napokat ismerhetik meg az olvasók, a gyerekek.

Jó ötlet volt, hogy a Sprint Kiadó feltette egy korábbi oldalon a könyv tartalomjegyzékét, ezt csupán eddig az egyik nagy antikvárium kínálatában láttam az ajánlott könyv mellett.

Úgy kerül elő, gurul egyik történet a másik után, ahogy a matrjoska babák (az eredetileg japán fa-játékból később átalakult ma ismert alakjába) is elsőrakoznak az előzőből, hasonlók egymáshoz, mégis újat mutatnak.

Valószínűleg érdekelni fogja a célzott korosztályt és a pedagógusaikat e könyv, mely új, ismeretközlő mesevilágot hozhat az oktatásba.

Fetykó Judit

HÍREK

FŰZY-MOLNÁR ZOLTÁN
fotókiállítása
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – Rottenbiller u. 10. – megtekinthető
2021 novembertől

HÍREK

www.irodalmiradio.hu

Szépirodalmi életműdíjból kettőt adtunk át születésnapi ünnepségünkön. Az egyiket Bodó Csiba Gizella kapta, aki sok-sok éve az Irodalmi Rádió tagja, három könyve szerkesztőségünk gondozásában jelent meg, s rendszeres, aktív részvevője pályázatainknak, programjainknak

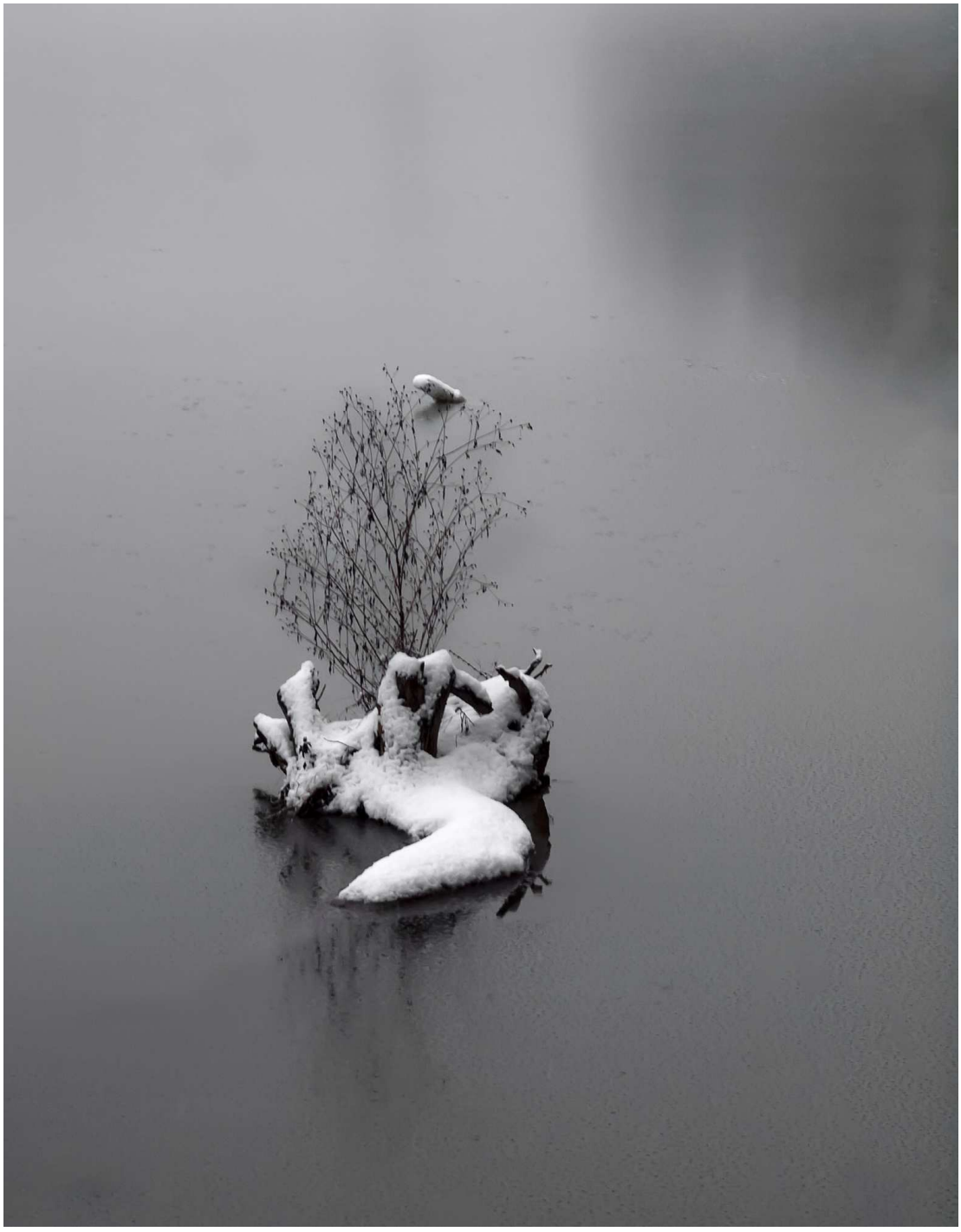
Zsoldos Árpád

.

TARTALOMJEGYZÉK

ALBERT ZSOLT 61
AMBRUS JÓZSEF 100
ANDY BERES 24, 32, 42, 54, 61, 64, 84
BABITS MIHÁLY 59
BALOGH ÖRSE 93
BARANYI FERENC 12
BÁRDOS LÁSZLÓ 138
BODNÁR LÁSZLÓ 104
BODÓ CSIBA GIZELLA 62
BÖRZSÖNYI ERIKA 135
BŐSZE ÉVA 126
BUDA FERENC 67
CIRILL KABIN CSABA 57
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET 111
DARVAS JUDIT 149
DEBRECZENY GYÖRGY 54
DEDIK JÁNOS 65
EGERVÁRI JÓZSEF 107
EISEMANN GYÖRGY 13
ENDRŐDI BÉLA 123
FÁBIÁN MÁRIA 53
FELLINGER KÁROLY 27
FELUGOSSY LÁSZLÓ 58
FETYKÓ JUDIT 24, 146
FÖLDESDY GABRIELLA 117
FŰZY-MOLNÁR ZOLTÁN 48
GAZDAG ERZSI 59
GŐSI VALI 35
HABOS LÁSZLÓ 137
HAJNAL ÉVA 53
HALÁSZ ERZSÉBET 124
HOGYA GYÖRGY 128
HOLÉCZI ZSUZSA 114
HORVÁTH HOITSY EDIT 28, 29, 30, 31
JÓNA DÁVID 49
JUHÁSZ GYULA 59
JUHÁSZ ZSUZSANNA 55
KAMARÁS KLÁRA 90
KARAFFA GYULA 33
KELÁR GYÖRGY 99
KETYKÓ ISTVÁN 109
KOLUMBÁN JENŐ 106
KOOSÁN ILDIKÓ 127
KORIM LÁSZLÓ 85
KOTASZEK HEDVIG 34

KOZÁK MARI **94**
KŐ-SZABÓ IMRE **87**
KÖVES JÓZSEF **120**
KULCSÁR TIBOR **43**
MÁNDY GÁBOR **121**
MESTER GYÖRGYI **96**
MOLNÁR EDIT **86**
MOSONYI KATA **22**
NÁSZTA KATALIN **136**
NYAKÓ ATTILA **122**
NYERGES GÁBOR ÁDÁM **25**
PÉTER ERIKA **42**
PETHES MÁRIA **47**
PILINSZKY JÁNOS **21, 59**
REJTŐ GÁBOR **52**
RENDIK ZSUZSA **56**
SÁRKÖZI LÁSZLÓ **110**
SITKU RÓBERT **44**
SOKHEGYI GYÖRGYI **105**
STANCSICS ERZSÉBET **45**
SZ. PŐRDY MÁRIA **112**
SZEDŐ TIBOR **116**
SZEGŐ JUDIT **32**
SZEPESI JOLKA **108**
TARHOS FERENC **26, 55, 89, 113**
TÁTRAI S. MIKLÓS **50**
TRAUTSCH TIMEA **122**
UMHAUSER FERENC **68**
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF **103**
VASADI PÉTER **23**
VERASZTÓ A. KÁROLY **93**
VERASZTÓ ANTAL **91**
VIHAR BÉLA **36, 37, 38, 39, 40, 41**

Fotó: **GŐSI FERENC**

BARANYI FERENC

Mediterrana

Mikor holdfényben fürdik már a tájék:
tücsök és lepke is kigyúl a vágytól,
forró a déli szél is, szinte már ég,
mikor kinéz a lány kis ablakából.

Szemléli: hódol-é a csillagtábor?

Fényes, veszettül fényes mind a csillag,
de tekintete tündöklőbb a lánynak,
az ég burkán is átragyogva hírt ad
oly üdvösségről, mit csak földi vágy ad.

Bosszantására angyalok hadának.

Ruszalka

Vízitündér a mélyben. Pillantása
a sötétlő vizekből is kifénylik,
beleragyog a roppant éjszakába
s győzelmesen sugárzik fel az égig.

A gravitáció mindent marasztna?
Mit föld leköt, sosem kerülhet égre?
Zenitre jutna úgy a lánynak arca
s aranyat szórna ránk, mikor lenézne.

De tartja lenn a mély. Ezért csak ábránd,
hogy felragadja egyszer majd az ég.
Pedig magasba nézve is csodálnánk,
ahogy elfoglalja a nap helyét.

Baranyi Ferenc: *Tótágas*, Új Könyvbarát, 2018.

EISEMANN GYÖRGY

Politika és poétika Jókai Mór Dózsa-drámájában és Erkelék megzenésítésében

Jókai Mór Dózsa-színműve[1] – témája és hagyományos műfaji besorolása szerint – úgynevezett történelmi dráma, miként az Erkel-mű történelmi opera.[2] A történelminek tartható műfajok megalkotásának lehetőségéről vagy „lehetetlenségéről" már számos vita zajlott,[3] a dilemmák ismertek, így ezekre tekintettel most főleg arra érdemes figyelni, mit tesz Jókai alkotása és annak zenei színre vitele akkor, amikor a cselekmény historikussá képzett horizontjára hagyatkozik, hogyan kezeli azt a múltat, melyet – egy vágyott jövő tükrében – a jelen megértése feltételének tart. Azaz hogyan tűnik elő benne a történelem ezúttal politikailag is artikulálható *történetisége* – Arany János jól ismert szavaival szólva – a reménnyé váló emlékezet fényében. E nézetből tartható számot tevőnek mind a színműben, mind az operában a poetizált politikai aspektus, mely egészen másként tűnik elő például Eötvös József szintén történelmi műfajú regényében.[4]

Az interpretáció innen adódó kérdései mindenekelőtt a reprezentált társadalmi cselekvés és az irodalmi-nyelvi közeg viszonylatát – politikumnak és esztétikumnak a romantikában különösképp látványosan interferáló dimenzióját – érintik. Kiindulásként röviden megállapítható, újkori kultúránk egyik általános tapasztalata a politikának retorikaként magára ismerése. Ennek konkrétumaihoz most csak utalni lehet Carl Schmitt nagyhatású koncepciójára, melyből levonható a következtetés: a téma és a műfaj, a történelmi trópus és a kortárs nyelvhasználat kapcsolata egy olyan, folyvást újraképződő összetartozáson alapul, mely – hasonlóképp a performativitás elméleteihez – feltartóztathatatlan és „tetten érhetetlen" átmeneteket képez.[5] A világtörténelem irracionális és katasztrofikus – immanens-szekularizált nézetben minden fölérendelt metapoziciót nélkülöző vagy leromboló – halálmenete eszerint leírható úgy is, mint e kettő (politika és retorika) talányos egymásban létének kiszámíthatatlan alakulástörténete. S ilyen keretekben öltött az újkori tragédia műfaja

---

[1] Jókai Mór: *Dósa György, eredeti történeti dráma négy felvonásban*, bemutatta a Nemzeti Színház 1857. november 3-án, Egressy Gábor rendezésében. Kritikai szövegkiadása: *Jókai Mór Összes Művei*, szerk. Lengyel Dénes, Nagy Miklós, *Drámák, I, (1843□1860)*, s. a. r. Solt Andor, Budapest, Akadémiai, 1971, 513-584.

[2] Somfai László a kéziratos partitúra tüzetes vizsgálatával bizonyította, hogy az opera nem Erkel Ferenc egyedüli alkotása. Az övén kívül egyéb kézírások is azonosíthatók, többek között Erkel Gyula, Erkel Sándor és Erkel Elek részéről, ezért fordul elő a tanulmány címében szerzői név többes számban. Lásd Somfai László: *Az Erkel kéziratok problémái = Zenetudományi tanulmányok, 9*, szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes, Budapest, Akadémiai, 1961, 81-158. Az operát 1867. április 6-án mutatták be Pesten, a Nemzeti Színházban.

[3] A problémakör bőséges szakirodalommal rendelkező tárgyalásához lásd például *Narratívák 4, A történelem poétikája*, szerk. Thomka Beáta, Budapest, Kijárat Kiadó, 2000; Bokányi Péter: *Ahogyan sohasem volt (A történelmi regény változatai az ezredforduló magyar irodalmában)*, Szombathely, Savaria University Press, 2007; újabban Balogh Gergő: *A történelem hallgat (A történelmi regény és egy tudomány felszámolásának küszöbén)*, Tiszatáj 2015/2, 64-73; Szegedy-Maszák Mihály: *A történelmi regény létezési módja = Jelen a múltban, múlt a jelenben*, Kalligram, Budapest/Pozsony, 2016, 56-81.

[4] Amellett, hogy az Eötvös József regényében „megjelenített történelem víziója átfogóbb annál, hogysem egyszerűen aktuálpolitikai jelentést kellene tulajdonítani neki…" Szilágyi Márton: *Megváltás és katasztrófa (Eötvös József: Magyarország 1514-ben)*, Irodalomtörténet 2004/4, 433-453. Tallián Tibor erre figyelemmel élt az Erkelek műve kapcsán éppen a „politikai opera" meghatározással akadémiai székfoglalójában (*Erkel: Dózsa György - A nemzeti operától a politikai operáig*, 2017).

[5] Tán a legtöbbet idézett okfejtés e téren Paul de Man: *Az olvasás allegóriái*, ford. Fogarasi György, Szeged, Ictus/JATE, 1999, 373-406.

– Shakespeare óta látványosan – határozottan a retorika és a politika viszonyrendjében működő jelleget. Azzal összefüggésben, hogy a világrendet megsértő hübrisz és az oda visszasegítő katharszisz antik-görög – egy világrendet feltételező arisztotelészi[6] – mintáját felváltotta, legalábbis a konfliktusok szintjén alapvetően befolyásolta a transzcendens instanciákat egyre inkább tagadó, immár klasszikus barát-ellenség megkülönböztetés.[7] Carl Schmitt meglátásai nyomán megkockáztatható, a modernizálódó tragikum jórészt éppen a politikainak kiszolgáltatva bizonyulhat tragikumnak. S ezzel párhuzamosan a polisz közvetlen nyilvánosságát fölváltotta – transzformálta – a politika (mint intrika) közvetett nyilvánossága. Így, amennyiben a politikainak sincs megragadható referenciája („valósága"), annyiban tehát maga is retorikaiként létezik a történetinek mutatkozó hagyományban. Ezért például a múltbeli tragikus esemény hübriszének – figuratív-retorikai szinten: a téves döntésnek mint nyelvi hibának – sincs egyértelműen meghatározható történelmi oka. Már csak azért sincs, mert egy döntés éppen akkor döntés, ha nem vezethető le kizárólag a külső tényezőkből.[8] Igazságkereső kauzalitása ráadásul mindenképpen látszólagos, megfelelően Nietzsche sokat idézett sorainak: „Mi is tehát az igazság? Metaforák, metonímiák, antropomorfizmusok át- meg átrendeződő serege […]: az igazságok illúziók, amelyekről elfelejtettük, hogy illúziók",[9] stb. Hamlet voltaképpen már e felfogást előlegezve leckéztette Poloniust a metaforikus kogníció verifikálhatatlanságáról: milyen például a látott felhő? Olyan mint egy teve? Mint egy menyét? Vagy mint egy cethal?

Nem túl merész egyszerűsítéssel kijelenthető, Hamlet az európai irodalom azon őstípusa, aki cselekedeteit folyvást individuális érdekű retorikai műveletekkel reflektálja és helyettesíti. Voltaképpen e jellemvonásából kiindulva dolgozta ki Carl Schmitt az iménti horizontból sarjadó romantika-interpretációját is. Elgondolása szerint a romantika úgy emeli ki az egyéniség történelmi szerepét, hogy azt egyúttal meg is szünteti. Egyrészt a gondviselés helyébe az abszolutizált alanyi cselekvést helyezi, a zsenialitás magasztalásával. Másrészt a külső meghatározottságok radikális tagadása és az egyéniség elvének az abszolútizálása „halványra betegíti" a tettet, döntésképtelenséget idézné elő. A romantikus poézis indítaná el azt a minden adekvát társadalmi cselekvés elhárításában kulmináló folyamatot, mely az esztétikai totalizálás jegyében lenne leírható. A „világ poetizálásának" novalisi gondolata ezek szerint kontraproduktív: hiába akar forradalmian átalakító lenni, nem képes elementáris és releváns hatást gyakorolni a környezetére. Sőt, a „valódi" döntések állandó felfüggesztése egy alapvetően ironikus attitűdöt formál, annak érdekében, hogy a szubjektív hozzáállások végtelen sokasága szüntelenül fönnmaradhasson. A végtelen relativizálás következtében minden egészből rész lehet és fordítva. Ezért a romantikus irónia e nézetből – mint a negáció örök hatványozódása – nem más, mint a referencialitásokkal („valóságokkal") folytatott befejezhetetlen játék, a fölidézett világok sorozatos-kölcsönös kioltása. Ahogy azt metaforikus szinten már a szóképek kiforgatásának hamleti önkénye is megtette az említett, Poloniussal folytatott csevegésben. S a metaforizálás-demetaforizálás szabad – gátlástalan – kezelésének iróniája úgyszintén a szubjektum önmagát őrző kívülállását, távolságtartását segítené elő. A romantikus én – független esztétikai szubjektumként – ezért úgy marad érinthetetlen, ahogy maga sem képes érinteni a világot, minden „politikai" ambíciója

[6] Vö. Helikon 2002/1-2 (A *Poétika* újraolvasása), szerk. Bolonyai Gábor, Hajdú Péter.

[7] Reinhart Koselleck: *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája*, ford. Szabó Márton, Budapest, Jószöveg Műhely Kiadó, 1997.

[8] „Benjamin elemzése éppen a szomorújáték uralkodójának *döntésképtelenségére* fut ki, az uralkodói hatalom és az uralkodás képessége közötti ellentmondásra, olyasvalamire tehát, ami […] Schmittnél per definitionem kizárja a szuverenitás lehetőségét (a szuverén azért szuverén, mert tud dönteni)." Kulcsár-Szabó Zoltán: *Döntés, reprezentáció, ellenség (Carl Schmitt) = A gondokodás háborúi (Töredékek az erőszakos gondolkodás 20. századi történetéből)*, Budapest, Ráció, 2014, 62.

[9] Friedrich Nietzsche: *A nem-morálisan fölfogott igazságról és hazugságról*, ford. Tatár Sándor, Athenaeum, Budapest, 1992, 7.

ellenére.[10] Ugyanakkor – teendő röviden hozzá – azzal, hogy a politikai cselekvést illető bírálatát Carl Schmitt éppen a romantikus esztétika kritikájára építi, voltaképpen ellentmondásba kerül önnön retorikai kiindulásával, hiszen a romantikát az általa egyébként megtagadott referencialitás-elv felől bírálja, miközben egy inadekvát kartéziánus szubjektum-képletet tulajdonít neki, de ez más kérdés.

A Dózsa-féle lázadás történelmi emlékezete, sokszori feldolgozása és szertelen interpretálása az iskolapéldája lehet az egykori „esemény" retorikai teremtettségének, magán viselvén az imént fölvillantott politikaelmélet és romantika-kritika szerint belátható (feltűnő) jegyeket. A téma apokaliptikus megformálásai jellemezhetők ugyan az alanyi szenvedély és a történelmi végzet összefonódásával, bár a „romantika retorikájának" éppen ezáltal érvényesülő, az individuális illúziókat önnön hiperbolizációikkal dekonstruáló karaktere voltaképpen szétzilálja ezt az összetartozást. Azzal együtt, hogy „[a] történelmi helyzetekbe – az irodalmi szövegekkel ellentétben – nem épülnek be inherens jelentések."[11] A fő probléma nem is a múlt elbeszélésének bizonyos „torzító" jellege (hiszen „tulajdonképpeni" igaz történet nem létezik), hanem a diszkurzív önkény látványos, önfeledt tombolása, saját korlátainak reflektálatlansága, ideologisztikus mértéktelensége, vagyis a megértés történetiségének és dialogicitásának masszív negligálása. Ezáltal olyan „politikai" narratívák jönnek létre, melyek „esztétizálása" kevéssé a történelmi műfajok poétikai keretei között, inkább pusztán ideológiáiktól hajtva, elsősorban a forradalmiság vagy az anarchia sematikus allegóriájaként képesek csak szerveződni, egy igazolhatatlan metapozíció kialakítása nyomán.[12] Szűcs Jenő teljes joggal jegyezhette meg immár fél évszázada, hogy „[a]z a kép, amely a történeti irodalomban és köztudatban mindmáig élt a parasztháború kezdeteiről, nem egyéb, mint a forráskritikát nélkülöző, a kései hagyománytorzulást követő ötletszerű kombináció eredménye."[13] Nemrégen az innen kiinduló Kulin Ferenc még tovább ment, amikor az utóbbi évek alapos felülvizsgálatára hivatkozva bírálta a korszak és a felkelés historikus emlékezetének szürreális csapongásait.[14] Immár bizonyítottnak tekinthető, hogy ez a viszonylag csekély kiterjedésű, legfeljebb három hónapig tartó, szórványosan lángra kapó, néhány ezres részvétellel zajló bűnügyi sorozat nem volt jobbágyfelkelés, nem rendelkezett országos jelentőséggel, komolyabb gazdasági károkat nem okozott, jogi hatása

---

[10] Mindehhez lásd Carl Schmitt, *Politische Romantik*, München, Duncker und Humblot, 1924; uő.: *A politikai fogalma*, ford. Cs. Kiss Lajos, Budapest, Osiris/Pallas Stúdió Attraktor, 2002; uő.: *Hamlet oder Hekuba (Der Einbruch der Zeit in das Spiel)*, Stuttgart, Klett-Cotta, 2008; Gyulai Attila: *Olvasatok között: Rousseau, Schmitt és Paul de Man politikaelmélete = Teremtés – politika és művészet*, szerk. Ekert Mária, Molnár Attila Károly, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Molnár Tamás Kutató Központ, 2015, 55-70; Szabó Márton: *A diszkurzív politikatudomány alapjai (Elméletek és értelmezések)*, Budapest, L'Harmattan, 2003.

[11] Hayden White: *A történelmi szöveg mint irodalmi alkotás*, ford. Heil Tamás = *A történelem terhe*, szerk. Braun Róbert, Budapest, Osiris/Gond, 1997, 76.

[12] „Nincs tehát, jelelméletileg fogalmazva, a barát-ellenség-viszonynak […] *referense*, sőt eleve nem is létezik olyan külső vagy harmadik pozíció, amelyből rá lehetne látni, hiszen (mint az a „semlegesség' pozíciója iránti, *A poltikai fogalmá*t végig átszövő szkepszisben is megmutatkozik) itt a 'helyes megismerés és megértés lehetősége és ezzel a beleszólás és ítélkezés jogosultsága is csak az egzisztenciális részesüléssel és részvétellel (*Teilhaben und Teilnehmen)* adott.'" Kulcsár-Szabó Zoltán: *i. m.*, 89.

[13] Szűcs Jenő: *Ferences ellenzéki áramlat a magyar parasztháború és reformáció hátterében*, Irodalomtörténeti Közlemények 1974/4, 413. A szerző akkor már ismerte az újabb forráskutatás anyagát, Barta Gábor, Fekete Nagy Antal: *Parasztháború 1514-ben*, Budapest, Gondolat, 1973. A témához és Szücs Jenő eredményeihez lásd Ács Pál: *„Hamis barátok rebelliója" (Szűcs Jenő Dózsa-tanulmányai – 40 év után)*, Történelmi Szemle 2014/4, 611-620.

[14] Két, a Dózsa-felkelés 500. évfordulója alkalmából szervezett konferenciát említ. „Az egyiket az MTA Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézete (2014. május 22–23.), a másikat az Erdélyi Múzeum Egyesület csíkszeredai fiókszervezete szervezte (2014. június 5.) rendezte. Lásd Kulin Ferenc: *A történetírás Dózsa-képe*, Magyar Művészet 2014/3-4, 176-183. A szerző az előbbi rendezvényből főként Ács Pál, Szörényi László és Erdélyi Gabriella, az utóbbiéból Egyed Ákos, C. Tóth Norbert és Neumann Tibor előadásait hasznosítja.

elhanyagolható, a Werbőczy-törvényekre hivatkozó ún. második jobbágyság elmélete sem több alaptalan spekulációnál. A nagylaki és az apátfalvi ütközeteket leszámítva komolyabb harcok nem voltak, Dózsáék a török elleni portyák miatt magukra hagyott várakat foglalták el. Számos emblematikusnak vélt esemény – köztük a vezér ceglédi beszéde – meg sem történt, miként a lázongást záró temesvári csata sem, mivel az összeverődött galeri hanyatt-homlok szétfutott, mihelyt Szapolyai pár ezres látványseregét közeledni látta. Ha tehát az úgynevezett történelmi háttérre (előzetes narratívára) kérdezünk, minden visszafogottsággal csak azt válaszolhatjuk, a legenda később kialakult politikai jelentőségét annak utólagos retorikája teremtette meg, többnyire az Eötvös József regényével elhíresült mondai mintát variálva.[15] Mivel Magyarország 1514-ben nem állt lángokban, a lakosság többsége hírét sem hallotta a zavargásoknak, elmondható, a Dózsa-sztori jórészt a politikai perszuazivitás teremtménye, vagyis olyan gótikus fikció, melyet figurálásának illuzionizmusa hozott lére, akár a nietzschei „felejtés" imaginatív ötletelése nyomán.

Ez esetben viszont magyarázatot igényel e retorika sikere, vagyis *politikai* hatásának lényege: mégis hogyan, miért állt elő a hatalmas váltás, ami jelentős *eseményt* formált a viszonylag jelentéktelen *történések*ből?[16] Ha a figuráció adott performatív pillanata nem is, a figura – a módosult alakzat – maga tetten érhető. A továbbiakban a háborúnak olyan epizált-fikcionált jelei, nyelvi indexei kerülnek tárgyalásra, melyek Jókai, Szigligeti és az Erkelek művében egyaránt kulcsszerepet kaptak, s melyek – majd kitérünk rá, miért – képesek voltak a magyar történelem és kulturalitás alapvető narratíváinak befolyásolására.[17] Függetlenül attól, „pozitíve" mennyire igazolhatók, vagy mennyire vitatottak ezek – a tudományos hitelesség vizsgálatától (a történeti és a szépirodalmi diszkurzívák összevetésétől) a formatan terén már csak azért is eltekinthetünk, mivel a „tudományos hitelesség" megállapítása természetesen maga sem független a fikcióképzés műveleteitől. Nem csak az kérdezendő tehát, milyen történelmi-diszkurzív háttérrel rendelkezik (vagy nem rendelkezik) a nevezett műalkotás, s a kimutatható historikus előzményeket hogyan dolgozza fel, hanem az, milyen retorika – beleértve a zenei nyelvet – képes történelmi háttérré (múlttá) formálni és onnan elővezetni a témát, melynek sokáig elfogadott referencialitását maga az immár önkritikus történettudomány kérdőjelezte meg, s melynek politikailag konkretizált tartalma többnyire a historikus képzelőerőt manipuláló előítéletek kliséiből bukkant elő.

Az exponált történet – önnön értékrendje és narratív struktúrája szerint – archimédészi pontja nem más mint egy törölhetetlennek mutatkozó jel közbejötte, mely által Dózsa György alakja valóban országos, akár világpolitikai, sőt üdvtörténeti jelentőségűvé hiperbolizálható. Őt a muzulmán törökök ellen szerveződő *keresztes hadsereg* élére Bakócz Tamás érsek nevezte ki, a római pápának, Krisztus földi helytartójának harcba hívó bullája nyomán. Lehetett Dózsa bárki, tett vagy nem tett bármit, ezzel az *eseménnyel* Isten jelét vette magára,

[15] A szakirodalom egyet ért abban, hogy Eötvös József regényében azért nincs tulajdonképpen főszereplő, mert az elbeszélő – mint a mű címe mutatja – egy egész kor, az egész ország történelmi helyzetét, annak összetettségét kísérelte meg epikailag megrajzolni. Sőtér István, Rónay György, Wéber Antal és Szilágyi Márton hasonló megállapításaihoz csatlakozik Devescovi Balázs: *Eötvös József*, Kalligram, Pozsony, 2007, 202-203. Ez az önmagában természetesen nem kifogásolható szépírói szándék művészi fantázia csapongásaiban valósítható meg.

[16] Vö. Reinhart Koselleck: *Elmúlt jövő (A történeti idők szemantikája)*, Budapest, Atlantisz, 2003. Történés és esemény kategóriáinak értelmezéséhez lásd még *Esemény – trauma – nyilvánosság*, szerk. Dánél Monika, Fodor Péter, L. Varga Péter, Budapest, Ráció, 2013.

[17] A korabeli kritikából Gyulai Pál határozottan elítélő véleményét jórészt egyetértőleg idézi fel Perényi József: „A vádak, amelyekkel Gyulai Jókait illette: hogy meghamisítja a történelmet és hogy a darabból hiányzik a tragikum, igazak. Mert Jókai darabjában csakugyan hiába keresünk történeti hűséget, Dózsa alakja rikító anachronizmus, többi alakja is torzkép s Gyulai ítéletével szemben csak enyhítő körülményeket kereshetünk. Jókai célzatosságát nem lehet ridegen rosszhiszeműnek tartani, s azzal sem vádolhatjuk, hogy a politikailag éretlenek tapsait hajhászta s így eljárása sem mondható társadalmi szempontból veszedelmesnek." *Jókai Mór, a drámaíró, I*, Irodalomtörténet 1926/1, 11.

személye és rangja hivatalosan is megszentelődött. Az adott korban ennél erősebb legitimáció nem létezett: a királyi hatalom szintén innen származott, ahogy például Max Weber megfigyelése hangsúlyozta, jellemezve annak transzcendensként elfogadott forrását.[18] Dózsa György, az alacsony rendből származó harcos az esküjét egyenesen Istennek teszi, azaz „Isten kegyelméből" evilági képviselőjének, az ország apostoli urának, a királynak. Mondani se kell, e reláció óriási feszültséget hordoz magában. Szinte szükségképp szabadul ki innen egy olyan diszkurzív-drámai láncreakció, mely a hősiesség alakzatát, a fenséges isteni jel hordozását annak teljes szemiológiai ellentétével, a profánnal, sőt az alantassal szembesíti és ezen ütközésből formálja ki. A történelmileg kisszerűt a szakralitás fényében avatván jelentőssé, egy fölkapaszkodott kardforgató nagyra vágyásából egy küldetéses-prófétai küzdelem tragikus kifejletét alkotván meg. E figuratív műveletek végrehajtásával Jókai drámája és Erkelék operája eléggé magányos jelenségek a téma feldolgozásainak sorában, melyek a napjainkban ismert – bár távolról sem mindig hasonló – módon hajlamosak pusztán valamilyen népi-forradalmi igazság tragikus képviseletét látni a hős sorsában, életében és halálában.[19] Eötvös József regényén kívül például Petőfi Sándor vagy Ady Endre költeményei egyaránt a népfelkelés, a pusztítás grand guignol-önkívületére apellálnak, míg Illyés Gyula drámájában, Dózsa és Zápolya záró dialógusában, mintha két megfontolt nemzetbiztonsági szakértő érvelne precízen a maga helyzetértékelése mellett. Általában tehát a „demokratikus" érdekek és az elnyomó főúri hatalom ütközésének sémáját tükrözik az újraírások.[20]

Szigligeti Ede librettója lényegében követi Jókai szövegét, így Erkelék zenéje nagy mértékben ugyancsak a mondott polaritásra – az alantas és a fenséges dichotómiájára – feszíti drámaiságát. Mivel most az operáról esik főleg szó, a továbbiakban a színpadi adaptációból kiindulva idézendő néhány mozzanat ennek alátámasztására. Mindjárt az elején markánsan és félreérthetetlenül jelentkezik a modális feszültség: Lőrinc patetikus bevezetését a Dózsát gúnyoló kórus, valamint Szapolyai durván lenéző, rématikus szavai követik: miféle *bohózat* ez? A kar cirkuszi tréfálkozásnak tartja Dózsa megjelenését. „Mennyi tréfa! mennyi pompa! / Jó királyunk, mily pazar ma. / Igaz, hiszen névnapja van. / Dózsa is itt mulat vígan, (nevetve) / Még tán meg is táncoltatja. / Beh kár, beh kár, / Hogy nincs orrán vaskarika – hahaha!"[21] Egy másik ellenfél, Bornemisza pontosan megfogalmazza a címszereplő kettős, heroikus és komikus dramaturgiai státuszát, s nevezi meg az első döntés kényszerét. Szerinte Dózsa György hős lehet a saját népe és csapatai között, de a királyi udvarban, a főnemesek mellett bíborba öltöztetett bohóc lesz csupán. („Lehetsz darócban is hazádnak hőse ott; / Itt csak

[18] Max Weber: *Economy and Society (An Outline of Interpretive Sociology)*, California Press, Berkeley, 1978.

[19] De nem magányos jelenségek az európai színpadokra tekintve. „Erkel Dózsa-operája […] határozottan a meyerbeeri nap körül keringő dalműbolygó. […] Erkel számára *A próféta* által képviselt politikai töltetű nagyopera műfaja alighanem elképesztő újdonságot jelentett – és valóban az is volt –, követése pedig joggal tűnhetett a következő ésszerű lépésnek azon az úton, amelyen ő maga elindult, hogy a nemzetközi opera kortárs formanyelvén fogalmazzon meg nemzeti zenei és drámai tartalmakat. […] Főhősének monológjával érezteti, hogy tetteinek kezdettől az öncélú politikai szenvedély a legfőbb mozgatója, aminek külső formája a rendi helyzetéhez nem illő gőg, s ami politikai actes gratuits-ben, öncélú cselekedetekben jut kifejezésre." Tallián Tibor: *Erkel Ferenc* Dózsa-*operája*, Magyar Művészet 2014/3-4, 196-197.

[20] Ugyanakkor több esetben éppen a befogadástörténet beidegződései ellenében árnyalandó a kép: „*A nép nevében* iskolapéldája lehet annak, hogy egy remekmű esztétikai jelentésének – jó- vagy rosszhiszemű – félreértése hogyan függhet össze a történelmi tudat zavaraival. […] Ady Dózsa-versei nem egy érlelődő társadalmi forradalom, hanem az elkerülhetetlennek bizonyuló nemzeti katasztrófa előjelei." Juhász Ferenc művében, *A tékozló ország*ban pedig a mottón túl is vannak olyan szövegrészek, „amelyek direkt módon fejeznek ki bölcseleti mondanivalót, s ezek is arra intenek, hogy a költő vallásos érzületét ne a keresztény teológiával való oppozíciójában, hanem a zsidó-keresztény szellemi kultúra szerves részeként értelmezzük." Kulin Ferenc: *A Dózsa-motívum helye három lírikusunk költői világképében (Petőfi Sándor, Ady Endre, Juhász Ferenc)*, Magyar Művészet 2014/3-4, 212-218.

[21] A librettó szövegét mai helyesírással közlöm. Szigligeti Ede: *Dózsa György (Eredeti opera 5 felvonásban)*, Pest, Emich, 1867.

bohóc, kit bíborral ruháznak: / Hogy légy mulatság s tréfabáb nekik. / Válassz magadnak két szerep közül…") Itt lép be tehát a *döntés* (választás) kényszerű aktusa, a tragikum és a komikum feszültségének és ellentétező összefüggésének mindenre kiható figurálása. Dózsa György pedig nem választ a kettő közül, azaz mindkettőt választaná, így voltaképpen valóban elmulasztja a döntést, mivel a megszentelt és a profán pozíciót egyszerre akarja betölteni. Egyidejűleg és egy térben vállalja a hős és a bohóc szerepkörét, ez lesz a hübrisze, ami a vesztét okozza, de ami egyúttal a komikumból kinövő – a barát-ellenség reláció szerinti politikai vonzatú – tragikumának a forrása. Ahogy számos újkori tragikus hős a sokáig szintén döntésképtelen Hamlet óta részben igazságosztó katona, részben színjátszó (alakoskodó) fantaszta – magánélet és közélet összefüggésében. Dózsa maga néven is nevezi szerepkörének e kettős eredetét, sőt annak műfajiságát, a komikumot és a küldetéses tragikum kettősségének a pátoszát.[22] „Legyen minden komédia, / Legyek eztán is pór fia, / De a kereszt itt keblemen a jel, / Mi arra int, hogy tisztelni kell." Mindvégig ezt a kettősséget, a fölszentelt komédiás alakját testesíti meg, végzetes összecsapása Szapolyaival akkor robban ki, amikor a kereszt jelére hivatkozása után a főúr letépi melléről a szakramentumot. E felemás dramaturgiai státuszának felel meg vonzalma két szerelméhez, előbb a parasztlány Rózsához, később a főúri Lórához.

Egyetlen lényegi cselekményes eltérés a Jókai-drámához képest Erkelék művében a befejezés, Dózsa víziója, Rózsa és a jósnő álomszerű megjelenése a börtönben. Ez utóbbi asszony a macbethi jóslat tipikus formulájával élt: trónt és koronát ígért a vezérnek, aki végül mindkettőt megkapja, bár tudvalevőleg nincs benne sok köszönet.[23] Az orákulum szerint csak attól a férfitól kellene tartania, aki úgymond nem iszik bort, ebből Dózsa arra következtet, ismervén ellenségei masszívan alkoholizáló kedvét, hogy nem árthat neki senki. A biztonság kedvéért még naív hittel meg is kínálja borral főnemesi foglyait, hogy lássa, van-e köztük veszélyes absztinens. Csakhogy az egyik urat, a macbethi jóslat furfangja szerint, éppen Bornemiszának hívják – és kész a baj. Látnivaló, az ún. macbethi jóslás beszédaktusa tökéletesen érvényesíti magában a politika és a retorika mondott viszonylatát: a szemantikai csúsztatás extremitása, a figuráció félrevezető illuzionizmusa által születnek meg a katasztrofális politikai események. Az előre láthatatlant, a bukást, a jóslás így előbb bekövetkezni engedi, majd szavainak átértelmező performálása nyomán utóbb vissza is igazolja.

Trópus és retorika viszonyában tán leglényegesebb formatani eljárása Erkeléknek – zenei vetületben a mondottaknak megfelelően – az egyre erőteljesebben érvényesülő stiláris binaritás, mondhatni ellentétező szinkretizmus. Két kompozíciós szint (formaelv) relacionálása vonul végig a zenén: az egyik a zárt számok (áriák) dallamos hagyománya, a másik a kor újdonsága, a wagneri énekbeszéd rétege. Vagyis a magyaros-melodikus rétegek és a recitatívószerűen átkomponált mondatok sajátos – többféle – együttműködése figyelhető meg a műben.[24] A korabeli kritika és a vonatkozó szakirodalom fölfigyelt már a wagneri

[22] A kései Jókai-regényekre lesz általában is jellemző, hogy „az eleinte ideálisnak látszó alakok groteszk szituációk elszenvedői lesznek […], a *Fráter György*ben Dózsa paraszthábor*ú*ja csupán rémlátomásként kerülhet a történések közé, Jókai vihart keltett Dózsa-drámájának emlékezete mintegy a megkísértés mitologémájaként illeszthető a történelmi szereplő nevelődési történetébe." Fried István: *Jókai Mór és a világirodalom*, Irodalomtörténet 2005/1, 10.

[23] A macbethi jóslatról lásd Tallián Tibor: *i. m.*, 197. E tanulmány igen érdekes komparatisztikai lehetőségekre hívja fel a figyelmet az Erkel-Muszorgszkij viszonylatban. „Szabolcsi Bence mutatott rá, hogy Erkel jósnőjének áriája egyes fordulataival megdöbbentően emlékeztet Márfa jóslatára a *Hovanscsiná*ban – holott ezt a befejezetlenül maradt operát Muszorgszkij majd csak 1872 és 1880 között komponálja." *I. m.*, 198.

[24] „A Dózsa-opera egyik fontos zenei jellemzője, hogy benne az áriák és az 'énekszavalati' részek, a recitatívok többé-kevésbé homogén zenei anyagként jelennek meg. Ebben kétségtelenül Wagner hatása mutatkozik: közeledés az élő beszéd lejtését követő szabadabb zenei deklamáció felé. Ennek a deklamatív ária-típusnak mesteri példája Dózsa esküje. Ha a mű a bemutató idején sikert arat, az ária népszerűsége ma a 'Hazám, hazám'-ária közkedveltségével vetekedne." Bónis Ferenc: *Kétszáz éve született Erkel Ferenc (Életrajzi*

szólamvezetésnek a magyaros dallamvilághoz illesztésére, miáltal létrejön az énekbeszéd és a melodika különleges elegyítése. Ez utóbbit a verbunkos intonáció mellett például a népdalszerű záróforduláltok képviselik, helyenként ereszkedő kvintváltó dúr dallamokkal.[25]

Mindez konkrétan azt jelenti, hogy a recitatív stílushoz olykor egy másik szólam vagy zenekari dallam járulhat és viszont, ugyanannak a szövegrésznek két dimenzióját, egy földi és egy égi variánsát tükröztetve egymással. E polaritás tehát az evilági esendőség és az égi jel mondott kettősségének és egymásra tekintő összjátékának a poétikáját erősíti. A kántáló hangvétel inkább a kereszt jelével reprezentált isteni, míg a dallamképzés az érzéki-evilági tartományok velejárójának tűnik. Az említett epizódnál, Dózsa víziójának jelenetezésénél maradva megfigyelhető ez Rózsa és a jósnő szólamainak találkozásában. Előfordul, hogy Rózsa egyetlen hangot ismétel, mondhatni szaval, míg a jósnő – aki önnön előrejelzéseinek csalafinta macbethi eredetét magyarázza el a halálra készülő vezérnek – nagyívű, már-már a koloratúráriákat idéző hangvétellel szárnyal mindvégig. Ez olyannyira zavaró lehetett a szokatlan stiláris összjátéktól és a velejáró, „klerikális" politikumtól tartózkodó ízlés számára, hogy később a modális egyneműség és a megszokott történelmi klisék pártján álló előadás nem viselte el sem a szöveg, sem a zene provokációját, s egyszerűen elhagyta ezt a jelenetet. A Magyar Rádió 1991-es felvételén, mely Németh Amadé és Ruitner Sándor átdolgozásában rögzítette az operát, ez az epizód nem hallható. Nem csoda, hiszen itt az isteni küldetéssel konfrontálódó tévedés alaphelyzete egészen nyilvánvaló megfogalmazást nyer. Dózsa ugyanis belátja bűneit: „Oh isten végtelen kegyelme, / Tekints le bánatos szívemre, / Mit vétkezém meghalok érte, / Vess fátyolt szörnyű vétkeimre!" De ez még nem elég, a jósnő megállapítja, Dózsa György rabbá tette a népet. Sem Dózsa, sem Rózsa nem vitatkozik ezzel, sőt ez utóbbi radikalizálja a politikai belátást, ugyancsak nem a parasztfelkelés dicsérete szellemében: „De akik ellen harcolának / szabaddá teszik a népet." Szavai mindmáig meghökkentők a demokratikus-paraszthábórús opció hívei számára. Eszerint nem Dózsáék az össznemzeti szabadság letéteményesei, hanem inkább ellenfeleik, a Zápolyák lesznek azok – persze a jövőben, okulva a történelemből, úgy a kiegyezés táján, tehető hozzá. Erre a felismerésre jutva Dózsa végtelen boldogságot érez: bűnbánóként az Úr kegyelmében bízva várja halálát. Ezért nem szökik meg, holott módja lenne rá. A népképviseletben mindenesetre helycsere történik: az úri rend válik az eljövendő jog és általános szabadság letéteményesévé, míg Dózsa elnyomó, majd bűnvalló zsarnokként lepleződik le. E fordulattal az opera méginkább megtagadja a népi-forradalmi politikát és ideológiát, azaz a leghatározottabban elutasít egy akkor már átütő erejű narratív tradíciót.[26]

A nagyszerű finálében, a kínhalál pillanataiban Dózsa György magára talál a remélt kegyelem állapotában, miközben a nép kárörvendőn megint kineveti. Utolsó mondata az immár újjászülető identitás szavait intonálja: „Én Dózsa György vagyok." S a befejezés ütemeiben még egyszer előtűnik a kétféle hangvétel: egyrészt megismétlődik a gúnyolódás, melyet másrészt a női karnak az Úr kegyelméről szóló éteri éneke, alleluja-ünneplése vált fel

---

vázlatok), Hitel 2010/11, 55. E sajátosság mellett az opera utóéletére is kitér Kondor Kata: *„Csak árnya volt nagyobb" (A Dózsa-téma művészi feldolgozásai: Erkel operája)*, Opera-Világ 2014, november 9 és 20. Lásd még Legány Dezső: *Erkel Ferenc művei és korabeli történetük*, Budapest, Zeneműkiadó, 1975; Fodor Géza: *Az ismeretlenből a félreismertségbe, avagy a* Dózsa György *útja Erkel színházától az Erkel Színházig = Zene és színház*, Budapest, Argumentum, 1998, 297-314; *Erkel Ferencről, Kodály Zoltánról és korukról*, szerk. Bónis Ferenc. Budapest, Püski Kiadó, 2001.

[25] Lásd Maróthy János: *Erkel operadramaturgiája és az opera fejlődésének néhány kérdése = Erkel Ferenc és Bartók Béla emlékére*, szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1954, 99–102. Szacsvai Kim Katalin tárta fel az Erkel-operák és népszínművek kapcsolatának részleteit, lásd *Az Erkel-műhely kezdetei (Közös munka az Erzsébet előtti színpadi zenékben) = Zenetudományi Dolgozatok*, szerk. Kiss Gábor, Budapest, MTA Zenetudományi Intézet, 2009, 191–244. A témához átfogóan lásd Riskó Katalin: *A magyar népies zene Erkel operáiban*, Magyar Zene, 2019/2, 140-167.

[26] Szilágyi Márton tanulmánya (*A Dózsa-kép az 1840-es évek magyar irodalmában*, Történelmi Szemle 2014/4, 587-594) részletezi a megítélés korabeli többféleségét, már a reformkorban kialakuló változatait.

és szorít háttérbe. Fölcsendül a hárfával elegyített-éteriesített hangzású „orgonaszó” (a templomi hangzás imitálása), mely tovább erősíti a szakrális dimenzióhoz fordulást. A patetikus zárlat az akkordfelbontásokkal, a hármashangzat-fordításokat zengő, emelkedő vonósmenettel, az üstdobpergéssel és a záróakkordot előző váratlan tutti staccatóval legalább annyira Wagner mint Verdi színpadát idézi.

Mindemellett, ha elmondható, akkor Jókai és Erkel műve szerint mondható el igazán, hogy Székely Dózsa György történelmünk – nemzeti narratíváink – legjelentősebb alakjai közé tartozik. De nem mint az osztályharc, vagy későbbi értelmezésben a felvilágosodás jelszavainak és a kizárólag szociális érdekű demokrácia eszméinek paraszti vagy népi forradalmára, hanem mint az isteni rend, a civitas Dei nevében föllépő,[27] bár ahhoz csak – önző és kíméletlen nagyra törésétől szabadulva – a vétkei után a katarsziszban méltóvá váló harcos. Nem véletlen, hogy – mint Szűcs Jenő levéltári anyagokkal bizonyította – Dózsa mozgalmának térképe tökéletesen fedi a kor legaktívabb szerzetesrendjének, az obszerváns sarutlan ferencesek kolostorainak földrajzi elhelyezkedését. Az obszervánsok tanítása szerint csak az Istentől való hatalom fogadható el, vagyis az, amire Jókai Dózsája folyvást hivatkozik, s ami az adott helyzetben egyedül a pápáé, a királyé és az övé. Maga az Egyház hirdette, hogy „a kereszténység, az ország, a haza” védelme az egyén jogos önvédelmét is jelenti a méltóságán esett sérelmekért: „a ferencesek agitációja olyan tömegeknek szólt, amelyek lélekben felkészültek már, hogy örök üdvösségük reményében életüket kockáztassák az idegen hódítókkal szembeni háborúban.”[28] A sarutlan ferencesek egyháza helyezte a keresztes hadak élére Dózsa Györgyöt, aki a színműben és az operában csak a halála előtt látta be, nem volt méltó annak általa viselt szakramentális jeléhez. E katartikus rádöbbenése avathatja őt Jókainál és az Erkeleknél éppenséggel a Monarchia hősévé. Alakja így kétségtelenül belesimult a kiegyezés császári és királyi értékrendjébe, de ez egyrészt önmagában nem hátrány, főleg ha kellő kritikával tudjuk kezelni a korabeli magyar társadalomnak, a századvég virágzó hazai kultúrájának a későbbi hamis periféria-tudatból, a történelmi „haladás” egysíkú és irreleváns doktrináiból fakadó démonizálását. Másrészt az utókor számára állandó és sikeres provokáció maradhat az osztályharcos ideológiák kalibáni radikalizmusával szemben, melynek lánccsörgető kísértetei akkortájt kezdik el bejárni Európát.

Megj.: Tempevölgy, 2021/3, 65-75. o.

[27] „…a paraszthábor kirobbanását ideológiai értelemben az fűtötte és ’legitimálta’, hogy a ’hitetlen nemesség’ (*infideles nobiles*) felkelt az *expeditio sancte congregationis* ellen; ez így olvasható Dózsa hadbahívó parancsában. Mi egyéb ez, mint *ira per zelum*, amely legitimálja a bosszút?” Szűcs Jenő: *i. m.*, 432.
[28] Kulin Ferenc: *i. m.*, 178-179.

PILINSZKY JÁNOS

Juttának

LEVÉL
Veled együtt és velem együtt
az idő minden ütése-kopása
és erőssége hó alá kerül
abban a végső feledésben,
amit az Atya küld majd a világra.

JANUÁR
A tél növekszik
Egy magányos farkas jött le a faluba.
Reszket előtted.
Mise ez.
Utolsó áldozás.

NAPLÓRÉSZLET
Milyen nap is van ma? Úgy élek,
hogy össze-összezavarom
az idő menetrendjét.
"Latrokként - Simone Weil gyönyörű szavával
- tér és idő keresztjére
vagyunk mi verve emberek."
Elalélok, és a szálkák fölriasztanak
Ilyenkor metsző élességgel látom a világot,
és megpróbálom feléd fordítani a fejemet.

Azt hiszem

Azt hiszem, hogy szeretlek;
lehúnyt szemmel sírok azon, hogy élsz.
De láthatod, az istenek,
a por, meg az idő
mégis oly súlyos buckákat emel
közéd-közém,
hogy olykor elfog a
szeretet tériszonya és
kicsinyes aggodalma.

Ilyenkor ágyba bújva félek,
mint a természet éjfél idején,
hangtalanúl és jelzés nélkűl.

Azután
újra hiszem, hogy összetartozunk,
hogy kezemet kezedbe tettem.

Mielőtt

A jövőről nem sokat tudok,
de a végítéletet magam előtt látom.
Az a nap, az az óra
mezítelenségünk fölmagasztalása lesz.

A sokaságban senki se keresi egymást.
Az Atya, mint egy szálkát
visszaveszi a keresztet,
s az angyalok, a mennyek állatai
fölütik a világ utolsó lapját.
Akkor azt mondjuk: szeretlek. Azt mondjuk:
nagyon szeretlek. S a hirtelen támadt
tülekedésben
sírásunk mégegyszer fölszabadítja a tengert,
mielőtt asztalhoz ülnénk.

Egy szép napon

Mindíg az elhányt bádogkanalat,
a nyomorúság lim-lom tájait kerestem,
remélve, hogy egy szép napon
elönt a sírás, visszafogad szeliden
a régi udvar, otthonunk
borostyán csöndje, susogása.

Mindíg,
mindíg is hazavágytam.

Monstrancia

Elsüppedek a hóesésben,
eltűntem, eltünök
a fiatal intézeti lányok,
ligetek, fák,
első játszótársaim,
a fiatal és gyönyörű börtöntöltelékek
áhítatos szemléletében.

Pilinszky János: *Szálkák* (1971-1972)
https://mek.oszk.hu/01000/01016/01016.htm#h3_35

MOSONYI KATA

PANDÉMIA IDEJÉN

Ez itt a „szürkezóna”, ahol
már két éve rostál, tisztogat
egy ocsmány vírus: aprómunka
a lelkünkért. A területre, melyet
többé már nem borít árnyék,
reménykedve visszatekinthetsz.
Megbánt kéznyomaink alatt
megsemmisül a múlt, s a *„napsütötte sávba* érve mindent megérthetsz.
Mert ez már a feloldozás helye:
behódolt tartomány.
A platánsor hűvösébe érve
egy ősi kert igézetében
félelmeink megnyugszanak.

TÁRSTALAN SÉTA

Ez az emberléptékű magasság,
a Mecsek hegygerince még
épp megfelelő a szemnek,
a lábaknak is, nem kellenek
parnasszusi csúcsok, hol
legfeljebb megfeneklik a szellem.

És ez a lágy nyárutó
a simogató fénnyel és
a rozsdálló levelekkel
idecsalogatja Janus Pannoniust,
hogy sétára induljunk ebben
a társtalan, idegen világban.

Vajon mit szólna a hegyoldalat
beborító kúriákhoz, keresné-e
a mandulafácskát? Megrémülne-e
az utakon cirkáló fémkaszniktól,
vágyna-e szívni a széna illatát inkább,
mint e tüdőromboló mediterrán leget?

A kertvárosi platán-allék csendjében
tán nyugalmat lelne a lelke e háborús
hírektől terhelt jelenben. Én épp
megtelepültem itt. Ő inkább elmenekülne?
Hallani vélem a hangját: *Hajrá, fogyjon*
az út, társak, siessünk! -

METANYELV

Szavak fogságába
zártan mit kezdjek
szabadságommal?

Ki szavatol ezután
a lady biztonságáért?

A csönd metanyelvét
értem, de a karantén
némasága felőröl.

Szó nélküli gesztusaid
autista alamizsnák.

A pipacsoktól átvérzett
mezőn lódobogás
magányos szívverésem.

A lombok közti résen
átmorajlik az Óceán.

HÁTTAL A NYÁRNAK

az élő zöld függöny
párát lehel,
az éjszaka hűvöse
így kopik el

rojtokban sárgul
szerte a lomb,
rozsdafoltok szórtan
a járdalapon

folyton temetünk,
s a halottak után
fájóbb a tárgyak
elhagyatottsága

minden kor
letapogatja a múltat,
mit itt felejtettek
a bennünk élő holtak

háttal a nyárnak
is éget az emlék,
márvány testedből
hamuvá lett nemlét

VASADI PÉTER

Keresztény vers

járok Benned, köves ligetben
nagynehezen itt is születtem
sziklád tövén egy szakadékban
melyben sötét és ferde fény van
s látok, mint siket, élesebben
szótlanságomat megszerettem
elvetted tőlem, szókat adtál
gyümölccsel púpozott agyagtál
vagyok, erős és oly törékeny
vérem szivárog repedésen
liános erdő, Te, suhogva
körülcsavarsz, de angyalodra
bízod esetlen tántorgásom
tündöklése a földre rányom
mondom mégis beszédem bátran
magam mögé sok rosszat hánytam
odavalók!, súgod nevetve
a rossz a semmi, bárki tette
igen, de égek, pörkös, látod
a bőröm!, jó nagyot kiáltok
visszhangja jön, fénykórust hallok:
ne végy a szádba kócot, langyot
kinek bár páncélajtón zörget
a mélyből mégis felköszönnek
megvalló düh tör ki belőlem
s kaszálok kézzel lábbal körben
tánc ez, talán a Dávid tánca
aranyban, sebbel koronázva
nem fáradok, egy szent fasorban
gyökerek között botladoztam
s kosárra leltem, benne kendő
elrejtve Most-ban a Jövendő
kehelyben Véred, tálkán a Test:
ihass, ehess;
te választasz, de én találllak
jó gazdájára boldog állat
fölszikrázunk, mint két elem
agóniád az életem

Vasadi Péter: *A zendülés vízszaga*, Bp., 2002, Széphalom Könyvműhely

Keresztény vers

mondja a cím, és azonnal ünnepi, templomi hangulat veszi körül a szavakat. Sugall valamit, amit még kereszténynek, keresztény család gyermekének is nehéz megfogalmazni: mi is a keresztény ember, mi a keresztény vers. Többszöri elolvasás után, napok múlva egyre csak visszahív, mindig újat mond ez a harmincnyolc sor. Meg-megállok egy résznél, ismét bővebb értelme van.

Az első két szó „járok Benned”, nemcsak az Isten mindenholi jelenlétére utal, hanem arra a lelki kapcsolatra, mely során a költő hitét, vallását éli, s Isten mindent betöltő nagyságában érzi magát. A felsorolásszerűen következő gondolatok a költő kereszténnyé válását mutatják meg, mely nem azt mondja; keresztény volt apám, anyám, hát engem is megkereszteltek — bár ez természetes, nem is gondolok arra, hogy nem így történt —, hanem azt, ahogy egy megkeresztelt ember, egy férfi lelke kereszténnyé válik. A liget, melyben megszületett, és a szikla, lehetett valóságos természeti környezet; a költő fizikai születésének helye, elmélkedéseinek színtere; de lehet a Golgota egy sziklája, a megkísértés sziklája, (vagy akár ezek együttes ötvözete), mely alatt a fény nem ragyog, mégis a születés (a lelki megszületés) során nyert látás oly éles, hogy a lélek szemei sötétségen túl érzékelnek. A csendes, (hitéről) szótlan embertől elveszi az Úr a hallgatást. Valószínűleg nem a mindennapi beszéd hiányzik, hanem a lélek felismeréséből fakadó, a hitben megvilágosodó elme hangjai nyílnak meg. Hasonlatossá válik Vasadi Péter egy, az ősi anyagból készült, a lélek gyümölcseivel megrakott gazdag és törékeny tálhoz, melyet a kemény, munkában megfáradt kézhez készítenek, mégis törékeny. Körülveszi teremtője, angyala; s képessé lesz lelki és valós beszédéből kiválogatni a rosszat; érzi az isteni hangot: „odavalók!, súgod nevetve”. És ez a megélt Isten vidám, nevet.

Éget a hit, éget a felismerés, a megszólalás, a rossz dolgok maga mögé hányása. Kiáltására fénykórus válaszol, mely megerősíti: „ne végy a szádba kócot, langyot”, s bár kopog áthatolhatatlan ajtón, lentről felköszönnek neki.

„s kaszálok kézzel lábbal körben / tánc ez, talán a Dávid tánca” — folytatódik a vers. Mert van olyan ihletett pillanat, van a hitnek olyan foka, mikor kevés a néma áhítat, a térdeplés, az ima, meg kell az egész embernek mozdulni, minden porcikájában, hangját kieresztve, akár indulatosan, de hitét meg kell mutatni, el kell mondani, és elindulni botladozva, míg talál valamit. Ebben a testi, lelki mozgásban, indulatban van az a jelképes kosár, amiben egyszerre van a jelen és a jövő. A felismerés, hogy „elrejtve Most-ban a Jövendő”. Az időbeliség annyira emberi fogalmai. Egyik nem létezhet a másik nélkül. Visszahatnak egymásra. Az ember egyéni mostja hat jövendőjére, és az egyén mostból következő jövendője mindenki jövendőjét színezi. A képet a két szín alatti áldozás képe zárja le: „kehelyben Véred, tálkán a Test: / ihass, ehess;” — és itt megjelenek az összetartozó szavak sorát egyértelművé tevő írásjelek. És folytatódnak. (Előzőleg felvillan a vér, „vérem szivárog repedésen”) Itt semmi bizonytalanság nem marad, a megvallott hit, érzés, az Istenben élő férfi, a szeretetben fürdő keresztény ember hitének megélését olvashatjuk.

A *Keresztény vers* utolsó hét sora önállóan is megállna. Olyan a hangulat, mely akár indíthatná a verset, és a kezdő sorok eztán következhetnének. „te választasz,” mondja a költő; választja vele együtt az Úr mindannyiunkat, akár felismerjük, hogy választva vagyunk, akár nem, vagy akár tagadhatjuk. Az a hitbeli ajándék, amelyről eztán tesz vallomást Vasadi Péter, kevés embernek adatik meg, még a hívő, templomjárók között is: „de én találllak”. A megtalálás, a látás, a szavakra nyílás, a lelki gyümölcsökkel teli tál; mely erős, elbírja a lelki gyümölcsöket, törékeny; mert nagy ez a felismert és vállalt megrakottság; a testet-lelket igénybevevő tánc, a végső felismerések a hitében élő, hitével sokat foglalkozó, önmagával a hit megélésnek módjával viaskodó ember ajándékai. „felszikrázunk, mint két elem / agóniád az életem” — ezekkel a szavakkal fejeződik be a *Keresztény vers*. Agónia – élet. És ezzel kezdődik. Minden, ami a keresztény embert kereszténnyé teszi, ezzel az agóniával kezdődik, — agónia, kereszthalál nélkül nincs megváltás, nincs kereszténység, keresztény ember — és a felismerés felszikrázásával válik valódi, teljesség felé törekvő hitté.

Egyes részeit értelmezve, a vers végső sorait sokszor elolvasva, lassan már majdnem kívülről megtanulva a *Keresztény verset*, még ennél is több gondolatot sugallnak a sorok. Köves liget, liánok, gyökerek közt az olvasó gondolataiban megragadnak Vasadi Péter felismerései, és elindítnak valami belső rezgést. Talán én is felkiáltok, vagy táncolni fogok, ha megértem, és megélem azt, amit a költő: „járok Benned”.

Budapest, 2003. február 6.

Fetykó Judit

Zemplén, Bózsva környéke

Fotó: **ANDY BERES**

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

A teljes égövi skála

nem mond ő már semmit magáról
egy embert nem lehet elmagyarázni
amennyit meg mégis, felesleges
kerülgeti hát az utcán a hülyéket
elég hülyék
átlagosan kétszer is majd hanyattesik
kapkodós piruettjében
és ennyi
halkan beszél a hivatalban, előreköszön
aztán, majd ha lesz rá ok
nem lesz
de ha mégis lesz rá ok
elválik majd, hogy ki milyen
mint az ősz reggeli időjárás
benne a teljes égövi skála
nem is érdemes megpróbálni felkészülni rá
majd talán ő is össze-vissza fog kóválygogni az utcán
ha lesz rá alkalom, nem lesz, de ha lesz
a dologtalan, könnyűléptű emberek arroganciájával
majd erre fordul, aztán mégis arra,
hirtelen lefékez, mégis továbbmegy
körülötte meg essenek hanyatt
hajbókoljanak halk udvariassággal
mások
ezt nem lehet elmagyarázni
majd mondjon más
valami szellemeset, hogy haladjon a társalgás
és annak se sikerüljön
és akkor onnantól majd az lesz ő
és ő akkor eddig meg ez lett volna
ugyan
de azért magyarázkodhatna
feszenghetne
udvarolhatna modorosan a felvilágosultaknak
és pofátlanabbul a széplelkeknek
már rohadtul valaki más
azon tűnődve közben, hogy a hajbókolók száma is
bizonyára
valami univerzális állandó
evolúciós kvótaarány
eleve, tűnődjön valaki más
tanulmányozza szemérmesen csak szeme sarkából más
egy szétment házasság szégyentelen nyomait az utcakövön

szétszórt ruhákat, egy reggeli maradékát
legyen sírhatnéka másnak a kedvenc daloktól
legyenek mások emlékei, amiktől minden pontján
félig letépett sebtető a város
ezt majd egyszer kifejti, ha
de nem
talán nincs is mit rajta
talán, mint az időjárást
egy embert egyszerűen nem lehet elmagyarázni,

minek

megj.: Forrás, 2021/5

Zemplén télen
Fotó: TARHOS FERENC

FELLINGER KÁROLY: SOPRONI járás

(Részletek a szerző készülőben lévő *GÓLYAFÉSZKEK* című kötetéből)

EBERGŐC

Ebergőci huszár
pipára gyújt hetykén,
bár tudja, hogy káros.

– Miért ne lehetnék
az életben egyszer
mindennap dohányos?

Ebergécen a pap
gyónás közben kérdez,
miért lopsz, cselédem?

– Nem hallani semmit,
cseréljünk csak helyet,
tisztelendő, kérem.

Helyet is cserélnek,
a cseléd kinyögi,
kántornét csókolta.

– Tényleg nem hallani
a fülkében semmit,
szól a pap morogva.

ÁGFALVA

Magyarország kicsi ágán
ül Ágfalva, szomorú.
Hithű német lakta egykor,
de kitört a háború.

Sok ikerpár jön világra,
büszke is rá Ágfalva,
ikerpárok fesztiválját
a nagyvilág itt tartja.

CSÁFORDJÁNOSFA

Répcejánosfán ám
a repce jól terem,
hiú a rút ördög,
lesz itt veszedelem.

Furkósbotot farag
vadkörtefanyélből,
repcesárgává lesz
a nagy irigységtől.

Csáfordi lány nevet,
arany foga kopik,
a római korban
település volt itt.

A két község végül
házasságra ébredt,
egyikük a másik
tyúkszemére lépett.

Csáfordjánosfán van
közös szenzáció,
Magyar Gyermekeknek
Világtalálkozó.

CSAPOD

Csapodon hogyha a legyet
légycsapóval agyoncsapod,
megkondítják érte, pajtás,
azt a süket nagyharangot.

Légy résen hát, errefelé
minden ember védi bőrét,
attól félnek, lecsap rájuk
az a hírhedt légyrendőrség.

Göbösmajorra menekül
a légy elől, aki morog,
az se baj, ha vérét szívják
piócák meg a szúnyogok.

CSÉR

Cser erdőcske helyén épült,
erről a bükkfa regél,
a pap szerint nincs szerencse,
de a vakszerencse él.

Csér falucska, hogyha rossz
vagy,
megdicsér és hazavár,
van számodra otthon erre,
üres porta meg egy ház.

EGYHÁZASFALU

Egyházasfalu babonás,
lapos a föld, szól Pista,
Simonyi Károly fiából
ezért lett űrturista.

Pontot tett az ügy végére,
gömb a föld, s az is marad,
belőle lett Magyarhonban
pont a kérdőjel alatt.

FELSŐENDRÉD

A Hanságnak déli részén,
hamm, bekaplak! – hív a
mocsár,
Ikva patak partján fekszik,
ellepi a cserebogár.

Fertőendréd vegyes község,
horvát, német ide tért meg,
otthonukként megszerették
az ősi magyar vidéket.

HOMLOKTÉR

HORVÁTH HOITSY EDIT: A maszk

„Amikor őt, a nőt maszk nem takarja”
(Czédli József)

I.
Amikor őt, a nőt maszk nem takarja,
bár nem ruhátlan, mégis meztelen,
pedig palástja bíbor és selyem.
Hiába tart jogart a karcsú karja,

már amaz ősi, zsarnok-kényszeren
– habár királyi háznak dísze-sarja -,
nem lehet úrrá. Vágyna, s gőge marja:
király, de asszony…És ez a végzetem,

a végzete – a végzetünk –, Madonna.
Komornáját titokban megirigyli:
az nyíltan szólhat, mit se leplez el.

Ön ül tükre előtt, haja lebontva,
s magában – amíg fésüli a csitri –,
Ámornál szerelemért esdekel.

II.
Ámornál szerelemért esdekel,
bár szép kezében ezrek élte-sorsa,
egy lánnyal – ki a kamrában telel –
cserélne; akit markos háziszolga

a tűzhely mögött ölel és emel,
míg az, vaskos fazék fölé hajolva
sürögne. És ha pofon is felel
a fickónak, követi azt – csók… Ócska,

lapos a párna, és a takaró
keskeny kettőnek – sebaj! – összebújnak,
és vándorolnak a kezek. Az alja-

nép így szeret. Az arcok kipirulnak,
és jön, mi tiltott (jó, de nem való),
míg éj mosódik rózsás pirkadatba.

III.
Míg éj mosódik rózsás pirkadatba,
és száz teremben s utcán áll a bál,
lenéz – magányos bálvány – a sokakra,
s látja, mily szertelen a karnevál,

s érzi, hogy izzadt testek szaga száll,
s ajzott vágyé; s úri nőstény is hagyja,
hogy kényes ajakára durva száj
tapadjon, minden illemet tagadva.

Magányos itt csak ön, Tündérkirálynő,
s egy udvaronc. S ha pillájuk se rezdül,
vadat les a vadász – s tán tőrbeejt

lanthanggal. S míg a buja kavalkád nő,
valahol hangszer vékony húrja pendül,
s a lantos édes vágyról énekel.

IV.
S a lantos édes vágyról énekel,
s a visszahozhatatlan ifjúságról,
mely, mint az éji bál, úgy röppen el.
És – gondolatban – hullik már a fátyol

s az öv, s szoknya alól a kis lepel;
az ékszer-pánt is forró homlokáról,
s a Kőr-királynő jelvénye a vállról:
a boglár…A park illatot lehel,

és szerteszórva minden ott hever
– mi csak teher – lenn, s nincs más, csak a kéj:
s alázatos lesz, aki volt kevély.

„Jaj, tartson még, ó, tartson még az éj!”
(A gyönyör akkor teljes, hogyha mély.)
…De már a hajnal rőtes képe kel.

HOMLOKTÉRBEN HORVÁTH HOITSY EDIT

V.
De már a hajnal rőtes képe kel,
oszlik a nép és oszlik minden álom.
Az udvaronc megint csak térdepel
és föl se nézhet – és rózsaszín virágon

hernyó és fonnyadás. Hull mint a pehely
a tört szirom, s a megfakult virágon
a nappal trónol. Kit a trón nevel
– s etikettmester, s régi-régi kánon –

uralkodásra, hát parancsol az.
Bár inkább lenne asszony – engedelmes –
s polgári ágyban, vásznak közt virradna

rá a reggel. S mert tündököl, panaszt
nem sírhat el – a hangtalan szerelmet –,
mert ez a rend, az ősi rend hatalma.

VI.
Mert ez a rend, az ősi rend hatalma:
ön férjhez megy – tudom – gonosz muszájból.
Pohos férj érkezik, s a kincseskamra
telik megint. De menekül a mámor,

s üres a szív, s a baldachinos ágyból
kínpad leszen. S majd kéri, bárha halna
meg reggelig. Ám a rítus leláncol,
bilincs az eskü. Él, de sírja-halma

nő egyre, napra-nap. Szül három satnya
sarjat, az ősi fának három vézna
gallyat – apjuk fiát –, s ím szerepe letelt.

Csak erre szánták, ily feladatnak.
A régi hódolók mind elmaradtak,
a sorsa már senkit nem érdekel.

VII.
A sorsa már senkit nem érdekel,
fonnyadni kezd. Amott, a kerti lakban
a vén ripőköt metressze fogadja
s ön hátratolva hervad csendben el.

Haja szürkül, nem festi, nem tagadja;
olykor áttetsző kendővel takarja
– e kendőhöz hamuszín kelme kell –,
az ajka sápadt, vértelen kehely.

Gyorsan jött vénség, kurta ifjúság
– mit ér? –, kéjtől fosztotta meg magát!
Most pudvás már az aranyalma

és kihaltak az árnyaslombú fák;
hasáb a törzsük, rőzse lett az ág
és más asszony tart igényt a jogarra.

VIII.
És más asszony tart igényt a jogarra.
Csak egy göcsörtös térdű, vén beteg
lovagja vár, hogy végre már bevallja
mit érez, s egykor miként érezett.

Mert önt, a nőt mindég takarja maszkja.
Lehet hogy vérzett a vértezet alatt?
A férfit szíjra fűzte kasztja, s így
nem vallhatott, nem kérdezhetett.

Most sírva-nyögve sántikál nyomában,
s egy ébenfából készült ládikában
két tincset őriz: egy szőkét, egy szürkét.

S ha mécs lobban, s gyertya a szobában
csak ül, mereng, tünődik egymagában,
kezében tartja imádottja fürtjét.

HOMLOKTÉRBEN HORVÁTH HOITSY EDIT

IX.
Kezében tartja imádottja fürtjét:
Az úrnőét, ki oly elérhetetlen volt
és marad, mert bársonyágyban szülték,
– s nemzették is – és ott fog halni.

Szemben a budoárt, de bejár minden
fülkét a szenvedés elviselhetetlen
vad párája és hiába kéri, szűnjék
a lázálom. Szeretne halni szebben

– fenségesen és királynőien –,
de kínokverte teste nem pihen.
Átadja hát hosszú agóniának.

És ajtajánál ott remeg a bánat,
egyetlen híve minden perciben.
Deres lovagja sír keserviben.

X.
Deres lovagja sír keserviben;
az ajtónálló gyakran kapja rajta,
ahogy fejét a márványlapra hajtja,
amíg sikolt a téboly. Sebtiben

egy szolgalány vizet hoz. Látni benn
a súlyos bársonyt félig leszaggatva:
mikor a kín a testet megszaggatja,
s az elmerül a végső semmiben.

Zászlós temetés, pompás ravatal.
Ön fekszik rajta némán, balzsamozva;
a koszorúk már befolyva viasszal,

kinn suttogás: még milyen fiatal!
Az érsek szava csupa cikornya.
Ön hallgat – kínzott arcán büszke maszkkal.

XI.
Ön hallgat – kínzott arcán büszke maszkkal.
No hess, jövendölés, te ostoba!
A királynőt, kit mindenki magasztal
– mert kéznél van a hóhér, s pallosa –,

nem sértheti meg senki gondolattal,
sőt még álommal sem. Nincs ahhoz joga!
De nékem mindegy: pórból lett lovaggal
– bár keze tiszta, nem lopott soha –

végeznek úgyis, közel a gyalázat.
Itt nem segít már dac, szelíd alázat:
alátaposnak. Gyötrő keserűség!

Hát hallgass szivem hogyha megaláznak;
hallgass elitélt, meg ne nyisd a szádat!
Magas a trón, hiába itt a hűség…

XII.
Magas a trón, hiába itt a hűség…
Míg folyt és folyt az esztelen pazarlás
– a rablóbanda jól végezte művét –,
a tolvajoknál telt a pince-padlás.

Ön nem látta a nyomor szembetüntét,
s nem hallgatott rám, ha azok szavalták:
minden rendben. A kamarást legyűrték
ha szólni mert, majd’ nyakát kicsavarták.

Ön rossz tanácsadóknak hitt, Madam!
S ilyen a gőg is, a tékozló pompa;
ürült a kincstár, látszat bőviben

és bőségnek látszatában rám – ki
vészmadárként szólt –, hallgatott volna!
Mi a szerelem önnek? Mi hitem?

HOMLOKTÉRBEN HORVÁTH HOITSY EDIT

XIII.
Mi a szerelem önnek? Mi hitem?
S hogy kincseit hívsággal őriztem
é őriztem vón é, nem hagyta. Hogy
imádom mint nőt, sértette,

hiszen ön királyom, mert az, ha nő is !
Jaj, bolond szivem… tán érzett ön is
szerelmet? – Igen, és ezen bús, utolsó
állomáson körmömet cellám köveibe vájom

s már ott neve – öröklétnek bevésve.
Reccsen a rács, kulcs csörren, a bíró
érkezik parókásan, rút kalappal.

Künn emelvény s már gyűl a söpredéke…
Ön erkélyen áll – szemben a bitó
S ön int – halált –, szívén a szörnyű maszkkal.

XIV.
Ön int – halált –, szívén a szörnyű maszkkal
s sejti-e, hogy önmagát ítélte
ezzel a fennhéjázó mozdulattal
örömtelen jövőre? Hát megérte?!

Mert lélek nem lesz egy sem, hogy megértse
s vívjon csatát az étkes sáskahaddal…
Ki száz halált is felvállalna érte –
jöhet bár ajkára hangtalan panaszdal,

csak árvasága nő! Ó, mily kegyetlen
a nő élete, hogyha szeretetlen:
nincs vágyra válasz, nincs aki vígasztal.

Halálba küldött engem, mert szerettem.
Jó…, férfivággyal is. Miért lehetetlen?
Ön feddhetetlen. Mit kezd a malaszttal?

XV. mester-szonett
Amikor őt, a nőt maszk nem takarja,
Ámornál szerelemért esdekel.
Míg éj mosódik rózsás pirkadatba
s a lantos édes vágyról énekel.

De már a hajnal rőtes képe kel, s
mert ez a rend, az ősi rend hatalma,
a sorsa már senkit nem érdekel
és más asszony tart igényt a jogarra.

Kezében tartva imádottja fürtjét
deres lovagja sír keserviben…
Ön hallgat – kínzott arcán büszke maszkkal.

Magas a trón, hiába itt a hűség…
Mi a szerelem önnek? Mi hitem?
Ön int – halált –, szívén a szörnyű maszkkal.

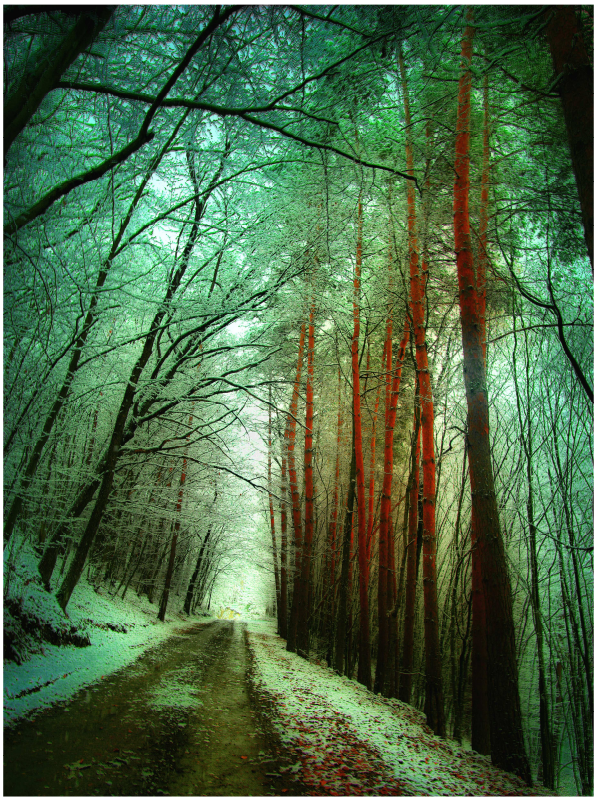
SZEGŐ JUDIT

Vénségbe dermedten

Lépdelünk mi ketten a semmi szélén
apró piheként, mit vad szélként
lefújt és sárba döngölt az idő.
Talán testünk mag lesz, ami kinő

friss virágként, vagy elrothad némán.
Már nem is rágódunk e témán...
Várunk eltökélten s megadóan,
mint jéggé dermedt madár a hóban.

Ketten s pár kósza gondolat az esti sötétben,
tv által szórt csalóka ködfényben
bóbiskolunk is kéz a kézben... békén...
Majd álomba lépdelünk a semmi szélén.

Zemplén, Bózsva környéke

Fotó: **ANDY BERES**

KARAFFA GYULA

Mint apró féreg...

egyre rövidebbek
a szoknyák

egyre hosszabbak
a bulik

egyre vaskosabbak
a viccek

egyre több
a
soha
el
nem
olvasott
betű

régen;
elfojtott vágyak

régen;
büntető igék

ma;
mint apró féreg
rágom át
élhetővé
napjaim

Rejtegettem...

rejtegettem egykor vétkeimet
takargattam őket akár valami kincset
többet értek nekem mint a feloldozás
hozzám tartoztak akár csuporhoz a máz
úgy fájt volna a lelkem nélkülük
mint zenésznek fáj a hangtalan hegedűk
száraz némasága

van az úgy
hogy téved az ember
csak bevallani
ne lenne olyan
nehéz

feldobtam egy almát
hogy lássam
leesik-e

leesett

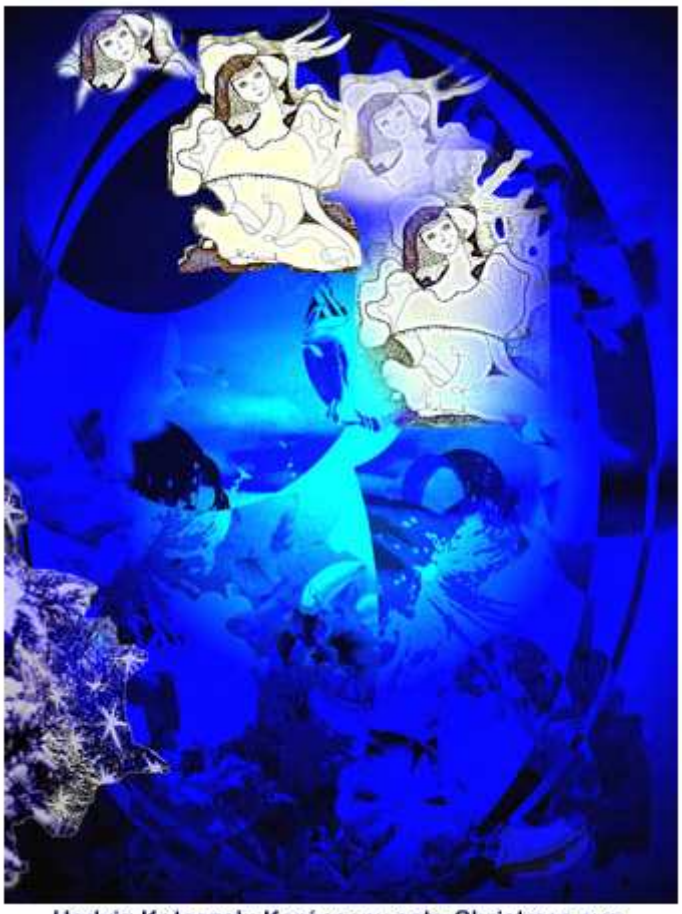
Kétsoros…

végül az ember csak az Istennel
marad beszélő viszonyban

KARAFFA Gyula: *Tartozásaim gyűlnek…*, Nagyoroszi, 2015, Runner Média Kft

KOTASZEK HEDVIG

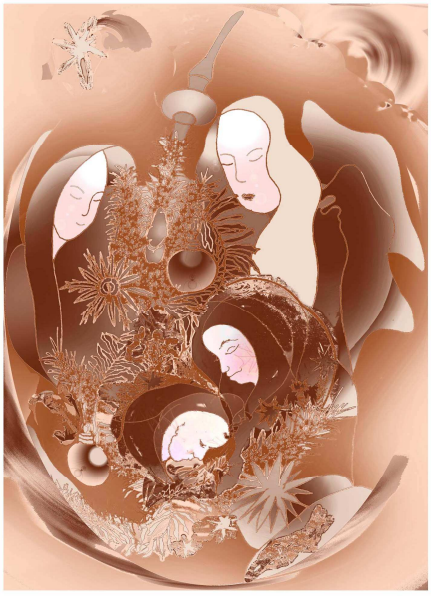
Hópihe-puha hó

Hedvig Kotaszek: Karácsony este-Christmas eve

ha hullana a
hócsatadúlt
réten a
hópihe-puha hó
szerelmesem megpihenne
hópihe-puha hó
hullana a
hócsatadúlt
réten

homály páholy
hangod átfon
Csönd-szobában
halkan táncol
hópihe-puha hó

ha függönyt húzna
ablakunkra
hópihe-puha hó
szerelmünknek
csöndet lopna
ha függönyt húzna
ablakunkra
hópihe-puha hó

Kotaszek Hedvig: Karácsonyi Lélek

Kotaszek Hedvig: Karácsony-Christmas

GŐSI VALI

Ezüstvasárnap

aranyban izzik a nap elmenőben,
mintha a lelkünk is vele szállna,
és bekuckózva a mennyországba,
a világ koronázatlan királya valami
égi kaput éppen kitárna,

mintha
egy angyal indulna felénk éppen,
széttárt szárnyakkal,
zuhanórepülésben,

hirdetné a megbocsátást,
szegények, árvák boldogságát,
hogy elmarad a végítélet,
a megszegett kalácsból mindenki kérhet,
s mint almából metszett, megmentett
részek, a bűnösök mind megtérni készek,

mintha
halk igézet szólna szépen,
a megtalált boldogság örömében,
örömvasárnap,
ezüstös fényben.

Valahol

tűnt fenyőillatba szédülök
vattapamacsokat gyúrok a szívemből
szúrós águegyekre ültetem ahol sírni kezdenek
mint árva csillaggyermekek
vérszínű gyantát könnyezik velük a karácsony-est
fahéj illatú álmokon tört szárnyú
angyalok suhannak át
sóhajukra kiszakad az égi palást
és a lezúduló hó maga alá temeti a nehéz bűnöket
énekelnek a pásztorok
egy jászol ringatózni kezd
az Asszony magához öleli a Kisdedet
valahol
megszületett

ELFELEDETT KÖLTŐK

VIHAR BÉLA
1908–1978)

Vihar Béla (Hajdúnánás, 1908. máj. 23. – Bp., 1978. nov. 24.): költő, József Attila-díjas (1966). Tanítóképzőt, majd tanárképzőt végzett Bp.-en. Először Hajdúsámsonban, majd Miskolcon tanított. Verseivel tizenhat évesen a Magyar Írás c. avantgárd folyóiratban jelentkezett. A Vági-féle Magyarországi Szocialista Munkáspárt tagja lett, titkos politikai szemináriumokat hallgatott. A II. világháború alatt munkaszolgálatra vitték. 1945-1948 között isk. ig. 1949-1954 között a Népművelési Minisztériumban a nemzetiségi művelődésügy referense, 1954-56 között szabadfoglalkozású író. 1956-1959 között a Műterem c. lap olvasószerk.-je. 1959-1968 között az Élet és Irodalom belső munkatársa. Ő állította össze a Sárga könyv (São Paolo 1945) c. antifasiszta dokumentumgyűjteményt.– F. m. A szerelem születése (versek, Bp., 1958); Baráti asztal (versek, Bp., 1960); Önarckép 1962 (versek, Bp., 1962); A négy felelet (versek, Bp., 1965); Párbeszéd az idővel (vál. és új versek, Bp., 1968); Szamárháton (versek, Bp., 1976); Egy katona megy a hóban (gyűjteményeskötet, Bp., 1978); Elröppent lakodalom (vál. versek Bp., 1984). – Irod. Kardos Pál: V. B. (Alföld, 1968. okt.); Alföldy Jenő: V. B. (Élet és Irod., 1970. márc. 14.); Bata Imre: V. B. költészete (Napjaink, 1974. 8. sz.); Somlyó György: V. B. (Kritika, 1979. 1. sz.). Gergely Ágnes: V. B. alkonyórái (Élet és Irod., 1985. 25. sz.); Antal Gábor: Nyolcvan éve született V. B. (Magy. Nemzet, 1988. 121. sz.).

*

Vihar Bélának (1908–1978) tizenhat éves korában közölték első versét a Raith Tibor szerkesztette Magyar Írásban. Első versgyűjteménye 1933-ban *Út önmagadtól* címmel Miskolcon jelent meg. A felszabadulás előtt ezenkívül már csak 1941-ben adott ki verseskötetet Budapesten, *Betűk békessége* címen.

{259.} Nehéz volna e két kötet alapján költészetét a líratörténeti folyamatba illeszteni. *Kígyóének* (1970) című kötete megjelenése alkalmából készült önéletrajzában azt írja: "egy szétzúzott nemzedék tagja." A húszas évek avantgarde lírikusai közt nem egy hasonló módon kezdte pályáját, mint Vihar Béla. Jó néhányan elsodródtak a kezdeti iránytól, s az újrealista, tárgyias lírához kapcsolódtak. Ebbe az irányba haladt volna Vihar Béla is, de ihlete egy időre kiapadt, mivel a vidéki élet, a származása miatt ráosztott történelmi vesszőfutás és személyes sorsának tragédiái kisodorták az irodalmi élet belső köréről. Majd csak 1958-ban jelentkezett ismét versgyűjteménnyel, *A szerelem születésé*vel.

Pályakezdésének törekvéseit látja igazolódni a felszabadulás után. "Aki kétszer születik, két anya vigyázza lépteit. Én is két anya gyermeke vagyok" – írja *Vallomás, intelemmel* című versében. S ugyanebben: "Az én szocializmusom erkölcsi mozgalom is, vagy enélkül semmi."

A szerelem születése (1958) után gyakran jelentek meg kötetei. 1960-ban *Baráti asztal*, 1962-ben *Önarckép*, 1965-ben *A Négy Felelet* címen jelent meg versgyűjteménye. 1966-ban József Attila-díjat kapott, s 1968-ban első válogatott gyűjteményét is alkalma nyílt közreadni *Párbeszéd az idővel* címmel. Többé nem apadt el ihlete. 1970-ben a *Kígyóének*, 1973-ban a *Küzdelem az angyallal* és 1976-ban a *Szamárháton* című verseskötete jelent meg. A megújult ihlet összeköttetést keresett pályakezdő lírájával. 1934-ből való *Szamár* című verse: "Szürke vagy, mint a föld, állasz piciny patákon, s mint két kart, tárod szét füledet, te törpe ló, paripák Chaplinje: kómikum." Ennek a szamárnak a hátára ül föl ismét a hetvenes évek elején, s így foglalja össze szellemi fejlődésrajzát: "valami parancsot véltem teljesíteni, elindulván a

ELFELEDETT KÖLTŐK – VIHAR BÉLA

görbe, kis Malom utcából, ki a világba, bensőmben egy üzenettel, amelynek már-már elfeledett szövegét próbálom azóta is meglelni ...", majd így folytatja: "így ügetek, kocogok az irónia makacs szamarán ..." Dikciója megőrizte a szabadvers ösztönzését, a hatvanas-hetvenes években írott versei Füst Milánéira emlékeztetnek.

A szerelem születése című kötet megjelenésére Weöres Sándor ír szonettet: "Könyvedben minden út és forduló igaz, ahogy mondod: Szerelem születése." Weöres ráismer a rokon törekvésre Vihar Béla költői megújulásában. E megújulás természetéről vall az 1978-ban, a költő halála évében megjelent új válogatott gyűjtemény is, az *Egy katona megy a hóban.* Félszázados költői pályát tekint át ebben. A verseket nem a hagyományos időrendi csoportosításban közli, hanem más szerkesztési elv szerint: hét ciklusban, hét koncentrikus körön oszlanak meg; nem az életrajz időrendi fonalán, hanem a személyiség sorsegységének mélységi tagolódásában. Ebben a kötetszerkezetben van középpont és vannak közelebbi meg távolabbi körök, amelyeknek szervező rendje a személyiség súlypontjáról növekedő sugarakkal tágul. A legbelső kör az életrajzé, a második a természet és ember rejtelmes kapcsolatáé, a harmadik a szerelemé, a negyedik a társadalmi viszonyoké, az ötödikben a történelem szólal meg, a hatodik körön a múló idő lebeg, a hetediken pedig a lírikus ars poeticai reflexióit gyűjti ciklusba. Ahogy szülőföldjeinek emlegetésével a bolyongás képzetét keltette, evvel a koncentrikus {260.} körökre tagolt szerkezettel a lineáris idő fölötti lebegést fejezi ki. Mintha a költőnek nem is lehetne más a kifejezési célja, csak az, hogy életének metafizikai jelentését tárgyiasítsa, a rábízott üzenet rejtjeleit anyanyelvi formákba fordítsa át. Költészetének ilyen törekvését fejezi ki posztumusz kötete, *Az alkonyat kapujában* (1980) is.

*

Ajánlom ezeket az írásokat csendesen és ünnepélyes megilletődöttséggel örökkévaló anyámnak, a hegynek, víznek, erdőnek, mely egy napon majd visszafogad engem. Ajánlom a szép és szent óráknak, melyek eljöttek hozzám gyermekkoromtól kezdve és szemeimet látókká tették. Legyenek ezen írások szerető barátaim felé köszöntés és egyik dokumentuma a legszerencsétlenebb nemzedéknek. Ajánlom ezeket az írásokat az eljövendő nagy Parasztmagyarország elébe és vérem kétezeréves géniuszának, ki drágaköveit oly pazarul szórja az idők habjaiba. Ajánlom nagyobb hazám Európa megszomorított népei és közös kultúránknak asztalára, a széles országoknak, az összefogó kezeknek, az ajkaknak, melyek némák és mindazon keveseknek, akik a versben, e legarisztokratikusabb műfajban a természet élő részét, a dolgok meztelen lelkét keresik. Ajánlom azoknak, akik ülnek, várnak és szomjúhoznak.

Nyisd ki e lapokat és olvass el.
Vidéki Város 1933 esztendő.

Vihar Béla

*

Forrás:
https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/v-78466/vihar-bela-7868A/
https://mek.oszk.hu/02200/02227/html/02/131.html

ELFELEDETT KÖLTŐK – VIHAR BÉLA

A verssorok keresztjére

A verssorok keresztjére feszítem fel
[magamat meztelenül,
akik szánni tudtok, jöjjetek közel hozzám,
tudom a fűszáltól, az esti mező ősz
[pírja mesélte:
öröm a szomorúság folyosója, szomorúság
[meg az örömé
egyedül vagyok magamban
elment napjaimat letakarja a felhő,
falu szomorú kalapja, háztető alatt ülök,
[este van,
lámpánál ülnek őseim is, árva
[botlásaimra tekintenek
a könny csillogásának üvegén
és cselekedeteimre nincs magyarázat,
egyedülvaló az mint a sziget,
tenyeremben virágot tartok, az állatok
[tekintetéből téptem ki -
megállok ablakod előtt szomszéd,
egy frigyben szült testvérem vagy nékem,
legyen a te bajod az én bajom is,
[mint terített asztal,
bizony aki így akarta, szomorú
[apánk is az nagyon,
felsikít a hómezőkön, fáj ugy-e fáj?

Látomás Przemyslben

Hajamat megrázza a szél és az ősz
huszonhárom éve vagyok ezen a
[földön tanu -
18 ezer halott között akit megöltek
apáim és bátyáim galiciai iszappal
[horpadt szemükben
csukaszürkében, vérrel teleszórva,
embervérrel,
18 ezer német, magyar és orosz,
Európa minden gyermekei a Rajna,
[Duna és Volga partjáról.
A sírok hantján Isten hegedűje sír,
könnyes csillagok hullanak,
csillagok hullanak, virágok
[és mezők beszélnek.
Az idők freskóját bontogatom
[1914 Przemysl.
Fent
az egek boltozatának vetítővásznán,
[hol az ősz emészti önmagát
az idők freskójából megjelenik a
[felhők között
az álom-Burg!
lilaruhás püspökök füstölővel -
aranykereszt úszik, az egyház szent
[körmenete - száll a felhő
... az ősz monarcha piros rendjellel,
[Bécs császárja I. Ferenc József
és egy melankólikus fej gróf Tisza István
szemüveg csillog, rőt prémruhában,
hercegek, gyárosok, diplomaták
[szektája - salétrommezők
pátriárkák - forradalmak - petróleumkutak -
a felhők kendője száll -
kinyílnak Oroszország steppéi mint
[az ősi könyv -
- a dekadens cár, II. Miklós,
szlávok parasztatyja, a téboly hófényü
[glóriájával
- szuronyok csillagai sütnek
és midön a San folyónál eldördültek
[az ágyúk
az Isten elmenekült erről a világról -
és most a sírok alá néznek ők, az idők
[hekatombái alá, a rohanó felhők közül,
melyek tusakodnak mint leomló
[trónok és birodalmak,
sírok között állok én is és felkiáltok:
ki emeli fel az ő sápadt arcukat
meggyilkolt apáink, bátyáink sápadt
[arcát esős délután!
Hallom füleimmel és 18 ezer halott fülével
[megnagyítva a szellő síri ajkát,
jobbról és balról megalázott nemzetek
[énekei közelednek,
a Duna, Rajna és Volga népeinek
[karéneke permetezik:
katonák, katonák, keljetek fel,
katonák, katonák, keljetek fel,
nem tudunk felkelni
felkelni nem lehet
vas van a szivünkben...

ELFELEDETT KÖLTŐK – VIHAR BÉLA

Szomorúság verse

Neki dőlök a falnak.
Szomorú vagyok mint a földek,
mint az erdők, mint a galambok.
A messzi pusztának jobb lenne
[adni magam
és mondani a halálnak,
takarj be fiatalon homokkal.
Édesanyámra gondolok.
Szememből kicsordul a könny.

Pusztaság szomorúsága

Falvak alszanak a hóban,
fehércsillagú havas puszta szomorkodik,
[a szűzesség hókoronája szikrázik
a holdbolygótól.
A toronyban karácsonyra csilingelnek.
Mikulás hósüvegét szemébe húzza.
Szlávhóvirág nyílik a halálcsendes
[havasokon.
A parasztok találkoztak Télapóval
[bent az erdőben.
A titok lehúnyja pilláját, pusztaság
[szomorúsága
messze pedig lobog a csillag,
[mint sír előtt a könnyes szem.
Jégábrák rajzaiban orosz
[hegedühúr felsiklik.
Pásztorleány nyisd ki ajtódat!
pásztorleány nyisd ki ajtódat!
Áldassék az az Isten ki szeretettel
[köszönt bennünket,
hópusztaság szomorúsága ámen.

Chaplin megdicsőülése

Ujsághír 1927 március: Chaplin
[megőrült.
Együgyü jó gyermek, emberfia Chaplin!
Vége van ugy-e a táncnak, a mókából
[ime mi lett.
Ki mondta először, mindenünk játék és
[csak a gyermek tudja egyedül?
- Találkoztam valakivel és azóta nem
[süt fel a nap -
szólott Chaplin.
Sötét rácsaira a tébolydának, szállj
[oda kicsike madárka
és mondd el, így van ez...
hétszer áll meg az ember, míg az
[utolsó útig elérkezik vala
és este van az egész földön...
Botocska, botocska, szegénynek
[botocskája, de nem a bankáré,
kivirúl e a száraz kóró,
beheged e a haldoklók sebe,
bárányok barátja, emberfia Chaplin,
bánat az anyja és halála szabadulás,
[mint patak a falu alatt
e kis föld mozijaiban majd szólnak:
Né! Chaplin sir! Talán tévedett!!
ime az ember.
Könnyedet kezükön viszik a jók
[Hollywoodtól messzire
és a csendes tengerbe görgetik...
Chaplin.
Szomorú cipőjéből virágok nyílnak ki,
lyukas könyökét megfoldozzák a
galambok,
de szeme csak a világtalan partokon
[nyugszik,
ahol hamu van és sötét van.
Nyitott koporsót visznek a népek hátaikon,
nyitott koporsóban meztelen halott fekszik,
sárga mint rejtélyes kegyszer.
Csillagsugár lebegi arcát.
Boldog aki már túl van és lerótta
[adóját, napjait.
Vágyainak hamujában ül már és abba
[takarja fejét.
Messze tőle az élet, mint tenger alá
[bevilágít a város
és képe összefolyik
kő a házzal, fa az emberrel és a porral,
de ugyan mindegy az,
jaj a hiábavalóság estéje rám kopogott!
az emlék is elszálló füsthöz hasonló,
távolbavesző vonat hagyott maga után...

ELFELEDETT KÖLTŐK – VIHAR BÉLA

Örökkévaló banalitás

Gondolataimban virágos inda vagy,
álmaim is tőled illatosak
ősi virágok fakadásától,
mosolyodban pedig eljő a dal és mint lepke
körüllengi ajkad kelyhét.
Éjhajú asszony!
bocsássátok őt át a hét ajtón,
hogy az én országomba vezessem.
Gyere velem országomba, a hegyekről
[pásztordal búg,
zöld mező, kék ég, szegénységem j
[ókedvü királysága!
intésemre meggyújtom körülötted
[költészetem égő körét
és lábainkhoz leülnek majd a
[városok meg a felhők
és megsimogatjuk őket mint a bárányokat,
lemutatok a völgybe: a mezők
[titka is bennünk van,
ime Nápolyból keringő kél -
és hugaid, a meztelen csillagok
[az éj tengeréből
reszketve kilépnek a sötét partra
[és téged keresnek -
Párizs fényét mint gyöngysort
[nyakadba akasztom
és ünnepellek!
látlak a világosságban és mondom
[csendesen,
az igaz dolgok a te testvéreid,
áldj meg önmagaddal,
nyújts felém fehér kenyeret, jóságodat,
arcod ékírását fejtsd meg nékem,
hajad, szemed és homlokod szimbólumát,
rólad álmodtak már az ősi erdők
és ezer évek tüze formálta kezdettől az
[idők lombikjában tagjaid,
éretted ölelkeztek össze a sugarak,
nem is magadé vagy,
csontjaidban törvények lávája forr,
a réten rövid ingben fut a tavasz
nem látod e isten izzó ércújját
[parancsra nyújtja -
virág, virág felszedlek,
virág, virág hullj le...

Legenda, éjszaka

Éjszaka felébredtem.
A levegő titkos folyója ömlött
[a kitárt ablakon
a világ nyitott szájú forrásából,
[melyről elgördült a kő.
Az ég gyöngyházfényben lövelt.
És akkor láttam az ég mélységében
[egy csillagot imbolyogni egyedül.
Valahonnan Ceylon felől közeledett
[országunkhoz
hol rizsföldek suhognak és sötét kulik
[énekelnek az emberi fájdalomról.
Nem csillag ez! - hajó!
küzd a tengerrel, véres lámpásai
[lobognak.
Ne aludj városom, felénk közeleg
[ködös évezredekből.
Elszánt vándorok az utasai, kik
[elmentek egyszer hajóikkal e földről
mikor még őseink éltek.
Szomorúság volt az emberek között
[és ők azt mondották:
neki megyünk ennek a távoli
[birodalomnak, a tengernek,
aminek a neve Kéklő Egek,
a holdontúli országokban is fogunk járni
és megmártjuk korsónkat
[a sugarak kútjában
hogy hazahozzuk a világ végéig...

Nausikaa

Belőled akarok olvasni, a harmatból,
[a mosolyból, mozdulataid íveiből,
a felemelt kar és lehulló pillák
misztikus
szimbólumából.
Mosolyodban megértem Plátó álmát,
a keleti vándorok arcán a révületet...
a te hószinü ujjaid melankóliája
[zenéből szűrődött össze
mely a vizek felett sír...
Ismeretlen ország lelkében lobog

ELFELEDETT KÖLTŐK – VIHAR BÉLA

[profilod e raffinált sugarakban
amint balról jobbra fordulsz
és vissza adsz magamnak,
rajongók és türelmetlenek
[lelkének kulcsa vagy,
pohár és fű a te szerelmes hugaid,
jöjj el hozzám,
téged várnak az én könyveim,
lapozz bennök:
- Homeros és a leány -
csókold fel a betüket tekinteted
[holdjával,
Nausikaa, Nausikaa kend be
[friss olajjal az én testem...
engedd megáldanom kosztümöd párizsi
[csíkját,
messzi vőlegényed vagyok én, számon
[idegen pecsét,
állok az utcán és arcodat keresem,
vedd észre a csillagot homlokomon,
engedj több lenni járókelőnél
hiszen te vagy az én menyasszonyom,
[az időtől eljegyzett, igazi,
ajándékokat hozok néked,
letehetem e lábad elé,
mért vagyok eldobatva,
mért vagyok eldobatva, hol lelked
[fehér sugárból vetkezik

Varsói jiddis szinésznőhöz

Jiddis géniusz Mirjam.
Varsó.
szülte a gettó rézmenórája alatt,
barcheszt gyúrtak asszonyok
és az írásmagyarázók kinyitották a könyvet.
Különös nyelvedben talmudisták és
[halászok muzsikája száll
rétek, templomok, pogromok, pópák és
[régi városok felett,
melankólikus csengők sírnak
a Származata pusztán
apád szakálla is a szláv üst felé hajlott,
[ázsiai parasztok gyűrűjében -
jid és lovacska, - isten elfáradt
galambszárnyai...
Gyöngybetűs kommentárok és halavány
[virágok kertjében játszottad gyermekséged
míg túlléptél a zsinagógán és szüleid házain
Goethe és Balsém leánya lenni fekete
[sémi szemekkel,
vágyakkal,
átokkal,
Európával,

Várlak, mikor jössz?

Ősrejtélyek
vannak írva arcodra és tested íveire,
pillád sötétségébe, mosolyod hamvába.
A tisztaság lehullatja havát a mezőkre;
minden értelme ugyanegy és titkod áll
[előtte őrt,
még a fűszálban is, amint megmoccan
[a sejt szemérme.
Az anyaság búzaegyszerüsége álmodik
[beszéded selymére hímezve,
mesék és legendák ujja lehelte rá.
A világ sárga fénye, mint csillagsugár
[átszűrődik a méhen
a foganó gyermek arcára
úgy mint a tiszta méz mélyöblű fából
[csorog ki.
Vágyam komoly mint a templom köve.
Várlak, mikor jössz?
Ne késlekedj kedvesem, esteledik.
Az őzszelídség szőke kenyeréből
[ajándékozz meg.
Bizony.
Az idő szűrőjén perc és perc folyik,
[elhull mint zászló a sötétségben.
Lánytekintet legördül és megadja magát
[aminek lenni kell por, por, por.

PÉTER ERIKA

zene

gitároznak
ritmust vernek
a zene öröm
lazít az erényövön
szétárad
remegtet
megrepeszti a falakat

koccannak a vitrinbe zárt
kristálypoharak
a porcelánkerámiák

fellazulnak a faragott
székek filigrán díszei
feltámasztják
a halottnak hitt barátokat

Zemplén, Bózsva környéke

Fotó: **ANDY BERES**

KULCSÁR TIBOR

Konok téli vers

Fagyos ezüstöt szikrázik az ég,
farkasfogakkal vicsorog a tél.
Dermedt útszélen szikár jegenyék,
borzüstökük a magas égig ér.

Talpam alatt reccsen a rög, a hant,
fagyos, rideg, mint ajkamon a szó.
Az ólmos csöndre zúzmara tapad,
tüzes szívemre jeges takaró.

Büszke társak, megismertek-e még?
Mindegyikőtök lelkemmel rokon,
a szívemből nőttetek, jegenyék,
kik őrt álltok az árokpartokon.

Csak álltok elhagyottan, lombotok
megtépázzák vad, féktelen szelek,
zápor ver, villám tüze sújt, gonosz
férgek vájkálják, rágják törzsetek.

S mégis rendületlenül álltok. Titeket
nem pusztíthat el féreg, sem vihar.
Mindörökre a fölhöz nőttetek
szívós gyökereitek százaival.

Ha orkán süvít át az ágakon,
fölöttetek vad vihar hogyha dúl,
lelketekig hasít a fájdalom,
de ellenálltok büszkén, konokul.

Várjátok, amíg pattan a rügy.
Ezer madár üli meg lombotok,
tavaszt jelezve reccsen énekük,
és harsányan az égig föllobog!

Forrás:KULCSÁR TIBOR: *Pogány imádság*, Budapest, 1965, Szépirodalmi Könyvkiadó
A költő jogörökösének, Kulcsár Zsuzsának engedélyével közöljük a verset [szerk.]
https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_(k%C3%B6lt%C5%91)

SITKU RÓBERT

A fa és a kérge

Akitől nem hallottam kérdést,
csak kijelentő mondatokat,
annak feleltem,
mert arra volt igazából
szüksége.
Aki csak kérdezett,
attól elfordultam,
mert nem érdekelte
semmilyen válasz,
csak a saját hangja.
Aki hallgatott,
annak meséltem,
hogy merje végre hallani,
ahogy ő maga
is beszél.
És aki figyelt rám,
azt szerettem –
és remegtem,
akár a bogarak
a fák kérgei alatt,
mikor feltépik azt.

Csak akkor

-Ady után-

Csak akkor születtek nagy dolgok,
ha rosszabb volt várni, mint tenni,
s egy egész életnyi hazugság
előtt ostobán térdepelni.

Csak akkor születtek nagy dolgok,
mikor nem volt már idő másra,
és értelmed már taszította,
hogy várjon a feltámadásra.

Csak akkor születtek nagy dolgok,
ha a kicsinység úgy körbevett,
hogy már azt sem tudtad elhinni,
amit a két kezed teremtett.

Csak akkor születtek nagy dolgok,
mikor nem látta más, csak isten,
hogy ezer darabra törtél szét –
és nem is fájt senkinek itt benn.

STANCSICS ERZSÉBET

„Szabadság” 2019. karácsony

Keleti pályaudvar, a 2019-es év karácsony második napja. Mintha mindenki útnak indult volna a fővárosból, az amúgy évek óta vágányzárakkal küszködő MÁV szolgáltatással. Információ nem működik, a pénztáraknál a sor kétszáz méteres, az egri járatot gyorsnak írják a kijelző táblán, bár előző nap személyvonatot mondtak. Rohanás le a pénztárakhoz (48 képcső), sorbaállás, hátha indulásig sikerül pótjegyet kapni. (Az aluljáróban, a csili-vili információs üvegcsodában csak a BKK-ról adnak felvilágosítást, a MÁV mostohagyerek, kiszorult belőle.)

Fiatal fiú bújik meg egy széles oszlop mögött, felirata szerint ő lenne az információ, de csak én veszem észre véletlenül kivillanó jelzését. Már reggel unja munkáját, takarásba áll be, de kérdésemre azért felel. Két vonat helyett csak egy indul Egerbe, az sem gyors, mindenhol megáll. Akkor miért írják ki gyorsnak? Azt ő nem tudja…

Rohanás újra a vágányokhoz (48 lépcső fel, vajon hányan bírják?) kiírásnak marad a gyors, de hogy hányadik vágány?! Két láthatósági mellényes, szívük fölé tűzött MÁV logós vasutastól kérdezem: melyik oldalról indul a járat? Fogalmuk sincs, de ki fogják írni. Igen, tudom, csak az indulás előtt öt perccel, viszont a közel 300 méteres úthoz ennyi idő nem elég az idős, bottal járó férjemnek! Vígasztalnak…Már ez is valami.

Hirtelen csoda történik: kiírják a számot, s mi máris „vágtathatunk” az egyik, távoli, régen postavonatoknak fenntartott vágányokhoz. A szerelvény már tömve. Persze, hiszen mondták, hogy kettő helyett csak egy indul. Azért akad helyünk, csomagok le, megkönnyebbülünk. Mivel háttal ülünk az ajtónak, csak hangokat hallunk. Úgy érzékeljük, hogy fél tucat gyerekkel szállnak fel mögöttük, de később kiderül, csak kettővel. Egyik azonnal bejelenti, hogy pisilni kell, a másik, hogy hányni. A szülők közlik, hogy foglalt a vécé, várni kell. Edzettek lehetnek, mert elképesztően nyugodtak. Az apa telefonon küszködik az anyjával, hogy nem tud beszélni, most szállnak fel, úgyis hamarosan odaérnek. A kislány nyafog, hogy beszélni akar a mamival. Egy „szia” után máris nyúl a táblagépéhez.

Az apa pólóban is izzad, hatalmas halomba borítják össze a csomagjaikat a vécé mellé s immár tehermentesen sikerül a nekünk szemben és a mellettünk lévő két ülésre letelepedniük. Fiatal házaspár, mint később megtudjuk, egy öt éves fiúval és egy alsó tagozatos lánnyal. Folyamatos kérdéseikre nem válaszolnak, csendben teszik a dolgukat. A vécé felszabadul, az anya küldené fiát az előbb jelzett, sürgős műveletre, de az megmakacsolja magát. Minden unszolásra egyre hangosabban tiltakozik, végül ordít. Az apa is beavatkozik, de megszólal a nagymama, aki még több izzadságcseppet csal fia homlokára.

Átadná kislányának a nagyit, de az int, hogy most már őt sem érdekli, „tabletezik”. Az anya a fiúval, az apa a mamával küzd.

– Anya, ugye én vagyok a legerősebb? – kérdezi a fiú. Nincs válasz. Végül addig ordít, míg ráhagyják, hogy igen.

– Úgy, mint a magyar népmesékben? – kérdezi újra, amire felkapom a fejem. Furcsa meghatározás egy gyerek szájából. A kimerült anyától megkérdezem:

– Hány éves a kicsi?

– Öt – feleli büszkén, mert érzi, hogy érdeklődésemet a pallérozott beszéd keltette fel. – És nagyon szereti a magyar népmeséket. Ugye kisfiam? Gyere, elviszlek pisilni…

– Neeem! – ordít fel a gyerek.

– Be fog pisilni – állapítja meg rezignáltan az apa a másik oldalról.

– Neeem!

Lehet találgatni, hogy a bepisilésre, vagy a kimenésre értette. Előveszik az ügyesen előrecsomagolt szendvicseket és szétosztják. Az anya nem eszik. Már ahhoz is fáradtnak látszik.

- Nekem csak a kenyér kell, vedd ki a szalámit!- mondja a fiú. Az anya szó nélkül engedelmeskedik és a másik felét átnyújtja férjének.

– Neeem! Az is az enyém! De nem eszem meg!

– Akkor mit csináljak vele?

– Fogjad! – Aztán elkéri a másik üres szeletet is, s az apa titokban bekapja a három gyalog szalámi karikát.

A kislány elmerül a vizuális élvezetekben, közben majszolja a szendvicset és morzsáz. A szülők külön-külön és együtt próbálják meggyőzni, hogy tartsa maga elé a fóliát, de a lány ellöki a kezüket. Tehetetlenül elhallgatnak.

– Mit jelent az, hogy szabadság?

Felkapom a fejemet és elképedve nézek a kisfiúra. Micsoda kérdés! Öt éves… Az anya nem válaszol. Szinte látom a fogaskerekeket, ahogy kattogva próbálják összeállítani a választ, ami nincs benne a magyar népmesékben.

– Anya, mi a szabadság? Mit jelent ez a szó?

Válasz most sincs, inkább a pisilést forszírozná a mama. A gyerek tovább kérdez:

– Olyan, mint a szabi, amin most te vagy?

Az anya hallgat. Igaza van. Hogy lehet megmagyarázni ezt a fogalmat egy öt éves kissrácnak, aki egyelőre magyar népmeséken szocializálódott és azokban hallott a szabadságról. Ott ugyanis kristálytisztán érthető, politika, - és erőszakmentesen, egyértelmű történetekkel és a szereplők viselkedésével megtudható, hogy mi a szabadság.

– Kisfiam, elviszlek pisilni! – próbálkozik az anya a hadművelet elterelésével, de egy újabb „neeem!” ordítás után megint a szabadság kerül terítékre. Az apa nem is hallja, ő a lányával kínlódik és izzad.

– Be fog pisilni – állapítja meg a túloldalról, csak úgy, tényként, saját magának.

A gyerek értelmes, érdeklődő, kultúrált beszédű, magyar népmeséket kíván hallatni. Hogy lehet megmagyarázni neki, mi a szabadság? Felütni az értelmező szótárt és felolvasni neki, hogy *„a szabadság különleges helyzetet biztosító jogok összessége, esetleg nemesi kiváltság*.” Vagy talán *„ mint az illemhez, előírásokhoz nem alkalmazkodó viselkedés, pl. a szabadosság*” Netalán *„nyári vakáció iskolásoknak, pedagógusoknak”, bizalmas szóval szabi minden munkavállaló dolgozónak.* Mint a anyjának is most, amikor utaznak a nagymamához Egerbe. Ebből viszont hol lennének a történelmi árnyalatok, amelyek összemaszatolták a népmesék hőseinek sikerét, amilyen ez a kisfiú is egyértelműen szeretne lenni?

Meglepően többre kíváncsi az, aki szalámi nélkül eszi az üres kenyeret, magyar népmeséket követel és nem akar Egerig elmenni pisilni.

Hiába próbálnám felvilágosítani a korát meghaladóan értelmes, érdeklődő gyereket, nekünk a következő állomáson, Gödöllőn le kell szállnunk. Azóta sem hagy nyugodni a kérdés: miért érdeklődik olyan konokul a XXI. században egy óvodás a szabadság mibenlétéről? Ki hivatott ezt elmagyarázni neki? És ki merne erre egyáltalán vállalkozni? Nekünk is jó kibúvó a közeledő állomás, így barátságos köszönésekkel búcsúzunk egymástól, átadván helyünket négyük kényelmesebb elrendeződéséhez.

A szabadság fogalma pedig ott marad lógva a levegőben, akárcsak a megtagadott pisilés. Ennek a gyereknek magyarázatként talán most kapcsolódik össze a kettő. Néhány év és vajon mi ragad még hozzá az ő megtapasztalt, felfedezett, ráparancsolt, megérthető szabadságához? Sosem fogjuk megtudni, mert az ilyen találkozás csak egyszer adatik meg az életben. De örülök, hogy ilyen lurkók is nőnek körülöttünk, akiket a szabadság fogalma érdekel és nem a tablet, az okostelefon, az internet önkéntes rabsága. Ám addigra valószínűleg elfelejti az üres kenyér ízét is, amit most többre tart a szaláminál…

2019. december 28.

PETHES MÁRIA

Messzi évek illata

naplórészletek

*

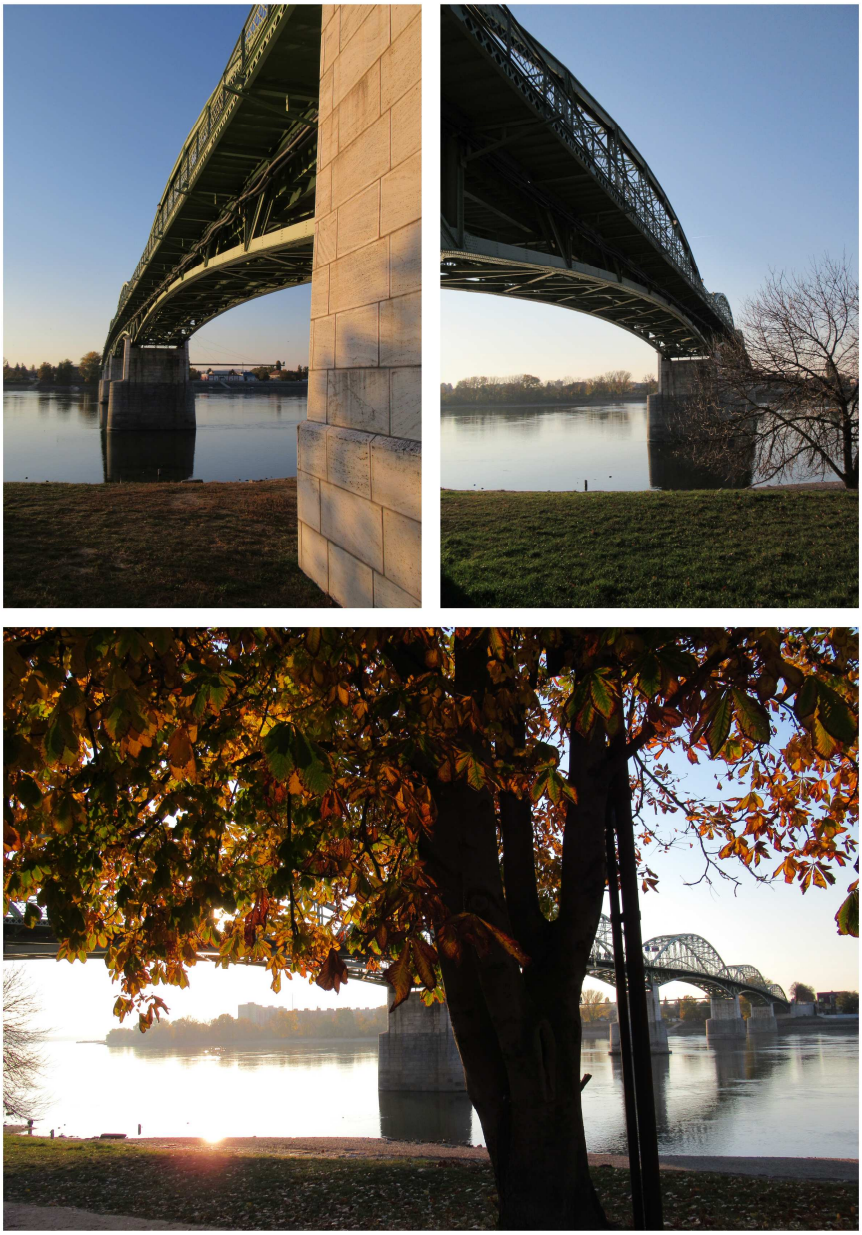
utolérném a havazást
ami meg sem érkezett
de zsigereimben érzem
a hópihék súlyát
ütöm-verem az órát
aztán elcsitulok neki adom
a rikoltó hangot ami Dél felé
szólítja a vándormadarakat
neki adom naivitásom
hogy a vers jobbá teheti
a világot neki aki mit sem tud
erről most éppen valaki más
álmában érzi otthon magát
neki aki arcomba szökteti
a vágy piros pozsgását
ami mozgásba lendíti
az óraketyegést az asztal
mellett várakozó székeket

*

nem hozott kiterjedt lázadást
ez az évszak éjszaka paplanom
alá lopakodott a szerelem áramütése
újra meg akartam születni
de anyám azt mondta elfáradt
a föld alatt

*

PETHES MÁRIA: *Messzi évek illata*, *naplórészletek*, alkoTóház, 2019

Esztergom, Mária Valéria híd

Fotó: **FŰZY-MOLNÁR ZOLTÁN**

JÓNA DÁVID

Kerti ősz

Szétdobált levél-arcok, pasztell csatahely,
a kerti nyugágy az ősz udvariatlanságán dühöng,
elherdált szirmait gyászolja a csönd,
a reggel sütőtökszínű és karamell.
Fázósan duzzog a hortenzia bokor,
a kertben a vérszilva csontváza,
fejvesztett rózsák sárguló gyásza,
már rég halálát vette az innen volt csokor.
A kert megmaradt világa,
színaranytól a vérvörösig,
őszi ingét eldobja ahogy hűvösödik,
holt hagyaték fekszik pázsit-ágyára.
Mintha élvezné a borostyán
ezt a sokszínű agóniát,
befonta a kerítés oszlop-vádliját,
rigó hintázik az inda-kontyán.
A fűzről is pereg a nyár,
a holdnak hajlong, integet,
billegése néma istentisztelet,
sustorgása néma zsoltár.
(Biatorbágy, 2020)

Ölelés

Mikor a leopárd karma közt a préda,
a bizonyságok játékában halálos ölelés,
úgy hatol az mélyre, vért szabadítva,
mint gyilkos kezében csapkodó konyhakés.

Édes vergődés, menekülés helyett,
fogakkal tépett hús az idő,
megszerzett odaadás pillanatnak áldoz,
szorítja, mint viharban a kormányt a helikoptervezető.

Érintés hozza, szakadék jön, majd álom,
édes csöndes beteljesülés,
a test megszabadulva, a lélek már láncon,
boldogság: önfeladás és elevenszülés.

TÁTRAI S. MIKLÓS

A méltatlan gyerek

A kollégium könyvtára még mindig elbűvölte Marcit, pedig már hatodik hónapja élt az ódon falak között. Nagyobbacska bakonyi faluból érkezett a híres iskolába. Hálával gondolt Géza atyára, aki a püspök úr támogatását is megnyerte tanulásához. Tíz éves fiúcska volt, és a teremtő valóban éles elmével, logikus gondolkodással, és szorgalommal áldotta meg. A tanító úr javaslatára Géza atya hamar felfigyelt Marcira. Úgy gondolta, valóban érdemes taníttatni, mert kitűnően tudná szolgálni az egyházat, nagyszerű pap válhat belőle, aki a tudományokban is jeleskedhet. Fantáziáját ugyan féken kell tartani, és azt a helyes irányba kell terelni – vélekedett a plébános úr –, de a nagy hagyományokkal rendelkező kollégium képes lesz erre. Amikor személyesen kísérte el Marcit és édesanyját, amikor átadták a fiút Konrád atyának, nem gondolt arra, hogy egy év sem telik el, amikor ezt mélységesen megbánja.

Marci megilletődve, de félelem nélkül érkezett a kollégiumba. Hamar megszokta új környezetét, megbarátkozott társaival, fegyelmezett, engedelmes és szorgalmas diák lett. Tanárai elégedettek voltak vele, örömmel látták kimeríthetetlen tudásszomját. Kitűnő feleleteivel, dolgozataival, segítőkészségével társai körében is kedvelt lett. Szívesen beszélgetett, játszott velük, de szabadidejét leginkább a könyvtárban szerette eltölteni. Nem volt szokás, hogy a diákok egyedül bemehetnek, és válogathatnak az olvasnivalók közül. Marci kivételezett helyzetbe került, mert önként és örömmel vállalta az ottani takarítást. Ha végzett munkájával leült, körbenézett, beszívta a különleges illatokat, és úgy érezte évszázadok tudománya lengi körül. Néhány hónap után felbátorodott, és titokban, válogatás nélkül, innen-onnan leemelt egy-egy könyvet, régieket is, újabbakat is, belelapozott, beleolvasott, gondolkodott. Egyet sem tudott alaposan tanulmányozni, különösen nem végig olvasni, ezért egyre több megválaszolatlan kérdés kavargott benne. Nem mert tanáraihoz fordulni, mert akkor minden bizonnyal kiderülne, hogy vétett a szabályok ellen. Gyónás közben is nagyokat hallgatott erről a titokról. Azzal nyugtatta magát, hogy nem követett el bűnt, hiszen a tanító úr azzal bocsátotta útjára, hogy minden alkalmat ragadjon meg a tanulásra, tudásának bővítésére. Szerette a tanító urat, bízott benne, közelebb érezte magához, mint a kollégium tanárait, papjait. Azt tervezete magában, ha majd hazamehet, először neki mondja el kérdéseit, kételyeit. Az események azonban másként alakultak.

Az egyik tanórán Konrád atya az ezerhatszázas évekről, Magyarország akkori helyzetéről beszélt, és súlyos szavakkal marasztalta el az iszlám vallást, a törököket, akik sok-sok keresztény magyar embert megöltek, rabszíjra kötöttek, rabszolgavásárra hajtottak. Próbáljátok elképzelni, és ítéljétek el ezt a kegyetlenséget – mondta az atya – amit Isten sosem fog megbocsátani nekik. Marciban ekkor felvillant egy kép, egy rajz, amit az egyik könyvben látott. Határozottan emlékezett rá, és az ahhoz tartozó néhány mondatra is. Felnyújtotta kezét, és amikor lehetőséget kapott a kérdezésre, elhangzott két olyan mondat, amelyhez hasonlót diák még nem mondott a kollégium falai között.

– Konrád atya kérem, a keresztény spanyolok ugyanezt tették az indiánokkal Amerikában. Isten nekik miért bocsátott meg?

– Honnan veszed ezt az ostobaságot? Hogy merészeled Istent kérdőre vonni? – dörrent mérgesen a pap, és hirtelen nem is tudta mit válaszoljon.

– A tanító úr mondta a faluban! – hazudta Marci, mert a haragos tekintetből azonnal látta, ebből nagy baj lehet. Persze – tette hozzá csendesen, mert szégyellte hazugságát – lehet, hogy rosszul értettem.

– Persze, hogy rosszul értetted! – kapott a szón az atya – Azok az indiánok vademberek voltak, állatok módjára éltek, a spanyolok térítették őket Jézus hitére. Csak jót tettek velük, felejtsd el az ostobaságot! Csalódtam benned fiam.

A kisfiú – bár érzete igaztalanul bánnak vele – nem mert vitatkozni, először érzett félelmet a kollégiumban. Csendesen lehajtotta fejét, megszégyenülten leült. Azon a napon valami megváltozott körülötte. A többiek nem keresték társaságát, tanárai nem dicsérték meg, ha jól szerepelt az órákon, érzékelhetően szigorúbbak lettek vele. A könyvtártól nem tiltották el, mert nem gondoltak arra, hogy az ottani könyvekből szerzett tudomást Dél-Amerika meghódításának véres eseményeiről. Marci eldöntötte, meggyónja bűnét, hiszen hazudott. Tanítójáról, olyat állított, ami nem igaz, és ha kell, elmondja azt is, hogy nézegeti, olvasgatja a könyveket. Jusztin atya bizonyára feloldozza, és akkor minden úgy lesz, ahogy korábban volt. Persze – gondolkodott – Jusztin atya is eltilthatja a könyvtártól, vagy mást javasol helyette, azonban bízott a titok megőrzésében. A gyónásig öt napja volt, amit ki akart használni. Volt egy könyv, amelynek embereket ábrázoló színes képei, rajzai nagyon izgatták fantáziáját.

A gyónást követő napon váratlan esemény történt. Marcit kihívták a tanóráról, az igazgató úr hívatta. Ritka és különleges eseménynek számított, ha egy diák az igazgató úr színe elé kerülhet, és sosem lehetett tudni dicséret, vagy büntetés lesz belőle. Bizony megszeppenve állt a szépen faragott hatalmas íróasztal előtt, különösen azért, mert Konrád atya is az irodában volt. Az egyik fotelban ült, szigorú tekintettel mérte végig az ijedt kisdiákot. Az igazgató hátradőlt karosszékében, elégedetten nyugtázta a fiú zavarodottságát, majd – mintha töprengene valamin – leereszkedően megszólalt.

– Hogy is hívnak téged fiam?

– Kolozsi Mártonnak igazgató úr kérem.

– Panasz van rád Kolozsi Márton! Úgy hallom tiszteletlen voltál Konrád atyával!

– Én nem! – mentegetőzött kétségbeesetten Marci – Sosem tennék ilyet.

– Nem? Hát nem tiszteletlenség az, hogy Isten szándékáról, akaratáról, döntéséről kérdéseket mersz feltenni egy atyának?

– Nem akartam semmi rosszat, csak kíváncsi voltam…

– Semmi rosszat? – vágott szavába az igazgató –Szóval semmi rosszat! Na és mit művelsz te a könyvtárban? Felelj nekem Kolozsi Márton!

– Honnan tetszik tudni? – szepegett már a kisfiú, és törölgette riadt könnyeit.

– Mindegy honnan tudom! – csattant a haragos válasz –Mit csináltál?

– Semmi rosszat! Belenéztem néhány könyvbe, mert tanulni akartam belőlük.

– Azok még nem neked valók, nem értheted őket!

– Igen így van! – bátorodott fel váratlanul Marci – Azért kérdeztem, és olyan sok kérdésem lenne még.

– Igen? – csóválta fejét rosszat sejtve az igazgató – Például mi?

– A tanító úr, Géza atya, Konrád atya, Jusztin atya azt tanítja, hogy Isten a saját képmására teremtette az embert!

– Ez így is van!

– Igen, de melyiket? Van egy könyv, abban olyan sokféle ember van. Előember, ősember, fehér ember, néger, sárga, ferdeszemű, alacsony, magas. Biztos, hogy Ádám olyan volt mint, mi? És a többi miért lett más, és …

– Elég legyen! – kiáltott haragosan az igazgató, Konrád atya is felpattant, és csak hajszálon múlott, hogy nem csattant egy nagy pofon a fiú arcán – Elég legyen ebből a beszédből! Nem vagy méltó arra, hogy iskolánk diákja legyél. Ilyen Istentelen beszédet nem tűrök meg! Még ma összecsomagolsz és hazamész! Gondom lesz rá, hogy otthon észhez térítsenek! Konrád atya! Vigye innen, ne is lássam többet ezt a bizalmunkra méltatlan gyereket!

REJTŐ GÁBOR

Szív küldi*

Látjátok? Az a szívem. Ott a piros.
A Népszívás utca fölött kóricál
de már nem soká, új hazát keres
(nem lesz többé alperes), minap
kiszakadt, a hátamból azóta kráter
füstölög, majd bele pistulok, úgy
éget, fáj. Hát persze, föntről nézve
még zordabb a táj. Nem térkép
temető, öt fő, per cella, szép szóra
mosolyra már senkinek se futja.
Arcok helyett képernyőt látok a maszk
alól, ahogy kivillan az idomított magány
és mint a rák, lassan rágicsál.
Elfogyunk, ki ebbe, ki abba, pedig milyen

jól mutatna (főleg föntről nézve)

ha fény csöppenne a mély, magyar éjbe
mondjuk magma, s mi rátalálnák
újból az ölelő mozdulatra (napi négy
kell a túléléshez) ezt fortyogja, fröcsköli
a kráter, honnan szívem kiszakadt, és
most kering, mint szélfútta levél
lelkeim, az istenért! ne várjatok
nincsenek holnapok, csak a most
a pillanat, ne hagyjátok, hogy megmondja
bárki is, mit szabad. Csak, ha így élünk
szívünk ritmusára, fordul éjünk
újból napvilágra. Mondom, mert érzem
új fények gyúlnak Földön és Égen.
Szeretni születtünk e világra.

2021.11.09.

* Radnóti emlékének

HAJNAL ÉVA

Meghitt

Válasz, Dsida Jenő: Meghitt beszélgetés
a verandán című versére

Szél sustorog, már este van,
a veranda fényes virág.
Árnyék bujkál az udvaron,
kabátban lófrálnak a fák.

Ablak a tó, titkos tükör,
benne van teljes életünk.
Mélység, magasság muzsikál,
az éjszaka játszik velünk.

Játszik az éjjel, lépeget,
nyomában minden árnyalat,
cserépedényben mintha víz,
kiöntöm néked magamat.

Fotó: **FÁBIÁN MÁRIA**

https://mfabian.5mp.eu/web.php?a=mfabian

DEBRECZENY GYÖRGY
A szentségház ajtaja*

Szent György és Szent János apostol
domborműve hársfából készült,
ott láthatod az aranyozott bronz
tabernákulum-ajtón.

Egy szegény hadiözvegy
urának arany vitézségi érmét,
a másik jegygyűrűjét,
a harmadik az esküvő előtt
babonaságból cipője orrába dugott
arany tízkoronást ajándékozta oda.

Egy szegény, pártában maradt
kis menyasszony pedig
a vőlegényétől kapott arany
nyakláncot áldozta fel
a szentségház ajtajának díszítésére.

Zemplén, Bózsva környéke

Fotó: **ANDY BERES**

- A Hitvallás összeállítása alapján (http://www.communio.hu/hitvallas/hitv0411/hitv041127.htm)

JUHÁSZ ZSUZSANNA

Angyali üdvözlet

Ezentúl bűncselekménynek számít, ha egy orvos vagy nővér hálapénzt fogad el előre, a gyógyulás lezajlása előtt. Viszont szabad lesz utólag, főnöki engedéllyel pénzt elfogadni a sikeresen gyógyított, hálás betegektől. (Valószínűleg a gyógyíthatatlant szépen, becsülettel halálig kísért rokonaitól is.)

Mi lehet az, amit ha innen nézek, bűn, ha onnan, akkor szükségszerűség? Hiszen az EU-ban tényleg nincs hálapénz, ismeretlen a fogalom is. Viszont élni kell, az orvos gyerekének is kell cipő, s ezért kötelező lesz mégis elfogadnia hálapénzt. Engedéllyel. A főnöke engedélyével, a kormánya, társadalma engedélyével, hogy maradjon, ne menjen külföldre.

Hogy magyar orvos magyar beteget gyógyítson.

Feleljen meg a csatlakozási, birodalmi feltételeknek is, de éljen is meg, tarthasson (el) családot, maradjon itt. Plusz: ne kelljen másod-, harmadmunkákat vállalnia, azaz ne kophasson el, ne éghessen ki idő előtt. (mert akkor is itt marad, kripliként sehol se kell, csak tarthatnánk el őt, mint friss rokkantnyugdíjast, holott egy csomó pénzt beleöltünk (fektettünk) a képzésébe, továbbképzésébe.)

Ergo: jó kis szabály ez. Adaptív. Megfelel a nagynak is, de életben tartja a kicsit is. (ezt a kis országot.)

Jó kis szabály ez, bár a felemásságával inkább az ördög találmányára hajaz.

De ha eszünk van, üdvözletnek vesszük. Angyali üdvözletnek: Élj, gyógyulj s tegyél meg mindent magadért, adj legalább egy keveset az orvosodnak, nővéreidnek, s az angyal is megsegít. A te saját, külön bejáratú őrangyalod.

A te saját hazádban, ami igyekszik megadni azt, ami a császáré, de azt is, ami az Istené (és angyalaié).

Zemplén télen
Fotó: TARHOS FERENC

RENDIK ZSUZSA

Krimini

avagy: a lapok között is lehet...

Gyakran olvasok, többrendbeli könyvtártag vagyok. Általában tucatnyi példányt is kiveszek egyszerre. Mindig eufórikus állapotba kerülök, ha megkaparinthatom a legszakadtabbakat. A vadonatúj sikerkönyvek már csak ilyen túlfonnyadt, megcsócsált salátapempő-burkolatban jutnak el hozzám.

Szorgalmas tagtársaim – a jelekből ítélve – alaposan átrágták magukat rajtuk.

Belekezdek. A harminckettedik oldal rendszeresen meghozza gyümölcsét, vagy zöldségét, egy kisebb fordulatot: a kölcsönzők táplálkozási szokásainak első lenyomatát.

Paprikamag. Kriminél vörhenyes, véres folttal elegy. Nyilván paradicsom lehetett.

Az árulkodó ujjlenyomat a szamárfül alatt, a hetvennegyedik lap alsó sarkában található. A tízórai kakaótól, esetleg kávétól, gyakran zsírpacnitól származik. A daktiloszkópiai vizsgálat folyamatban van.

A tettes még ismeretlen. Egészen a százhetedik oldalig.

Egek! Szálas takarmány!

Ki lehet az a mohó tagtársunk, aki könyvre ugyan nem költ, az uzsonnáját viszont a könyvtári darabok apró, szélti metszfelületén költi el? Valósággal fal a könyveken! /Amikor annyi a kidobott újság, hogy egyetlen lépcsőházban kiguberálhatná az emberöltőnyire való szalvétáját.

Tovább nyomozok.

Tévedtem! Ez igazi gourmand! Narancshéj és cseresznyeszár. Meg áfonyakenet. A kusza cselekmény szempontjából ezek teljesen elhanyagolhatóak, mint zöldséges a zsákutcában. Gyanús bűnjel lehet inkább a keksz-törmelék és a datált csokipapír, a telefonszámmal.

A cukrot gondolkodás nélkül a teámba seprem. Fájdalomdíjnak tekintem.

Mi lehet még a lapok között?

Az elhízott, pszichopata apagyilkos a százhetvenhetedik oldalon beismerő vallomást tesz. Atyját csontozó-késsel kétszer hasba szúrta, majd enkezűleg elhamvasztotta. A megboldogult földi maradványait a jelentéktelen vidéki kiskönyvtárban, az általa is sokat forgatott, közkedvelt detektívregényben rejtette el.

A mű címe?

Istenem, ez egyezik!

E pillanatban elérem az izgalmi csúcspontot! Most minden kiderül!

Összefogom az első és hátsó borítót, azután szívdobogva kirázom a krimit.

Három kiló morzsa, egy két részből álló, pontosan tizenkettő egész hét tized centiméter hosszúságú szalámibőrke meg egy kicsorbult konyhakés hullik elém az asztalra... Fordítok a könyvön, két tenyerembe fektetem és erőteljes mozdulattal összecsapom.

Por szállong fel belőle... sok por. És hamu.

Hát... legalább volt benne valami.

CIRILL KABIN CSABA

LÁTLELETEK A SZERELEM KÁTYÚIBÓL

1.

Tízórai anzix

estébe hajló telefonokban
zsibongnánk

mily jó a sín
a zokogás
olajos párnák – kalauzvágy
sebtében rámoló utasbagázs
tülekedő továbbállás

egy telefonszám
rejtjelez engem
később jár
már nem lehet

melegház-metró
záródó ajtók
merénylő lámpák az arcomban

lépésről lépcsőre

salétrom arcok
bomló leheletek

már nem lehet
később jár

tébécés kézfogás
mosoly a falon
reklám a gázlámpán
torkomba hajol
számban duruzsol
egy lepedék

már nem lehet
később jár
a telefonfülkéket
bezárták már

*

2.

Csonkagúla

zenél az este
mögötte villamos vágtatása
posztmodern ütem

kopár neonreklámok fásult kacsintása
mint rossz kurva
utolsó próbálkozásai

pulzusom tapinthatatlan

kései párok miben-is-bízó
pillantással
áncos szokványmosollyal
ölelkeznek

tolvaj vagy!
minden magányos
telefonfülkére váró
pillanatomban

utolsó ártatlan tolvaj vagy
mikor ellopod tőlem magad

innen már csak egy perc
a gyilkosság
bűnözők vagyunk kedves
visszaeső szabadesők

már megint a bőrödre gondolok
egy rozsdás vaskorlát mellől
gyűlölöm az Astoriát
hogy szádat idézve
ismét ellágyulhassak
hogy mormoljak magamban
egyszerű szavakat

Seherezádé
mióta kerestelek
– ha nem is tudtam –
s most a bújócska végén

a megtaláltatásban
hiány-komplexusban
vagdosom tompuló agyam
bűnöző kézzel
még bízva egy szétroncsolt
foglaltjelzés átváltozó
kicsengésében

oly csonka vagyok most
hangod szertelen keresése közben

*

3.

Kény szer elem

keserű elmélyüléssel szaggatom
álomszép vénám tükröm csorba élén
mert odaadott lényem bizalma
csak egy kivetett konc siralma

*

Illusztráció: feLugossy László – Pamlagon (forrás: az Artmagazin online oldala).

KARÁCSONYVÁRÓ

GAZDAG ERZSI:
Ezüst szánkót hajt a dér

Ezüst szánkót hajt a dér hófehér határon
Deres szánon didereg, fázik a Karácsony.

Zendül a jég a tavon, amin által jönnek
Decemberi hópihén fénylik már az ünnep.

A kályhánkban láng lobog. Gyere be, Karácsony
Gyújtsd meg gyertyád, fényszóród a fenyőágon!

Melegedj meg idebent, légy vendégünk mára
Karácsonyi csillagod tedd a fenyőfánkra!

BABITS MIHÁLY:
Karácsonyi ének

Mért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.

Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-ür szele volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?

Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nárdusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany hullt:
kezed csak bús anyád melléért nyúlt…

Becsesnek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord életet?
te, kiről zengjük, hogy megszületett!

Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkben gyújts pici gyertyát sokat.
Csengess éjünkön át, s csillantsd elénk
törékeny játékunkat, a reményt.

JUHÁSZ GYULA:
Rorate

A kéklő félhomályban
Az örökmécs ragyog,
Mosolygón álmodoznak
A barokk angyalok.

A gyertyák rendre gyúlnak,
A minisztráns gyerek,
Mint bárány a mezőben
Csenget. Az árny dereng.

Hideg kövön anyókák
Térdelnek. Ifju pap
Magasba fölmutatja
Szelíden az Urat.

Derűs hit tűnt malasztját
Könnyezve keresem.
Ó gyönyörű gyerekség,
Ó boldog Betlehem!

PILINSZKY JÁNOS:
A fényességes angyal is

Emlékezés egy világháborús karácsonyra

Az égbolt elsötétedett.
S akár a végítélet
zord fellege tört volna ránk,
a föld is oly sötét lett.

Gyermekszívünk is oly nehéz!
A házak és a kertek,
az egész törékeny világ,
éreztük, velünk reszket.
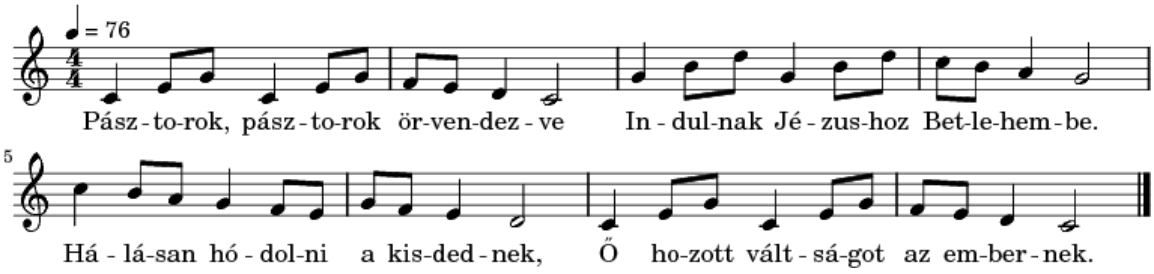
Aztán a roppant csöndön át
puhán és észrevétlen,
a hangtalan meginduló
és puha hóesésben,

akár a fényes pelyhek is
vigyázva földet értek,
a fényességes angyal is,
ő is a földre lépett

KARÁCSONYVÁRÓ

Pásztorok, pásztorok
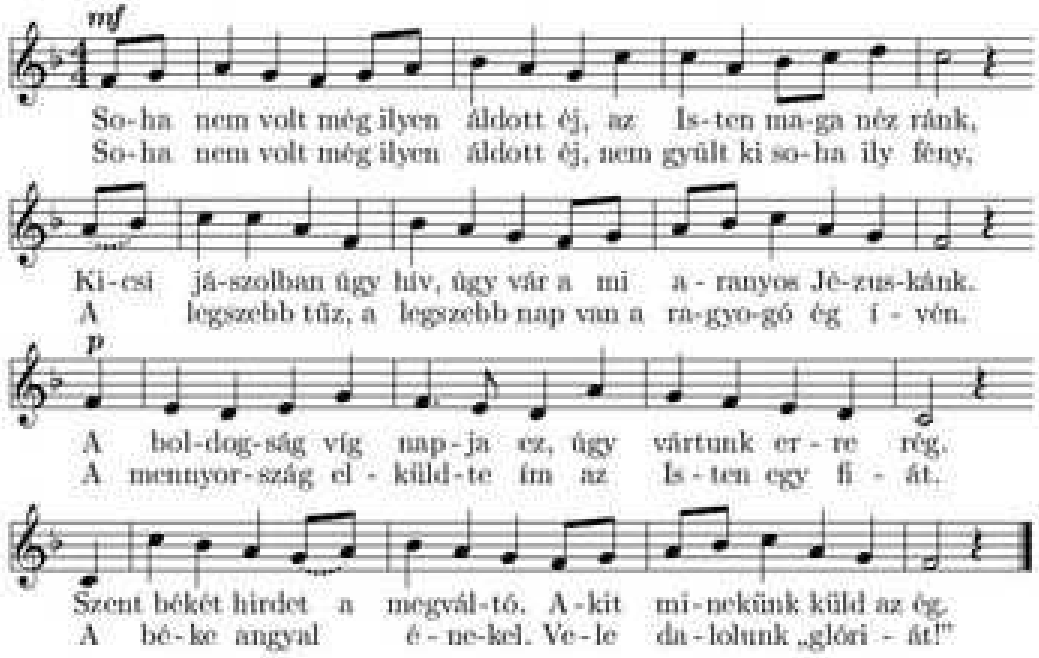
Zsasskovszky: Énektár 1855 — Keresztény ének

Soha nem volt még ilyen áldott éj

(*Áldott éj, The Midnight Clear*) amerikai karácsonyi dal.

Magyar szöveg: Vargha Károly

ALBERT ZSOLT

Madárijesztők tavasza

Hallgatod a hajnali madárricsajt, benne vagy.
Amíg állsz gallérodra ül néhány tollas barát,
ők a viharok hűséges követői. Most láthatod,
ahogy csőrükben innen is elhordják a nyarat.
Néhány lombkorona mélyén elhagyott fészek,
körülöttük belvárosi fiókák. A lebegés tanulható,
bár ők még nem ismernek mást csak a zuhanást.
Fáradt díszlet az égre felvarrt néhány felnőtt madár.
Mi van szárnyaik alatt, ami így hajtja őket? A szél
keveredik, felkapja hazugságainkat és karöltve száll
az éjszagú utcákkal. Reggelre felhasad a hajnal
és vérzik keresztül a házakon, mint egy megsebzett.
Lépj egyet előre, hogy lásd, ez csak a madárijesztők
tavasza volt. Ha elindulsz és kigyalogolsz a házak közül,
megláthatod az aratás előtti földeket, búzát, kukoricát,
és megérezheted egy szárnyasok lakta bolygó illatát.

Zemplén, Bózsva környéke

Fotó: **ANDY BERES**

BODÓ CSIBA GIZELLA

KÖR-ÚT

Megálltam a Körút-sarkán. Péntek délután volt, rohant a világ. Álltam, s ijedt szorongással néztem. Pergett egy gyors film, hullámzott az iszonyú tömeg, mellettem rohant egy város. Rohant mindenki. Az ember-massza fele felém indult, másik fele mellőlem, ellenkező irányba. Ugrásra készen, idegesen, bizseregve várták a járda szélén a lámpa-színváltozását. Lódultak neki a kígyózó kocsi-soroknak. Fékek csikorogtak, buszok szuszogtak oly közel a járdaszélén álló tömeghez, hogy a lecsapódó lehelet párájuktól szinte homályos lett a járművek kék lemez oldala. Autók rohannak, fékek csikorognak, villamosok csengetnek – s nem egypicit – hanem türelmetlenül, sikítóan – milyen gyengék az idegeim. Távolról vijjogott a mentő szirénája. Riadt csoportok spriccelnek szét. Péntek délután a Körúton.
Döngött a híd, zúgott a város, álltam és féltem. Fájt a zaj. Fájt az emberek rohanása, fájt ez a tomboló lüktetés, fájt ez a feszültség, mely áthullámzott lényembe. Elrohantam volna, ha nem vártam volna Őrá. Riadtam kutattam a hömpölygő tömegben, minduntalan feltűnni véltem arcát, alakját. Vártam, mert Ő volt a biztos pontom, biztonságom e pokoli zűrzavarban.
- A bottal úttest túloldalára áttipegő öregasszonynak, ki véletlenül sem néz szét, elszántan megy az autófolyam közepén, neki vajon van e „biztos pontja”?
- És Ti, akik átrohantok az úton szinte süketen és vakon, halljátok egyáltalán ezt a szörnyű zajt, érzékelitek ezt az örvényt? Talán vannak akik élvezik is?
- Az a fiatal fiú ott, átfogva a lány vállát, egymáson kívül vajon észreveszik-e ezt a forgalom-kavalkádot, vagy az a középkorú, aki tétován, ijedten az utolsó pillanatban ellép a villamos elől, mire gondol? Összerándul a gyomrom. – Valahol ma valaki nem megy haza. – Súlyos nyomás a halántékomon. El innen!
Olyan ez az egész mint egy háború, ahol mindennap úgy tér nyugovóra az ember, hogy ezt a napot is megúsztam. Szorítja a torkom a tömeg látványa, a folytonos tompa mormogás, a város mormogása, mint a tűzhányóé kitörés előtt.
A hömpölygő árban feltűnt végre. Megkönnyebbültem. Úgy éreztem, ha sokáig nem jön meg kell szöknöm innen, el kell menekülni a csendbe. A levegő, a fák, a vizek csendjébe. Mert lassan már nem csak kívülről kell a csend, lassan belső békém csendje is veszélyben van. (Vagy a belső nagyítja oly annyira fel a külsőt?) Megáll előttem. Elég arcomra néznie. Mintha vízbefúlóért nyúlna, úgy fogja meg kezem. Nem kérdez, csak elindul velem. A kocsisorral haladva lassan felérünk a Szabadság-hegyre. Némán ülünk egymás mellett, a nap lassan, mint ki szégyenlős – lefelé csúszik a hegyek mögött, az odvas fán rigó felesel. Ide már mint kemencék zümmögése úgy hallatszik fel a város morajlása. Megszelídült. Két levél válik el csendesen az ágtól, lassú libbenéssel lábunk elé fekszik.

„Egy pillanat 1975. Szeptember 11-én délután 16-órakor Budapesten.”

GALAMB-LÉLEK

A hűvös szél végigszáguldott az Alkotás úton, ahogy leszálltam a 39-es buszról. Néhány méterrel odébb ballagtam ahol átszállásra kellett várakoznom. Szürke volt az utca, a járdák, az ég, a házak. Szürke volt minden, vagy csak a látásom, ezen az őszelői késő délutánon. Szemben álltam a Déli Pályaudvar márványlapjaitól lehántott, vedlett oldalával.

A gyér számú várakozók elkoptam mellőlem amikor megérkeztek a 21-es buszok. A személykocsikat is megállíthatta a Moszkva-tér utáni lámpák piros jelzése, mert hosszú másodpercek óta üres volt előttem az úttest három sávja. Gondolataim a délutáni esküvő szertartásának megható pillanatain időztek, aztán tovaszállt mint a szél által továbbított falevél. Időnként a Nagyenyed utca kanyarját pásztáztam tekintetemmel, nem fordul e le a várt busz, de sehol semmi.

Ha lehetett kerültem ezeket a megállókat, a Déli előtti megállók örökös tömegét és a szinte kartávolságra elhúzó kocsi sorok áradatát, de még ezt a némi távolságot biztosító túloldalt is. Lehangolt, nyomasztott, vagy ingerültté tett mindig ez a hely.

„Nálunk a földön járnak” tévedt tekintetem az óriás plakátra a Déli Pályaudvar – jóindulattal üzletsornak nevezett bódéi fölött.

Nem a plakát volt amire felfigyeltem, hanem egy galamb, aki fejjel nekirepült a reklámtáblának.

Nekirepült, s úgy éreztem, hogy az út hat sávján át is hallom, ahogy koppan kis feje, s csőre amitől kábultan, bizonytalanul lerebbent az út szélére.

Két-három másodpercig tétován állt a járdaszegély mellett az úttesten. Majd egy-két lépést tett előre, oldalra, majd újra előre és újra oldalra. A buszra várakozók közül fiatal lány lendítette lábát a galamb felé. Talán jót akart – reménykedtem, - hogy felszállásra biztassa a kicsiny tétova állatot, mert ekkor a Nagyenyed utca felől szabad jelzést kapva elindult két-három autó. A madár nem repült fel, még a rebbenéssel sem próbálkozott, hanem még beljebb araszolt, egyik sávból a másikba, mint egy kis bizonytalan öregasszony, aztán megállt. A kocsik egymástól jó néhány méter távolságban haladtak, s a galamb eltotyogott az első közeledő felől az üres sávban, majd amikor ott haladt át autó, akkor volt ideje visszatérni. Még szerencséje volt, s talán az autók is tudtak még rá vigyázni. Torkomban erősszorítást éreztem, s már nem mertem odanézni. Három útsáv és elválasztó korlátsor volt köztem és a felszállni képtelen madár között. Egy villamos is épp belekúszott a képbe. Amikor elhúzott a sárga szerelvény mégis átnéztem félve, hogy ott van e még. A galamb ott állt továbbra is, s bizonytalan és tétova tipegésekkel tett egy-egy lépést, kis fejét mintha segítséget kérne, lassan értetlenül, vagy megadóan fordította a magasba. De az előbbi pillanatok csak szünetet jelentettek. Szorongva néztem az Alkotás utca Bach csomópont felől érkező, piros lámpáknál várakozó jármű tömegre.

Szállj fel, szállj fel, suttogtam –menni fog, küldtem neki a biztatást. Siess! De a kis galamb nem úgy álldogált ott mint aki ezt meg tudná tenni, mégis reménykedtem. Minden piros lámpa egyszer zöldre vált – most ez borzasztóan gyorsnak tűnt. S a metálszínű, sötétkék kocsi-csorda mintha rajt pisztolyt sütöttek volna el felbőgette motorját és száz lóerőkkel lódultak neki az úttestnek, mely mindhárom sávjában szabadon feküdt előttük, csupán egy tétova, ütéstől kábult kis galamb állt mint halálra ítélt a kivégző osztag előtt. Most már nem bírtam odanézni, fojtogatón éreztem, hogy rövid fohászom nem mentheti meg a kis jószágot. De a remény odafordította mégis tekintetem, s abban a pillanatban kapta el az egyik autó eleje, megpördült a gyenge, ártatlan jószág, a másik autó elé dobódott, majd a harmadik sebessége sodorta ki a padka szélére. Fogaim mélyen számszélébe vájtam, hogy ezzel megállítsam könnyeim kibuggyanását. Eredménytelen volt.

Az autók elzúgtak nagy sebességgel. A padkaszéléhez csapódott kis madár szárnyai ekkor egy pillanatra az ég felé emelkedtek, mintha szállni készülne – talán csak a légáramlat emelte meg – aztán a kis élettelen test ott maradt mozdulatlan.

Az autók elrobogtak, cserbenhagyásos gázolásért senki sem állította meg őket. Hiszen „csak” egy galambot ütöttek el! Csak egy galambot, aki talán fiatal volt és repülni tanult, talán épp a civilizáció ártalmaitól mérgeződötten repülve kapott agyrázkódást.

Állatok Angyala – vidd magaddal madár lelkét – s reméltem a szárnyak felemelkedésével ez meg is történt.

Emeld fel kicsi lelkét – Galamb-lelkét!

A buszom megérkezett, bekucorogtam a sarkába, s hagytam hogy folyjon a könnyem. Néhány könnycsepp szomorúan egy kis állat-életért.

(Budapest, 2004. Szeptember 25.)

Zemplén, Füzérradvány

Fotó: **ANDY BERES**

DEDIK JÁNOS

Ignác egy igazi úr

Denevér Ignác felhordta a padlásra a kukoricacsutkát. Szépen elteregette! – hadd legyen jó száraz, gondolta, nagyon jó lesz télen melegedni mellette.

Ahogy a meredek tető zugába nyomkodta a csuhét, egy poros, madár ürülékkel borított, teli pakolt bőröndszerűséget fedezett fel. Igaz már évekkel ezelőtt is látta, de feledésre ítélte már régen.

De most valami kíváncsiság kerítette hatalmába. Minek foglal helyet ez az ócskaság itt! Ezzel kirántotta évtizedes nyugalmából és lecipelte a padlásról.

Szépen lepucolta a vulkánfíber bőröndöt, majd nem kis megerőltetéssel sikerült a rozsdás zárat kifeszíteni. Nem lepődött meg tudta, hogy Sára a felesége pörölni fog vele. Haszontalan dolognak tartotta, ezzel a koszos bőrönddel való foglalatóságot. Mondta is!

– Te Ignác inkább fát fűrészelnél, láthatod, hogy kevés a tüzelő.

– Jó, jó, majd arra is sor kerül és kotorászni kezdett a poros könyvek között. Egy vaskos kötet a trágyázástant boncolgatta. Egy másik kötet, valami kottaféle lehetett. Foltos oldalai széthulltak. Jó lesz tüzelni! – ezzel félrelökte. Alatta egy illemkódex halványpiros fedele virított ki. Valamikor élénkpiros színe lehetett. Ignác gondosan letörölgette, és beleolvasott a kódex előszavába. Majd egyre jobban érdekelni kezdte, az elmúlt évek udvariassági illemtana.

Sára többször is rászólt! De most már mérgesen tegezésre váltva, bár tegezni, csak akkor szokta férjét, ha ittasan jön meg a kocsmából.

– Ignác! – már harmadszor szólok neked, gyerünk fát vágni!

Ignác füle mellett elszáguldoztak Sára szavai. Figyelme teljesen az olvasásra koncentrálódott.

Jé, micsoda illemtudóan társalogtak régen. Hogy tudtak így beszélni?

Ignác gondolt egy merészet és emígyen szólt feleségéhez.

– Sárika kedvesem megkérhetem szépen, hogy a kifinomult hangszálaidat ne rezegtesd, oly erősen felém. Félek, hogy fülemnek nem lenne célszerű ez az erős hang elviselése. Arra kérem drágám, legyen tekintettel füleimre.

– Ignác te, meg vagy hülyülve, megártott neked a padlás levegője, vagy még a tegnapi buli a haverjaiddal.

– Ugyan szépséges Sárám, miket gondolsz te felőlem? A fa- fűrészelés ledeklarálná erősen igazi lényemet. Gondoljon csak bele szépséges feleségem, nem jobb lenne, ha ezt a tevékenységet neked hagynám, és csókolnám a kis kacsóidat. Esetleg egy favágót fogadnánk.

– Ignác te buggyant, hülye lettél? Miket csaholsz itt nekem? Még fiatalabb korodban sem mondtál ilyen szépeket nekem, csókolod a kezeimet, micsoda dolog és aztán én menjek fát fűrészelni. Vagy akasszak le egy favágót, ki ingyen fűrészelne fát. Még normális kajára sem telik, nem még favágóra.

– Azért nem bánom próbáld csak meg, fűrészeljél egy kicsit, de nagyon vigyázz a kezeidre, amit örömmel puszilgatnék! De nem tehetem. Szép kis tündér bogaram! Mikor szolgálod fel a te aranyos férjuradnak az ebédet? Tíz perc múlva 12, rögtön harangoznak, és még terítő sincs az asztalon, üres az asztal. Siess báránykám, a gyomrom szereti a pontosságot! Én gyorsan átöltözöm az ebédhez. Te is vedd fel a szép vasárnapi ruhádat! Drágám ne ülj mellém, az asztal túl felén illő ülnöd, velem szembe! Ide, itt mutatom!

– Ignác! – ne bomolj, miért fogod a hokedlit félsz, hogy eldől? Vagy talán a tegnapi paprikás krumpli nem érzi jól magát, a csupasz asztalon, virág nélkül.

– Nem te család szépsége, csak alád akarom tolni a széket. Ez így illő! – Most látom, hogy át sem öltöztél az ebédhez

– Nem öltözöm, a bableves nem fog megsértődni, már megbeszéltem vele.

– Most látom, hogy egy mélytányér van, csak az asztalon, se szalvéta, se szalvétatartó, hol a boros pohár? – és a vizes pohár, mibe fogod tölteni az aperitifet? Bogárkám! – hol marad a damaszt asztalterítő? – virágot szeretnék látni az asztalon.

– Ignác! – ne idegelj! – elég a badarságaidból. Húst ne kérdezd, nincs csak bableves! – meg a tegnapi paprikás krumpli, erre telik. Eszed vagy nem eszed, ha nem kell, akkor menjél az istállóba, és ganéjoz ki!

Ilyen lusta ember lett ebből az Ignácból. Este mikor lefeküdtünk, még semmi sem látszott rajtad! – ezt kell megérnem, hogy reggelre bolond lesz a párom!

– Sárika aranyom jó lenne, ha ebéd után mosogatnál, utána lepihennél egy kicsit. Úgy látom fáradt vagy! – fájós derekadnak jót tenne, ha vízszintesbe helyeznéd magad. A hokedlikat pedig, meg átformáltatom, legyen támlája, hogy neki tudjál támaszkodni ez fontos drágám, mert azt szeretném, hogy szép sudár nő legyél.

– Ignác, mióta törődsz te a derekammal és a sudárságommal?

– Kedvesem, megkérhetnélek, hogy felejtsd el a tegeződést, az nem a mi úri rangunkhoz méltó. Esetleg akkor, ha belátogatok a hálószobádba. De mások előtt nem tűröm. Mit gondolnának az emberek?

– Mit gondolsz rólam, a mi földes szobánkba nem jár be senki emberfia… Ignác mi lenne, ha felébrednél az álmodozásaidból?

– Tündérkém! – én csak jót akarok neked, láthatod, mennyire vigyázok rád. Nem tudnám elviselni, ha bármi bajod is lenne. Arról nem is beszélve, hogy a szomszédoknak látni kell, hogy mi nem, akármilyen emberek vagyunk. Az őseink sokat adtak arra, hogy a rangjukhoz, méltóan tiszteljék őket. Ez is bizonyítja, hogy ilyen illemszabályok között éltek. A mi őseink biztos nemes emberek voltak.

– Te Ignác, megártott a padlás levegője neked! Elég a süket dumádból, térjél már észre!

– Te asszony olvasnod kellene neked is! – hogy az úri társaságok, milyen szépen tisztelték egymást, és más úri embereket. Meghajlással, kifinomult mozdulatokkal illették egymást. Na jól van, hagylak dolgozni, mert az állatokat is meg kell még etetned. De ne feled, holnap folytatjuk a kiképzést, hogy legalább a hétvégi misére már tudjál viselkedni! Vegyék észre a szenteskedők, hogy nem akárkik vagyunk.

– Ignác te megint letegeztél! Hát, ha már így állunk, akkor áruld el, hogy mi mik vagyunk? – mióta a padláson jártál? Szeretném tudni, előre ki fog nekem kezet csókolni a nagy mise után? Talán még haza is kísértetem magam. Ha nem küldesz elém egy hintót, akkor haza se megyek, és a tejfeles csirkepörkölt helyet rághatod a szotyolát az istállóban.

BUDA FERENC

Világ-töredékek

1.
Hold köve, pora, Föld sara,
napszelek űri ostora,
bolygók, napok, galaktikák –
folyton kavargó űrvilág
ismétli, szüli önmagát.

2.
Földmélybe áss vagy föltekints,
se kezdete, se vége nincs.
Se vége nincs, se kezdete.
Szöknél, ha eleresztene,
szállnál sikongva messzire,
hurokban vergődő madár –
s határon túl egy új határ.

3.
Füst, pára, porfelhők, ködök –
mi van a horizont mögött?
A láthatáron túl mi vár?
Angyalok? Festett ördögök?
Új élet? Örökös halál?
Vagy csak a végső, nagy Nihil?
Nincs semmi hang. Nincs semmi hír.

4.
Küszködvén, csak hogy fennmaradj,
míg élsz, a léted foglya vagy,
szíved amihez megkötöd,
szétzúzhatatlan sziklatömb.
Te magad vagy a börtönöd.

5.
Ami fölfelé végtelen,
az lefelé is végtelen,
és oda-vissza végtelen,
réseken, töredékeken,
kapaszkodsz hajszál-életen,
bízván, hogy nem reménytelen.

6.
Fékezvén s űzvén szívedet,
hangtalan szárnyon közeleg
az éj, már összenéz veled,
az idő ködfala mögül
árnyéka előtömörül.

7.
Elejtvén késed, ceruzád,
felejtsd a magad igazát,
s keress – mit is? Egy új hazát?
Elröppen fölüled az ég,
leroppan alattad az ág.

8.
Öröklét? Múló pillanat?
Vonszolod, viszed múltadat,
benne világod s magadat,
s ami végül majd megszakad,
hulltoddal végleg odavész,
pihe csupán, egy pici rész.
Ám egész marad az egész.

Buda Ferenc, *Míg élsz*, Holnap Kiadó Kft, 2014

https://reader.dia.hu/document/Buda_Ferenc-Mig_elsz-16253

UMHAUSER FERENC

KOCSMAOPERA

(2.rész)

(A huszadik század elanyagiasodó, elembertelenedő,
felborult értékrendű világának balladája.)

(„A pénz csak eszköz, nem pedig cél.”)

*
*

Szereplők:

Agglegény
Alma
Ápoló
Asszonyok kórusa,
a kórusból a nők.
Balek
Basszus
Bernáth atya
Beteg
Boros **Hang**,
Csapos
Egy férfi.
Éva (Vica),
Fásult
Felszarvazott
Fiatal
Fiú
Gyerek
Gyerekek
Hajtós
Harmincas
három férfi:
(**a vállalkozó**)
Mister Biznisz
Schwarz
Hatvanas
Húszas
Idősebb
Ifjú
Író
Játékos
Jövőtlen
Két nő:
az egyik **Nusi**
Kibic
Kislány
Klosár
Kortalan
Kórus:
Lány
Mária
Maris
Maris **fia**
Másik beteg
Másik ifjú
Másik negyvenes
Másik vén
Még egy beteg
Méla
Nagy Író
Negyvenes
Nemzetiségi
Nő az ablaknál =
Pultos (**Csapos**)
Női kórus
Nusi Tibi szomszédja
Orvos
Ödi
Örült
Patkányok (1-2-3-4)
Pincér (Jocó)
Prímás
Producer
Prostituált
Rendező
Riporter
Sandró Tibi szomszédja
Senki
Szerkesztő
Szociális
Szoprán
TIBI
Tibi anyja
Tibi apja
Titkárnő.
Újabb beteg
Utcás
Vágó
Vén
Vicus

NEGYEDIK-ÖTÖDIK SZÍN

SZÍNHELY:

A színpad innen kezdve ketté van osztva, párhuzamosan, kis időeltolással történnek az események. Mindig az az oldal van erősebben megvilágítva, ahol valami érdemleges történik.

SZEREPLŐK:

Tibi, **Éva** (Vica), **Kislány**; **Sandró**, **Nusi** a Tibi szomszéd barátai; **Író**, **Rendező**, **Producer**, **Vágó**; **Utcás**; **Két nő**, az egyik **Nusi**; Nő az ablaknál = Pultos (**Csapos**); Boros **Hang**, **Pincér** (Jocó), **Kibic**, **Negyvenes**, **Másik negyvenes**, **Harmincas**, **Húszas**, **Prostituált, Játékos**; **Kórus**, az éppen nem alakítók mindegyike, **Asszonyok kórusa**, a kórusból a nők.

A baloldal (vagy negyedik szín): EGY MUNKAKÖZVETITŐ IRODA a rekvizitumaival. Éppen Tibi van soron a kalitkánál, a háta mögött még legalább tizen állnak. Az ablak mögött ülő nő tehetetlenül tárja szét a karját.

A jobb (ötös szín): Egy túlcsicsázott villa angolpázsitja, előtte masszív kovácsoltvas kerítés, csak azon át látjuk, hogy mi történik az udvaron. A kapu mellett kukák, az egyik tetején Lingyóka. A kerítés mögött Tibi kislánya játszik egy Barbie babával. A kislány már hét-nyolc éves lehet, kínosan ügyel ruhája tisztaságára, mozdulatai kimértek, affektáltak.

Tibi a MUNKAKÖZVETÍTŐ IRODÁBÓL átballag a másik színre. A díszletezők átalakítják a MUNKAKÖZVETÍTŐ IRODÁT TALPONÁLLÓVÁ, az ablak mögött ülő hölgy fehér köténytt köt és ő lesz a csapos, hozzá is kezd a sör csapolásához. Akik munkára vártak, kérik a söröket és feleseket, mint egy kocsma megszokott törzsvendégei.

Jobb (ötös szín) Tibi lopva figyeli, amint a kislánya játszik, a gyerek észreveszi, elkezd futni feléje, de a lendület megtörik, lassan, tétován lépdel a kerítés felé, megjelenik a villa ajtajában Éva, mögötte zsibongó felnőttek és gyerekek.

ÉVA: — Meglepetés! *(A kislány megfordul, és kezdetét veszi egy születésnapi zsúr bohóccal, lampionokkal, meg minden ilyenkor szokásos dologgal. Tibi észreveszi a kuka tetején Lingyókát, magához öleli, mintha a lánya lenne, könnyek futnak a szemébe. Nagyon- nagyon lassan átballag a TALPONÁLLÓBA. Ott is nagy a zsongás, cigarettafüst. Egy negyvenes férfi támaszkodik a pultnak, körülmutat.)*

A „NEGYVENES” dala:

NEGYVENES:
Az élet sem más, mint egy kocsma,
hol kimérnek néked ezt-azt,
édeset-keserűt, mint sorsod.
Te mohón nagyokat kortyolsz,
bár igazán nem mindig ízlik,
de itt inni kell, inni!
(Lehajtja a felest, a csapos újratölt.)
Nem azért mondom, de hidd el:
nem minden élet filmsiker.
Mégis ki kell valahogy bírni,
hát ezért kell, haverom, inni.
Inni és bírni.
Az élet csak ennyi.
(Ujjával csettint)
Volt kocsim és házam,

hittem ..., álmodtam néha.
Mi maradt mára?

KÓRUS:
Mi maradt mára?

NEGYVENES:
Aprópénz még egy piára. *(Csapos tölt)*

KÓRUS:
Aprópénz még egy piára?

NEGYVENES:
Tegnap rá mertem szólni a srácra,
erre mit vág pofámba?

KÓRUS:
Mit vág pofádba?

NEGYVENES:
Fater húzódjon hátra,
nem kéredzkedtem a világra!
Hát mit lehet ilyenkor tenni?

KÓRUS:
Mit lehet ilyenkor tenni?

NEGYVENES:
Egy csöppig kiinni
a csordultig telt pohárt. *(lehajtja a felest)*

KÓRUS:
Egy csöppig kiinni
a csordultig telt pohárt.

TIBI: *(Tibi is a pulthoz lép, még mindig szorongatja a babát.)* — Valami keményet. *(A csaposnő rándít egyet a vállán s tölt valamit. Tibi egyszerre fölhajtja, megrázkódik, krákog, prüszköl, látszik, hogy nincs hozzászokva. Nem bír megszólalni, ezért a fejével int a csaposnak, hogy töltse újra a poharát. Forgatja kezében a teli poharat s szemléli a kocsma törzsközönségét, majd:)*

Mennyi kettétört élet, elvetélt álom!
Pohárszilánkok a padlón,
vörösbor nyoma a falon,
könnyű hab
a kesernyés sör felett,
a sarki vegyes nehéz szaga,
cigarettafüst ...
Egy régi lánynak az illata!
A századszor hallott vicc.

Magam sem értem,
miért vagyok ma itt.
Hát nem minden út
Rómába visz?

KÓRUS:
Nem minden út Rómába visz?

(A jobb oldal — ötös szín — átalakul Tibi lakásává. A kocsma szín, valahol a háttérben egy boros HANG:) — Ismeritek azt, hogy aszongya az asszony a gyereknek: Menny le a kocsmába apádért, oszt mondd meg neki, hogy gyöjjön mán haza! A kölyök lemegy, az apja rendel neki egy felest, na ezt idd meg fiam. A fiú lehajtja. Apu! Ez rettenetes! Na menny haza, oszt mond meg anyádnak, hogy nem szórakozni járok én ide!
(Nyerítenek)

(Tibi „hazamegy”. A TALPONÁLLÓ is átalakul egy nagyon hasonló lakássá, mint a Tibié. Nusi a tévé előtt ül és köt. A másik oldalon Tibi betesz egy kazettát a magnóba, Cseh Tamás énekli a „leveleit”. Tollat és spirálfüzetet vesz elő, Lingyókát maga elé teszi az asztalra és írni kezd. A bal oldali lakásba beront Sandró.)

SANDRÓ: — Idenézz anyukám! Tízezret kaptam azért a melóért. *(Az asszony föláll, elveszi a pénzt, a zsebébe süllyeszti, Sandró leül a fotelba, ölébe húzza az asszonyt.)* Megveheted a cipőt a gyereknek. Pár éve még nem gondoltam, hogy így lehet örülni ennek a rohadt pénznek. Pedig akkor még mennyivel többet ért! Emlékszel? Még fiatal házasok voltunk s egy hétvégén már nem volt csak kétszáz forintunk...
NUSI: — Olyan sokszor volt, sőt még többször annyi sem.
SANDRÓ: — Ez azért emlékezetes nekem..., de biztos te is emlékszel rá. Fölszaladt a harisnyád s bementünk egy harisnyaboltba, mikor mondta az eladó, hogy negyven forint, én elhúztam a számat, erre te nem vetted meg. Utána meg csak úgy nézelődni bementünk a díszhal szaküzletbe, amikor láttad, hogy nem tudok elszakadni attól a sziámi harcos-haltól, egy szó nélkül megvetted. Az is pont negyven forint volt. Én ezt soha nem fogom elfelejteni! Én nagyon szerencsés vagyok, ha nincs is munkám, ha leszakad az ég is, mert... *(Hosszan csókolódznak, majd amikor kibontakoznak:)* Szegény Tibi! Neki sajnos nem volt ekkora szerencséje, majd megszakad a szívem érte. Mióta elvették a gyereket tőle, attól rettegek, hogy egy elborult pillanatában nekimegy az ablaknak és kiugrik a tizedikről.
NUSI: — Valami rendes lány vagy elvált asszony biztos...
SANDRÓ: *(Sandró leinti)* — Ő most akkorát csalódott a nőkben, nem hiszem, hogy valaha is bízni tudjon újra. A pia azért biztos oldana a feszültségén s azért még biológiai szükségletei csak vannak. Ha adnál egy zöldhasút, megpróbálnám kirángatni a... *(Az asszonyka már nyújtja is a pénzt)*
NUSI: — Tudtam, hogy valamit kitalálsz csak inni lehessen.
SANDRÓ: — Tudod, hogy én...
NUSI: *(Nusi föláll az öléből és az ajtóra mutat.)* — Tudom, tudom, csak be ne csajozz nekem! *(fenyegeti meg tréfásan)*
SANDRÓ: *(Sandró magához öleli, még egyszer megcsókolja, elengedi s még az ajtóból:)* — Hol találnák én még egy ilyen asszonyt? *(Amint kilép a lakásból, az átváltozik egy boltíves pincehelyiséggé, borozó néhány asztallal és székkel, az egyik sarokban vak orgonista játszik a hatvanas és hetvenes évek slágereiből. A nézőtérrel szemközti falon jó nagy betűkkel:*

„Ha minden, minden elhagyott,

Igyál egy kis cognacot. Adieu Bandi”)

SANDRÓ: *(Sandró belép Tibi lakásába, meglobogtat két darab ezrest.)* — Most aztán nem vakarsz le, Tibikém! Egy fasza melót kifogtam, sikerült megcsakliznom egy ezrest, az asszony is megtoldta. Tudok egy kafa helyet s a bigék is mind olyan belevalók. Na mit szólsz?
TIBI: — Nem bánom. *(föláll)*

(Amint kilépnek az ajtón az ő lakása is átvált egy vetítőteremmé, ahol az ifjú titánok a muster utolsó kockáit nézik.)

(Tibi és Sandró belép a borozóba, Sandrót a pincér és néhány vendég is ismerősként üdvözli. Az egyik asztalnál két harminc körüli nő ül, az egyik szőke a másik barna, rögtön integetnek nekik, hogy üljenek az asztalukhoz. Odamennek az asztalhoz, Sandró megpuszilja őket és bemutatja nekik Tibit, a szőke rögtön kiszúrja magának.)

KÉT NŐ: *(egyszerre)* — Mi van, Sandró? Kimenőt adott anyuci? Hány óráig tart?
SZÖSZI: — Mond csak; a haverodat hol rejtegetted eddig?
SANDRÓ: — Nem rejtegettem, de eddig a józanbolondok szektájához tartozott, ez lesz az első alámerülése. Jól mondom? *(Tibi csak int a fejével, közben a pincér kérés nélkül hozza a kancsó vörösbort s egy ásványvizet.)* Esetleg még valamit?
KÉT NŐ: — Egy martinit.
SANDRÓ: — Tibi? *(Tibi a fejével az idézet felé bök)* Ez már beszéd! *(veregeti hátba)* Jocókám, akkor még két martini és egy konyak. *(Pincér el)* Úgy látszik, mégsem vagy egészen menthetetlen, pedig már kezdtem aggódni érted. Kegyetlenül egy elbaszott alak vagy, de én azért – vagy pont azért csíplek.
TIBI: — Sandró, én köszönöm neked és a Nusinak...
SANDRÓ: — Na nehogy elkezdj itt nekem lelkizni! Mit gondolsz, én nem vagyok elszontyolodva? Ki nem sz .. *(nem mondja ki)* Nem ezért jöttünk ide. Engedd el magad, s ne foglalkozz semmivel, ami odakint van! Mintha ez lenne az egyetlen hely, mondjuk az utolsó atomtámadás után. *(A pincér megjön az italokkal, a nők csak belenyalnak, Tibi lehajtja, Sandró int a pincérnek, hogy még egyet. Az orgonista elkezdi játszani az „Azok a szép napok...”-at.)*

(A másik oldalon az ifjú titánok: Író, operatőr, vágó, producer. Lefutottak az utolsó kockák is, fény, vágni lehet a füstöt. Az író föláll, kinyújtóztatja zsibbadt végtagjait s reflexszerűen újabb cigarettára gyújt.)

ÍRÓ: — Már fél öt? *(néz az órájára)* A normál halandók ilyenkor ébredeznek, mi meg már harmincadik órája keccsölünk. Igaz mi nem vagyunk közönséges halandók.
RENDEZŐ: — Nem ám! Azt hiszem; most ezt nagyon elkaptuk! Az embereknek már elege van az elmúlt negyven-akárhány évből és a politikából. Pont ez ami kell most: könnyed kis szórakoztató történet sok-sok humorral.
ÍRÓ: — Azt még tedd hozzá, hogy a könnyednek tűnő felszín, a poénok alatt azért elég erős társadalomkritika is megbúvik - no persze csak annak, aki vevő a finom árnyalatokra!

(A másik oldalon Tibi eltűnik néhány pillanatra, egy szál rózsával tér vissza, a szőke lánynak adja, az egy puszit nyom az arcára, a rózsát az ásványvízbe állítja.)

PRODUCER: — Meg kell már mutatni a közönségnek, hogy mi is tudunk igazán szórakoztató, de nem blőd tucat-filmet alkotni!
RENDEZŐ: — Azt hiszed, hogy fel tudjuk venni a versenyt az amerikai szériákkal?
PRODUCER: — Annyira naiv azért nem vagyok, de legalább a hazai közönséget vissza kell hódítanunk, vagy behódolunk mi is az angolszász kultúrának, és beállunk a sorba sokadik iparosnak, és talán pénzünk, sőt talán még sikerünk is lesz, csak művészethez, mint olyanhoz semmi közünk nem lesz.
ÍRÓ: — És ezt pont egy pénzember mondja?
PRODUCER: — Tudod Karesz, én ezt csak szerelemből csinálom. Ha a pénzre hajtanék, akkor szóba sem álltam volna veletek. Tudjátok mit hallgatok én az asszonytól azért, amit ebbe beleöltem? Ha négy-öt milkó veszteséggel megúszom, boldog leszek. Ha netalán nullszaldósra kijön, törhetitek a fejeteket a következőn.
VÁGÓ: — Álom, álom, édes álom.
PRODUCER: *(A producer szétnyitja a zakóját, valami franciául írva van a pólójára.)* — Tudod mi van ide írva?
VÁGÓ: *(A vágó rossz kiejtéssel, hangosan olvassa:)* — Ne me dérange pas, je suis en train de rêver.
ÍRÓ: *(Az író lefordítja:)* — Ne zavarj, most is álmodom!
PRODUCER: *(a producer visszahajtja a zakót)* — Na azért! Most pedig menjünk és keressünk egy csehót, mert porzik a vesém! *(Szedelőzködnek.)*

(A másik oldalon Sandró fizet és fölállnak, ő átöleli a barnát, Tibi a szőkét és elmennek.)

(Belopakodik egy sárga ruhás utcaseprő, gyorsan megissza az asztalon maradt italokat, a pincér kidobja.
Belépnek az ifjú titánok, ahhoz az asztalhoz ülnek, ahol Tibiék ültek.
A vetítő átalakul Tibi lakásává, Tibi és a szőke nő vihogva betámolyognak. Tépik egymásról a ruhát, a fény kialszik a szobában, egy ideig hallani még a viháncolásuk.
A borozóban a titánok rendelnek, a pincér hozza.
Az utcaseprő megint besomfordál, a pincér csak az ajtóra mutat, az kimegy, de amint eltűnik a pincér, megint visszajön.)

RENDEZŐ: *(fejével int az utcaseprő felé)* — Erről a fazonról jut eszembe: Valamelyik nap a kocsiban véletlenül rákapcsoltam a rádió valami szocio-műsorára, ahol egy utcaseprő arról beszélt, hogy üresjárataiban Heinét meg Rilkét olvas, sőt maga is ír verseket. Kareszkám, ebből egész jó kis sztorit kanyaríthatnál. *(Közben az utcaseprő mögéjük araszol.)*
ÍRÓ: — Ezt meghagyom Woody Allen-nek, ő pont ilyen semmi kis gegekből filmet keleszt, mit gondolsz, nekünk ki adna rá pénzt; Demszki [*vagy épp aktuális polgármester neve*] vagy a köztisztasági?
VÁGÓ: — Azt nem, de még bemennél hozzá, hogy megvágd, addig kerékbilincset rakatna a verdádra és ő vágna meg téged, nem pedig fordítva! *(Röhögnek, észreveszik az utcaseprőt és elhallgatnak, az undort vagy valami hasonlót vél felfedezni az arckifejezésükben.)*
UTCÁS: — Óh! Finnyásak a művész urak. A sztori jó, csak egy kicsit büdös. Ugye?
(Jön a pincér, megragadja az utcaseprőt, hogy most már végleg kidobja, az író leinti)
ÍRÓ: — Az úr velünk van. *(A pincér elvigyorodik és ránt egyet a vállán, menne el, de az író int, hogy várjon még. Az utcaseprőhöz:)* — Mit kérhetek az úrnak? *(A vágó még egy széket húz az asztalhoz, az utcaseprő leül.)*
UTCÁS: — Nem szoktam én így más asztalához odapofátlankodni, alamizsnát elfogadni meg pláne nem, — de figyeljék meg pár órán vagy pár percen belül zuhogni fog az eső —,

valószínűleg meteoropata vagyok, mert ilyenkor vibrál bennem a nagyfeszültség s azt semmi más nem oldja csak az alkohol.
ÍRÓ: — Akkor?
UTCÁS: — Mindegy csak olyan legyen, mint egy lórúgás. *(pincér el)*
ÍRÓ: — Csak nem ön az, akiről az a riport... *(A pincér hoz valamit, leteszi az asztalra, el. Az utcaseprő mohón kiissza, de csak félig, majd leteszi a poharat.)*
UTCÁS: — A riport nélkül is az voltam, aki, és így sem vagyok senki. Ha nem derogál, inkább tegeződjünk, mert nekem nem a stílusom az önözés, a magázásról meg... *(legyint)*
ÍRÓ: *(nyújtja a kezét)* — Akkor szervusz. Kovács Károly.
UTCÁS: — Hóri Béla. Ha nem tévedek, te vagy az író ugye?
ÍRÓ: — Igen. *(meglepetten)*
PRODUCER: *(nyújtja a kezét a producer is)* — Kaszás Péter.
UTCÁS: — Te vagy a pénzember, ha nem csalódom.
PRODUCER: — Igen.
VÁGÓ: — Nyári András.
UTCÁS: — Vágó?
VÁGÓ: — Yes Sir.
RENDEZŐ: — Akkor már csak a rendező maradt: Stein Aurél.
(Az utcaseprő egy antik ezüstszelencét vesz elő, amiben cigarettacsikkek vannak, s affektált kéztartással körbekínálja. Amikor meglátják, hogy mi van benne, mind a saját cigarettája után nyúl, hogy visszakínálja, de ő elhárítja.)
UTCÁS: — Maradok a megszokottnál. *(Nagy szakértelemmel szétbont néhány csikket és cigarettát sodor belőle, közben a többiek rágyújtanak a sajátjukra.)* A föld egyre jobban egy nagy szemétdombra kezd hasonlítani, legalább ezzel is késleltetem egy kicsit, hogy idő előtt belefulladjunk. Az emberek nem mindig tudják, hogy mit dobnak ki. *(Elkészül a cigarettával, rágyújt.)* Ezt persze nem csak a tárgyakra értem. Ezt is a szemétben találtam. *(mutatja körbe a szelencét)* Ebben a pénz-centrikus világban most sok minden szemétre került, pedig nem lenne szabad elfelejteni, hogy a pénz csak eszköz, nem pedig cél. *(Fölhajtja a maradék italt.)* Szóval filmesek? *(Bólintanak)* Voltam én már szinte minden, de mindenhol cseszegettek, itt végre békén hagynak s van időm szemlélődni. Nem is hinnétek – bár dehogynem, nektek a szakmába vág, hogy mennyi mindenről árulkodik egy kéz, egy mozdulat. Ahogy rágyújtasz vagy elnyomsz egy csikket. Harmincéves kora után már árulkodnak az emberről a mozdulatai, arcvonásai, a tartása, csak le kell tudni olvasni. Egyre elkeserítőbb, amiket mostanában fölfedezek, de lehet, hogy én nem vagyok a megfelelő időben, a megfelelő helyen. Bizony itt nem hagyják álmodni az embert.
PRODUCER: — Te tudsz franciául?
UTCÁS: — Oui. Un balayeur pourquoi pas pourrait-il parler le Français? Túl sokat adunk a külsőségekre, látod te is bedőltél a csomagolásomnak. Ez az egész nagy szar, ami zajlik most itt a CSOMAGOLÁS RENDSZERVÁLTÁSA, csakhogy közben a belső értékek elvesznek, megszűnnek, marad a rongyrázás. Mammon. Bocs! A végén mindig azon kapom magam, hogy politizálok, pedig soha semmilyen pártnak, felekezetnek nem voltam és nem is akarok tagja lenni. *(elhallgat)*
ÍRÓ: — Folytasd csak! Nagyon érdekeseket mondasz.
UTCÁS: — Semmi újat nem mondtam vele.
RENDEZŐ: — Lehet, hogy nem, de nagyon frappánsan és képszerűen fogalmazol. Nem akarsz valami normális munkát, mert én...
UTCÁS: *(közbevág)* — Én így jól érzem magam. Nem hiszem, hogy attól különb lennék, ha egy íróasztal mögött könyökölnék. A legkeményebb harcom magammal vívom, nem tudom elfogadni azt aki vagyok, ezért vagyok ma itt, és így; vagy ahogyan Somlyó írta: „Elhull aki arra való”. Nagyon mélyre kell süllyedni és szenvedni, majd újra fölegyenesedni, persze ha

maradt még erőnk, hogy másokat és magunkat is becsülni és tolerálni tudjunk. *(Az órájára néz.)* Ne haragudjatok, mindjárt kezdődik a munkaidőm. Örültem a szerencsének. *(Ahogy kilép az ajtón, hallani amint odakünn elkezd esni az eső.)*
VÁGÓ: — Eszméletlen egy fószer.
A TÖBBIEK KÓRUSBAN: — Az.

(A másik oldalon lassan kivilágosodik Tibi lakása. A ruhadarabok szanaszét hevernek a földön. Tibi és Szöszi az ágyban. A Tibi ébredezik, hitetlenkedve fedezi föl maga mellett a lányt, aztán valami rémleni kezd neki. Hirtelen kiugrik az ágyból és kirohan a fürdőszobába. Hallani, ahogy öklendezik, aztán lehúzza a WC-t. Hidegrázósan visszabotorkál a szobába, sarokig kitárja a hűtő ajtaját, tejet keres benne. Kivesz egy zacskót, ám alig egy korty van benne. A lány is fölébred, Tibire néz, majd lenyúl az ágy mellé és fölvesz egy laposüveget.)
SZÖSZI: — Soha sem hallottál még arról, hogy kutyaharapást csak szőrével?
TIBI: — Mi van?
SZÖSZI: — Ezt húzd meg! *(fölül az ágyban)*
TIBI: — Én többet soha.
SZÖSZI: *(a lány iszik, majd:)* — Azt csak hiszed, hapikám. Amilyen cefet a lelkivilágod, hamarosan törzsvendég leszel valamelyik kricsmiben vagy fölakasztod magad, ha csak nincs valami kibaszott nagy szerencséd, és nem nyersz a lottón vagy mit tudom én. Na nem gondoltad meg? *(Nyújtja az üveget Tibi felé. Tibi az ágyhoz megy, leül mellé, elveszi az üveget és kortyol belőle.)*
TIBI: — Honnan tudsz te ilyeneket, amatőr lélekbúvár vagy, vagy mi a szösz?
SZÖSZI: — Az éjszaka mindent elsírtál a vállamon, s elég sokat láttam már, de azt is mondhatnám, hogy azonos cipőben járunk, igaz az én lábam csak harminchetes.
TIBI: — Legalább te a...
SZÖSZI: — A francokat! Én is csak leplezem, csakazértis *(Csakazértis egybe!)* jókedvű leszek. Nehogy valaki már sajnáljon! CSAKAZÉRTIS! Érted? CSAKAZÉRTIS! Na igyál még, és ne nézz ilyen bánatosan rám, mert még elkámpicsorodok!
TIBI: *(Tibi kortyol még ,majd visszaadja az üveget, a lány megissza a maradékot, és öltözködni kezd. Tibi csak úgy maga elé:)*

Ránk taposva halad tova
monoton hétköznapok hosszú sora.
Úgy érzed elment melletted az élet,
mint kirakatot csak kívülről nézted.

SZÖSZI: — Hát így van ez, hapsikám. Mellesleg ki írta?
TIBI: — Teljes életnagyságban. *(mutat végig magán)*
SZÖSZI: — Van még?
TIBI: — Miért? Csak nem tetszett?
SZÖSZI: — Na lököd?

TIBI:
Néhány jó barát sejti csak
stigmáimat,
hogy mit jelentenek
a lelkembe vert szegek.
Tehetség vagy őrület
viselnem kell keresztemet.
Le nem rakhatom,

génjeimben hordozom
s ha nyomja már a vállamat
a kocsma némi enyhet ad.
Ad?

SZÖSZI: *(A lány már fel van öltözve és az ajtóban áll:)* — Ezt most rögtönözted?
TIBI: — Az utolsó két sort, a többi már megvolt.
SZÖSZI: — Egyszer még lesz belőled valaki, ha kibírod addig. Szióka. *(Már félig behúzta az ajtót maga után, amikor visszafordul.)* Amúgy az ágyban is egész klassz voltál, ha eszedbe jutnék, tudod hol találsz.

(Tibi spirálfüzetet, tollat vesz elő, úgy ül az asztalhoz, hogy a kocsmaszínre lásson, mintha csak elképzelné, amikor elkezd írni, az ő lakása elhomályosodik, a megvilágítás olyan halvány, hogy inkább csak sejteni lehet, hogy ott van, mint látni.)

(A kocsma oldalon fölhangzik a kórus:)

KÓRUS:
A kricsmiben van csak demokrácia:
együtt iszik a cigány, a komcsi, a pap fia,
a sápot leveszi a csapos, az állam, a maffia.
Őszinte haverok a részegek,
ezért ütköznek gyakran a nézetek.
Könnyű feloldani a diszharmóniát:
csak kérjél haver egy rundó piát!
Itt megfér rap, operett, sanszon,
Mindegy, hogy mi, csak hasson.
Míg az alkohol mámorát élvezed:
nem lázadsz,
nem vallasz eretnek nézetet.
Hát minek a józanész?
Ég veled!
A másnap, a másnap,
mikor fölébredek!
De most igyunk,
józanész isten veled!

(Amint a kórus elhallgat a reflektor fénye egy harminc-negyven közötti férfira vetődik.)

HARMINCAS:
Az idő fölgyorsul harminc felett,
lassan felőrli maradék hited.
Megfakult álmok még kísértenek,
de újabbak már nincsenek.
Nincsenek már járomszegek,
de őrzi még emlékezet.
Kevés volt a lendület,
már célba értek a győztesek.

Mégis mi visz tovább:
becsület, virtus, megszokás?
Sem az, sem ez.
Csakis a szesz.

KÓRUS: *(A kórus ismétli:)*
Mégis mi visz tovább:
becsület, virtus, megszokás?
Sem az, sem ez.
Csakis a szesz.

(A fény most egy negyvenes, jóképű, ápolt és jólöltözött férfira mutat:)

MÁSIK NEGYVENES:
Megkopott szerelem langymelegét őrzöm
fénylő emléktöredékek között.
Vérbő gondolatok
gyújtanak
új tüzeket,
ha te lennél a gyönyörű végzet,
én mindent eldobva
vétkeznék veled!
Az ép ész hogy foszlik semmivé
egy ringó csípő,
egy kacér mosoly között?
Lelkembe a bűn költözött.
Fáj a hűtlenség, fáj a vágy.
Nincs beteljesülés, nincs feloldozás.
Néma áhítat, elkapott tekintetek.
Már csak ennyi jár neked?
Miért áhítasz új szerelmet?
Idővel az is régi lesz,
a gyönyör elillan,
a fájdalom marad.
Hűtlen lehetsz még sokszor,
hű már többé
soha.

KÓRUS: *(Kórus ismétli:)*
Hűtlen lehetsz még sokszor,
hű már többé soha!

CSAPOS *(unottan:)*
Öröm vagy bánat, csak nyerhetek rajta,
bár néha már unom a süket dumákat,
hogy én vagyok a lelki szemetesláda,
hát jópofát vágok, s egy felest bedobok,
bedobok egy felest, és jópofát vágok.

(a háttérben, otthon)

ASSZONYOK KÓRUSA:
Ha fáradt, feldobott, morcos,
rögtön a pohárhoz kapdos.
Legyek letörve bárhogy,
én csak húzzam a jármot!
Gondjaim az égig nőnek!
Istenem!
Miért teremtettél nőnek?
A férfinak könnyű a dolga,
neki első a kocsma
s még elvárná tőlem az áldott,
hogy ne ontsam reá az átkot.
Örüljek, hogy hazatántorgott?
Fal, mint a disznó,
s már hortyog.
Még motyog:
Az órát négyre.
Hát sosem lesz ennek vége?!

(Most belép a kocsma ajtaján egy keménykötésű, vad tekintetű húsz év körüli srác)

A „LELENC” dala:

HÚSZAS:
Nem akart senki, senki sem várt.
Kéretlen-kelletlen világra jöttem
Szüleim útja csak keresztezte egymást
s már ketté is vált,
nekik csak egy epizód volt,
s én a melléktermék.
Hogy ne emlékeztessem rá őket,
egy intézetben letettek.
Megtetszettem néha egy-egy
gyermektelen házaspárnak,
de láttam; alig várják,
hogy a felszínre törjön
a sok rossz, mi ott lapul
a lelenc génjeibe rejtve,
s vittek vissza,
mint megunt kiskutyát.
Hányódtam intézetek,
nevelőszülők között,
rám csöppent néha egy kis szeretet,
ettől életem még keserűbb lett.
Hogy védekezzek, megkeményedtem,
magányos farkas lettem.
Nincsen ősöm, nem lesz utódom,
Senkihez, semmihez nem tartozom,
családot nem alapíthatok.

Reményem emberi életre?

(Belép egy prostituált, rögtön kiszúrja magának a srácot, odamegy, az int a pincérnek, közben a Húszas folytatja:)

HÚSZAS:
Hiába kapaszkodsz,
a társadalmon kívül rekedsz.
Rád van sütve a bélyeg:
INTÉZETI, LELENC!
Nincs igazság, nincs vigasz.
Így hát mi marad?

KÓRUS:
Így hát mi marad?

HÚSZAS:
Egy olcsó kis nő,
egy üveg pia,
sőt jöhet a drog.
Le vannak szarva a holnapok!
A nő sem fontos,
csak a pia, meg a drog.
Semmit sem ígérnek a holnapok.

KÓRUS:
Semmit sem érnek a holnapok?

A „PROSTITUÁLT” dala:

PROSTITUÁLT:
Olcsó vagyok, mindenre kapható.
Rossz útra sodort a sors.
Pénz, az ember szégyenletes
találmánya te!
Pénz, az ember szégyenletes
találmánya te!
Odaadom érted a testem
a sok kéjéhes,
kangörcsben fetrengő hímnek,
hogy üres csillogást
kaphassak érted.
Hogy üres csillogást
kaphassak érted.
Lelkem gyertyája
csonkig égett.
Ne tudjátok meg,
mit érzek!
Ne tudjátok meg!

Ez elviselhetetlen
s ha el,
csak úgy,
ha az ember lánya részeg.
Ember?
...
Lánya?
...
Részeg?
...
Féreg.
..
Nem én!
Én nem!

(A srác és a prostituált elmennek, az egyik asztalnál egy férfi kártyapaklit vesz elő, és keverni kezdi.)

A „JÁTÉKOS” dala:

JÁTÉKOS:
Nekem a pénz nem gond,
nyerek vagy vesztek
egyre megy.
Az élet csak játék,
s van mikor tét.
Itt nyerünk egy percet,
ott elvesztjük mind.
Semmit sem ér
ha nem nyerek!
Ha vesztek, sem gond,
legfeljebb elmegyek.

(A kártyázók mögött, a sarokban ül egy férfi, az ő monológja.)

KIBIC:
Ha a tévét leültem nézni
vagy a sportot olvastam volna,
a kisebbik elkezdett bőgni,
mert a nagyobb már nyúzta!
Vagy jött az asszony,
hogy szöget verjek a falba,
levált a cipője sarka,
csöpög a csap, folyik a WC.
Egy percig nem hagytak békén.
Vettem kabátom,
becsaptam ajtót magam mögött,
lement két nagyfröccs
s hogy teljen az idő

leültem zsugázni.
Ultimat fogták.
Királyt húztam, ha betlire mentem,
a durtmarshoz meg pont az hiányzott.
Ittam még egyet, kevertem újra.
Jött a ferbli, a fájer,
huszonegy, póker.
Mire magamhoz tértem,
elúszott minden pénzem.
Ez sem volt elég,
elvertem azt is,
mit meg sem kerestem még.
Minél jobban szerettem volna
valamit visszanyerni,
annál többet vesztettem el.
Egy nap azt vettem észre:
nyugodtan nézhetek tévét,
ha úgy tetszik, olvashatok.
Nem zavart gyerek, sem asszony,
mert most ők mentek el.
Bántott a csönd, kiokádott a ház,
megint a kocsmában kötöttem ki.

(A falon lévő tükör felé fordul s mintegy önmagának mondja:)

Ha vesztesnek születtél; ne játssz!
Hallgass, kibic, ivásra használd pofád!
Csöndben igyál, ne játssz,
ha nem tudsz veszíteni.
Rossz volt a rosszal?
Szenvedj egyedül!
Pohár akad?
Ital is kerül.
Igyál egyedül!
Egyedül
a kocsmában,
zajban, tömegben,
mégis egyedül,
ha már így sikerült.
Sikerült?!
Egy pohár,
aztán még egy.
A végén mennyibe került?

FÜGGÖNY

HATODIK SZÍN

SZÍNHELY:

A baloldal egy büfé, ifjú, fel nem ismert tehetségek (felfedezésükre várók), öregedő mellőzött (és önjelölt) zsenik. Heten, mind kólát vagy üdítőt iszik. A három idősebbnek remeg a kezében a pohár, a Tibiében még nem.
Jobb (?) oldal egy irodalmi folyóirat szerkesztősége, főszerkesztő, levelezési szerkesztő, titkárnő. Fent középen: „NAGYON IRODALMI SZERKESZTŐSÉG”, alatta: „SOK AZ ESZKIMÓ, KEVÉS A FÓKA.” És még ez alatt: „Az is BOLOND, KI POÉTÁVÁ LESZ Magyarországon.”

SZEREPLŐK:

Tibi, Szerkesztő, Ifjú, Másik ifjú, Vén, Másik vén, Fiatal, Idősebb, NAGY ÍRÓ,Titkárnő.

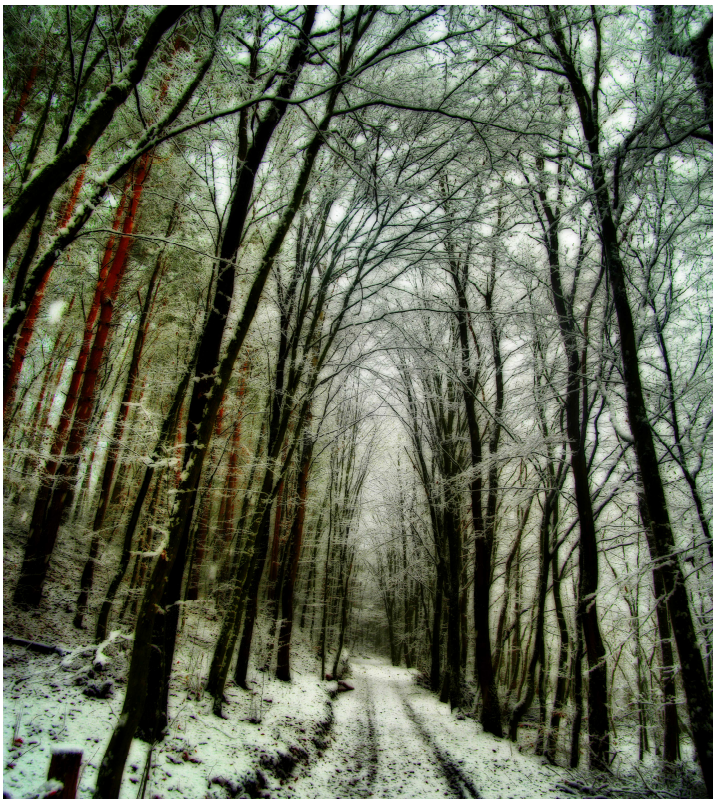
(Az Ifjú átmegy a szerkesztőségbe, leteszi írásait a főszerkesztő elé, az fel sem néz, egy kéziratot lapoz unottan.)
SZERKESZTŐ: — Úgy két-három hét múlva érdeklődjön.
(Ifjú vissza a büfébe, sört kér. Következő a Vén, leteszi a kéziratot.)
SZERKESZTŐ: *(fel sem néz)* — Egy hét múlva érdeklődjön!
VÉN: *(vissza a büfébe)* — Egy deci konyak, egy üveg sör.
(Másik ifjú, kézirat.)
SZERKESZTŐ: — Úgy két-három hét múlva érdeklődjön!
(Másik vén be, szerkesztő, kézirat)
SZERKESZTŐ: — Majd egy hét múlva érdeklődjön!
MÁSIK VÉN: (*vén ki, a büfében*:) — Deci konyak, üveg sör.
(Fiatal be, kézirat)
SZERKESZTŐ: — Három-négy hét múlva érdeklődjön!
(büfé, Cola, feles)
(Idősebb be, kézirat)
SZERKESZTŐ: — Majd egy hét múlva érdeklődjön!
(Idősebb vissza, két deci bor)
(Tibi be, kézirat)
SZERKESZTŐ: — Úgy két-három hét múlva.
(Tibi ki, fél konyak, egy sör.)
(Belép a büfébe a NAGY ÍRÓ [Akárki Tihamér], arcán fensőbbséges mosoly, köszönésképen hanyagul fölemeli kezét, az ifjak meghajolnak előtte és látszik, hogy: „HÚ HISZEN EZ ...” *A vének utálkozva hátat fordítanak, Tibi észre sem veszi.)*
NAGY ÍRÓ kopogás és hívás nélkül be a szerkesztőhöz, amint belép, a szerkesztő felugrik és siet elé.

SZERKESZTŐ: — KEDVES IZÉ! CSAK HOGY VÉGRE MEGTISZTELT! Elhozta, amit megbeszéltünk?
NAGY ÍRÓ: — Azzal sajnos nem készültem el, de lenne egy fiatalkori zsengém...
SZERKESZTŐ: — Óh, természetesen. Az ön neve ... *(az ajtóig kíséri hajlongva)*
(A NAGY ÍRÓ a büfébe, rendel egy courvoisier-t, érdeklődve szemléli a társaságot, majd kiválaszt egy „FELFEDEZÉSÉT VÁRÓ”-t s odainti. Az meglepődve, boldogan és megalázkodva odalép:)
IFJÚ: — Parancsol?
NAGY ÍRÓ: — Már többször láttam itt, kíváncsi lennék...
(A fények kialszanak, fölhangzik Pressernek a száma:
„Nem adom fel, míg egy darabban látsz, nem adom föl, míg...”
Amikor felgyulladnak a fények, ugyanaz a színhely, ugyanazok a szereplők, a NAGY ÍRÓ nélkül. A titkárnő név szerint szólítja be őket:)
TITKÁRNŐ: — Senki Alfonz! *(A Vén be.)*
SZERKESZTŐ: — Ez már lejárt lemez és azért, hogy rendszerváltás volt, nem csámcsoghatunk a múlt sérelmein.
(Kéziratot visszaadja. Vén lelombozva büfébe, deci konyak, még egy.)
TITKÁRNŐ: — Senki Alfréd! *(Másik ifjú be)*
SZERKESZTŐ: — A helyzet és a téma valós, de a megfogalmazás és a stílus!
(Kézirat vissza, Másik ifjú ki, büfé, vodka, vodka, sör.)
TITKÁRNŐ: — Kezdő Árpád! *(A NAGY ÍRÓ által kiválasztott Ifjú be.)*
SZERKESZTŐ: — Nagyon örülök. *(kezet fog vele)* Önt a figyelmembe ajánlotta "X" úr, és mért ne adnánk meg a lehetőséget egy ifjú tehetségnek? Mihelyt módunkban lesz, megjelenik az írása. Majd értesítjük.
(Kezdő ki a büfébe, lába alig érinti a földet, dagadó mellel méri végig a többieket és rendel egy rundot.)
TITKÁRNŐ: — Izé, valamilyen Tibor. Nem tudom kiolvasni. (*Tibi be*)
SZERKESZTŐ: (*elgondolkozva*) — Írásai mélyek, bonyolultak formailag és tartalmilag egyaránt. A teljesség keresése, a világ értelmezése műveinek fő mondanivalója. Képi nyelve egyéni, sajátos mitológiát alkot, a líra és epika határán mozognak, de nem elég kiforrottak és a helyesírás ugye. Egy írónak azért illik a szakma alapvető kérdéseivel tisztában lennie. Azt tanácsolnám ... *(nyújtja a kéziratot)*
TIBI: — Kapd be!

FÜGGÖNY

Folytatjuk…

ZEMPLÉN

Bózsva környéke

Füzérradvány

Fotók: **ANDY BERES**

KORIM LÁSZLÓ: Sárakönyv (részletek)

SÁRAVERS

Madárkák forognak szívedben kicsi Sára
Szívemnek egyetlen virágszála
Istennek s Anyának hála
Gyermekünknek nincsen párja
Ha mozdul
Ha sír
Ha nevet
Zoknit lábáról levet
Öröme örömünk búja búnk
Fájdalma szívünkben pattanó húr

KELTEGETŐ

Háztetőkön őszi pára
Ébredezik pici Sára
Csipkés ruhát adok rá
Átváltozom bogárrá
Bogárrá

Sára mondja mama mama
Mama mondja baba baba
Baba mama szép virág
Kettő együtt egy világ
Egyvilág

KISZÁMOLÓ

Volt egyszer egy hóember
Körülötte ködtenger
Orra piros füle nagy
Arra is járt ahol vagy
Puttony volt a hátán
Csizma volt a lábán

Hideg járta mégsem fázott
Sárga aranycsengőt rázott
Hozott kicsiny szélmalmokat
Csokit cukrot nagy halmokat
Aki jó volt sokat kapott
Aki rossz volt botot kapott

Fuss el véle huss
Egyel tovább juss

MOLNÁR EDIT: *textil-bábok*

KŐ-SZABÓ IMRE

Sürgős kölcsön

Ez a nap eléggé zűrös volt, a hivatalban is értekezlet értekezletet ért. Kömény Ferencnek zúgott a feje, alig várta, hogy hazamenjen. Gondolta, egy jó vacsora, majd helyre biccenti, megingott lelki egyensúlyát. Hazaért, nem találta otthon a feleségét. Csak egy cetli hevert a konyhai asztalon, egy levél kíséretében. A levelet nézte meg először, az öccse írt.

A borítékot egy késsel felbontotta. – Mi lehet az öcsémmel? – volt az első kérdés. – Csak nincs valami baj? – még ez a kérdés tódult az elsőhöz. Olvasni kezdte, de amint átfutotta a sorokat, egyre idegesebb lett. – Na, csak még ez hiányzott? – állapította meg a levelet olvasva. – Most megint bajba keveredett! – vette tudomásul az öccse érveit próbálta egybe rakni.

– Ne haragudj! – írta. – Bajban vagyok, a cégnél a rám bízott bevásárlási összeg elfolyt a kezem közül. Hétfőn el kell számolnom, hiányzik százezer forint. Kérlek, postai úton előlegezd meg nekem ezt az összeget, öt hónap haladékot kérek és rendezem.

Ez volt a lényeg, meg egy postai cím. – Ide küld a pénzt, táviratilag. Így biztosan, nem tudja meg senki sem.

Kömény Ferenc leült a konyha asztalhoz és gondolkodni kezdett. – Honnan vegyek most ennyi pénzt? Tartalékunk nincs, mert most fizettük be az olaszországi útra. Már évek óta tervezzük, hogy Rómába utazunk.

– Sajnos nincs pénz! Persze, ha a feleségem Éva ezt megtudja, nem támogatja. Az biztos! Hiszen ismeri az öcsémet, Kálmán viselt dolgait. Haragszik is ezért rá. A múltkor, amikor meglátogatott bennünket, össze is veszett vele. Persze többet is ivott a kelleténél, jól összeszólalkoztak.

Kömény Feri lassan bontotta szét az összehajtogatott cetlit, amit a felesége ott hagyott a konyhában. A cetlin annyi: – Zsókáékhoz mentem, mindjárt jövök!

Csak az járt a fejében, honnan vegyen most ennyi pénzt. Kölcsön kell kérni! De kitől? Most ő is ugyan úgy bajban van, mint az öccse. Vegyen fel az OTP-től egy kis személyi kölcsönt, talán ez lenne a legjobb. De az idő sürget, ez nem megoldás. Vagy el kellene adni valamit? De mit? És kinek? Nem jutott eszébe semmi.

Tovább ült az asztalnál, a hűtőből kivett egy üvegsört, töltött. Kortyolt egy keveset. Csak az öccsére, Kálmánra tudott gondolni. Eszébe jutott, amikor olyan óvodáskor gyerekek lehettek. Három év volt születésük között. - Igen, nem jártunk óvodába, mert édesanyánk otthon volt. Vigyázott ránk, sokat játszottunk, nem volt semmi baj. Talán egyszer a háború idején, amikor olyan tíz év körüliek lehettünk. Egy ember szerzett valahonnan egy zsák cukrot. Egy olyan papírzsákban volt a kamrában. Megőrzésre hozta, majd jön érte. Mi gyerekek egyik nap, mikor ketten voltunk otthon, felbontottuk a zsákot és megdézsmáltuk a cukrot

– Anyánk vette észre, mert közben az ember megjött a zsákért és a visszacsinálás, felbontás után nem sikerült. Persze mi tagadtuk. Anyánk nagyon mérges lett, és amikor az ember elment, behívott bennünket a konyhába és egy kemény mogyoró vesszővel mind kettőnket alaposan helybe hagyott Az nap este még vacsorát sem kaptunk – emlékezett vissza.

Közben nyílt az ajtó és a felesége Éva lépett be.

– Mit ülsz itt a konyhában? – kérdezte.

– Gondolkoztam! – volt a válasz.

– Látom, nem vagy valami jó hangulatban? Történt valami? – kérdezte az asszony.

Feri egy pillanatig gondolkodott, megmondja az öccse kérését. Talán mégsem, majd megoldom! – mondta szavak nélkül önmagának.

– Nem, nincs semmi! – válaszolta tiltakozva. Aztán a szomszédra terelődött a beszélgetés, amely legalább egy óra hosszat tartott. Az asszonynak volt mit mondania. Gondolatai közben, ahogy hallgatta a feleségét az öccse kölcsönügye körül forgott. Egyszer meg is kérdezte az asszony:

– Figyelsz te rám egyáltalán? – mérgesen.

Feri arra hivatkozott, hogy fáradt, szeretne zuhanyozni és lefeküdni. Egy jó óra múlva, már ágyban is került és az asszony még a konyhában tevékenykedett egy jó darabig. Ahogy ott feküdt az ágyban, megint öccse jutott eszébe.

– Sok baj volt vele. Akkor kezdődött, amikor anyánk meghalt. Olyan tizennégy éves lehetett. A gimit is párszor elkezdte, meg bele keveredett valami galeriba. Olyan bulizó, ivós srácok lettek a haverjai. Apánk nem törődött ezzel, ő a munkába temetkezett.

Közben bejött a szobába a felesége:

– Nem alszol még? - kérdezte kissé keményen.

– Nem, nem tudok a fáradtságtól – válaszolta a kérdésre.

Csend lett, megint előjöttek a megkezdett gondolatok:

– Aztán az lett a vége, hogy öcsém, eladott mindent, ami átmenetileg nem volt a leltárba. Ilyen volt egy katonai távcső, apánk szerezte még a háború idején. Egy Orion világvevő rádió. Mivel nem volt zsebpénze, csinált. Kellett a haverokkal való bulizáshoz. Aztán egyszer a biciklit is eladta. Már akkor, jó párszor piásan jött haza. A fater, morgott vele egy darabig, aztán abba maradt minden.

Átfordult a másik oldalára, becsukta szemét, aludni akart. Érezte, nem megy, csak fekszik, mint egy darab fa. Így feküdt hosszú időn keresztül, majd megnézte karóráját, hány óra lehet. Már éjfél is elmúlt, a felesége egyenletesen lélegzett a másik ágyon és aludt. Észre sem vette, hogy lefeküdt.

Vissza tette a karórát a kis szekrényre és amint letette, jutott eszébe, hogy neki van egy másik karórája is. Mégpedig egy japán gyártmányú, ha jól emlékszik a márkája Citizen. Szép, fehér számlapja van, nagyon jól mutat. Drága óra, ezt onnan tudta, hogy egyszer Pesten egy ilyen órákat árusító üzlet kirakatában a sok óra között, meglátta az ő órájának a testvérét. Majd hanyatt vágta magát, amikor meglátta az árát. Egy hármas és öt nulla.

Az órának egy kissé különös története van. Ezt ő a nagybátyjától kapta, ötven éves születésnapjára, ajándékba. A nagybácsi, akit a családban Robi bácsinak neveztek, egy nagy cég pénzügyi szakembere volt. Nős, a felesége tanárnő, de a házasságukból nem született gyerek. Robi bácsi kis gyerekkora óta kedvelte őt, úgy beszélt vele, amikor eljött, mintha a saját fia lenne.

Az óra? Robi bácsi nyugdíjba ment attól a nagy cégtől és ajándékba kapta ezt az órát. Mondván: - Ha majd ránézel, jussunk eszedbe! – mondta a búcsúztató kolléga.

Robi bácsi, pedig amikor az ő születésnapja volt – ötvenedik. Beállított és a gratuláció után elővette az órát és átadta Kömény Ferencnek mondván: - Én már nyolcvanon is túl vagyok. Nekem már nem kell, öreg vagyok. Az időt a faliórán is megnézhetem. Te még hasznát veheted. Fogadd szeretettel és átnyújtotta az órát.

– Ezt úgy is csak ünnepnapokon használtam, most tényleg hasznát vehetem – zárta hirtelen jött gondolatát.

Kömény Feri kész volt ezzel a kölcsönadás tervvel. Úgy döntött, nem beszél róla senkinek, még a feleségének, Évának sem mondja el. Ha megtudná, úgy is baj lenne belőle, legalább egy jó kiadós veszekedés, az biztos.

Reggel, amint elkészült, csendben zsebre tette a karórát és elindult a Zálogházhoz, más szóval a zaciba. Az üzlet már nyitva volt, két ablak, az elsőn „pénztár” felirat, a másik biztos a becsüs.

Feri az ablakhoz lépett, köszönt.

– Jó napot! - az ablak mögött ülő középkorú, szemüveges férfi vissza válaszolt, majd hozzá tette: - Parancsol?

Nem szólt, egy kicsit kényelmetlenül érezte magát. Ez az érzés akkor keríti hatalmába az embert, ha olyat tesz, amely talán szokatlan és egy kicsit megalázó is.

Beadta az elővett órát és várt, nézte a becsüs embert. Az kézbe vette az órát, szemébe csíptetett egy nagyító félét, és amikor belenézett, kissé mosolygott.

– Ez igen! – mondta. – Remek óra! – tette még hozzá. Aztán levette szemüvegét, végig nézett Kömény Ferin és megkérdezte.

– Mennyit szeretne? – csak így, nem mondott összeget.

Feri egy kicsit gondolkozott, majd csendben bemondta az összeget.

– Százezret!

A becsüs azonnal kiállított egy papírt a kért összegről és nyújtotta.

– A pénztárban kifizetik!

Látta Kömény Feri csodálkozó arcát és még annyit mondott:

– Ez a japán óra, márka. Ha kiváltáskor nem tudja ezt az összeget egyben befizetni, havonta, apránként törlesztheti is. Így a végén kevesebb lesz a törlesztés.

Feri átvette a papírt és megköszönte a tájékoztatást. Pénzel a zsebében, egyenesen a postára ment, és ahogy kérte Kálmán, az öccse, táviratilag feladta a megadott címre.

Megnyugodva lépett ki az utcára. – Segíteni kell! – ez duruzsolt a fejében, meg az, amit a becsüs mondott, havonta, apránként letörleszthetí, aztán visszakapja az órát.

Ilyen egyszerű ez a különös ügylet, persze ha van, akivel, és amivel ezt le is tudjuk bonyolítani.

Zemplén télen
Fotó: TARHOS FERENC

KAMARÁS KLÁRA

Őszi illúziók

Ősz van megint, lehulló levelek
varázsát nézem. Szívem megremeg.
Sodorja szél, aztán a földre hull,
de akad köztük, ami nincs sehol,
mert újra, s újra fel, magasba száll,
nem is levél, boszorkány, vagy halál?
Vagy álom, mely csak a lelkünkben él?
Köd? Látomás? Mégis mindent megér.
Felejtenéd, de többé nem lehet,
bár híre sincs, s nem jön más üzenet
csak ősz, csak fény, csak hulló levelek.
Töppedt avart rugdosva lépkedek.
Tőlem panaszt ne halljon senki.
Amíg van út, tovább kell menni.
Avart rugdosva? Foszló álmokat
számolni? Évet , hetet, napokat?
Mérlegre tenni, hogy mit értem el?
Nem érdemes. Az idő másra kell.
A meglévőnél százszor többet ér
az, ami csak a képzeletben él,
mert álmaidban mindig visszajár
mint múlt tavasz, mint izzófényű nyár,
mint őszi csend, mint szálló csöpp levél,
utána kapnál, több a semminél…
Kérdezheted, csak álmodban felel.
S ha nem kérdeznéd többé? Ne tagadd!
Hajnaltájt megszorítja torkodat…

Félálomban

hol vannak a régi színek,
meleg barnák, bíborok,
gyermekkorunk édes íze,
mesék, álmok, illatok,
hol van már a tündérkert, hol
aranyalma ring a fán,
hol a mesebeli sárkány,
aki nem is rossz talán,
lombok árnyán szép királylány
csókot várva szendereg,
álmait rég elrabolták,
feneketlen kútba dobták
ködös, álmos reggelek,
hol vannak a fiúk, lányok,
a sok földi, égi jó,
szegény Villon se találta,
hová tűnt a régi hó...

VERASZTÓ ANTAL

VACKOR

Bálint körül az ősz érett színekkel festegette a tájat. A kellemes langymeleg levegő addig-addig pátyolgatta a gyenge harangszót, míg Bálintot bele nem simította az emlékezésbe.

Bálinté a szó.

– Volt egy-két felmenőnk, akiket fiskális eszűnek tartottak a pusztai emberek. Arról persze semmi biztosat nem tudok, hogy nagyapámnak azért lett volna csavarosabb az észjárása, mert bagolytollal töltött párnája lett volna? Ez csak amolyan szóbeszéd. Abban viszont teljességgel bizonyos vagyok, hogy mifelénk a vadkörtét fanyarkának becéztük. Mivel a gyermekkoromban ismert körtefajták mindegyikénél kisebb volt, ezért én a körtike nevet ragasztottam rá.

Az eddig elém került, időtől sárgult papírokról sem lehet a családfán előttem járók nevei mellől kibetűzni mást, minthogy generációkon át a gazdálkodás volt a tudományuk. Földet akartak tudni a lábuk alatt. Még akkor is, ha azt hírelték róla, hogy forog.

István dédapámtól is megkérdezte valami városi, nadrágos ember, aki ráadásul a falusias szóhasználatot próbálta leutánozni, és emiatt így szólította meg.

– Estvány bátyám, aztán tudja-e kend, hogy mozog a föld?

– Még az oskolában halottam róla –, válaszolta az öreg.

– Oszt nem fél kend, hogy a sok mozgástól egyszer majd le talál esni?

Erre dédapám csak annyit mondott:

– A macska farka is mozog, mégsem esik le.

Volt az, aki a földje végén nem vágta ki, hanem nőni hagyta a vadkörtefa csemetét. Ebből lett az a szép kerek koronájú vadkörtefa, amelyet idővel magam is személyes ismerősömként tartottam számon.

Mindig azt hallottam, hogy a tiszafának halált hozó még az árnyéka is, ezért nem jó alája állni. Mondják – ha véletlenül alátévedt –, még az ördög is megugrott alóla. Így aztán ráérős időmben én is inkább a vadkörtefa árnyékát látogattam.

Különösen olyankor, mikor a hőmérő a saját árnyékomban is harminchat Celsius fokot mutatott. Egyszer megkérdeztem húgomat, Annát kijössz velem a Kisútra vadkörtét szedni? Elég volt ennyi, már ugrott is a tükör elé készülődni. Mondom neki, biztos félreértettél valamit, nem bálba hívtalak, hanem ki a határba. Úgy fél órája ballagtunk már a földes dűlőúton, amikor rájött a kérdezhetnék. Az kezdte érdekelni, jó irányba megyünk-e? Aztán meg, hogy útközben ugye nem fogunk találkozni senki idegennel?

Ezt csak neked mondom – okítgattam –, hogy az idegen az a barát, akit addig nem ismertél. Válasz helyett csak hümmögött magában.

– Azért én mondhatom, amit elkezdtem? – Irányoztam neki a kérdést. Erre sem felelt. Néztem a húgomat, aki néha még kényeskedő vakarcs, még nem nőtte ki magát, de már kezd gólyalábakat ereszteni. Egyszer véletlenül rajtakaptam, amikor suttyomban éppen valami kenőcsfélét maszatolt az arcára, amit a szomszédlány adott a keze alá.

Később árulta el, hogy nagyanyánk sublótjának alsó fiókjában – amibe csak úgy „véletlenül” belekukkantott – nemcsak egy zsíros, agyonhasznált kártyapaklit talált, ami valószínűleg már nagyanyánk születésekor is ott lapulhatott a fiókban, hanem egy receptet is.

– De kérlek, senkinek se meséld el! – rimánkodott.

Nagyanyánk egy ovális ó skatulya emlék-lomjai közé rekkentette ezt a szépségtanácsadót, mely szerint az akkori nők a divattá vált halovány arcot, ha hinni lehet a korabeli receptnek: egy feldarabolt kappan, 30 friss tojás, 36 citrom, 2 font disznózsír és vaj, 7 uncia borkőolaj, 6 uncia rizspor, egy kevés timsó és kősó keverékével érték el. Érdekes egy ilyen leírás,

különösen akkor, ha jól magyarázható – mondtam. De kérdem én, mit keres egy szépítő kotyvalékban az a szerencsétlen széttrancsírozott kappan? Hiszen ilyen állapotában lábasban lett volna a rendes helye, ahol paprikás válhatott volna belőle. Az ilyenfajta receptet nem szabad továbbadni, mondtam a húgomnak. – Miért? – kérdezett vissza. – Azért, mert ha ilyen régi ajánlásokat idézgetünk, tarthatunk tőle, hogy valaki meg találja fogadni a „tanácsainkat". Kár, mert pontos dátum is van alája írva, észben tartottam:

Költ, Sátorallya-Újhelen, novembris 21. Anno 1808.

*

Mikor megérkeztünk, egy feketerigó fütyült a fán. Anna megjegyezte, utoljára nagyatyáink sírjához zarándokoltunk el így kettesben. Aztán a fa alá futott, nyilván azért, mert eszébe jött. milyen régen volt az, amikor legutóbb az öreg körtefa alatt állt! – Gyere csak – hívott. – Ha akarod, most foghatod a kezemet úgy, mint kisgyerekkoromban tetted. Előttem meg kezdett összeterelődni ennek a tájnak az a képe, amikor még erre a földekre aratni induló családtagjaiknak anyáink, nagyanyáink friss szagú szalvétába kenyeret, szalonnát, szárazkolbászt, vöröshagymát csomagoltak. Déltájon, amikor fejük fölé ért a nap, leültek a bokrok, vagy – ha ilyen nem akadt a közelben – a lovas kocsi sovány árnyékába falatozni. Bizony, sokszor jól jött volna, ha ennek az öreg vackorfának az árnyéka a közelükben lett volna.

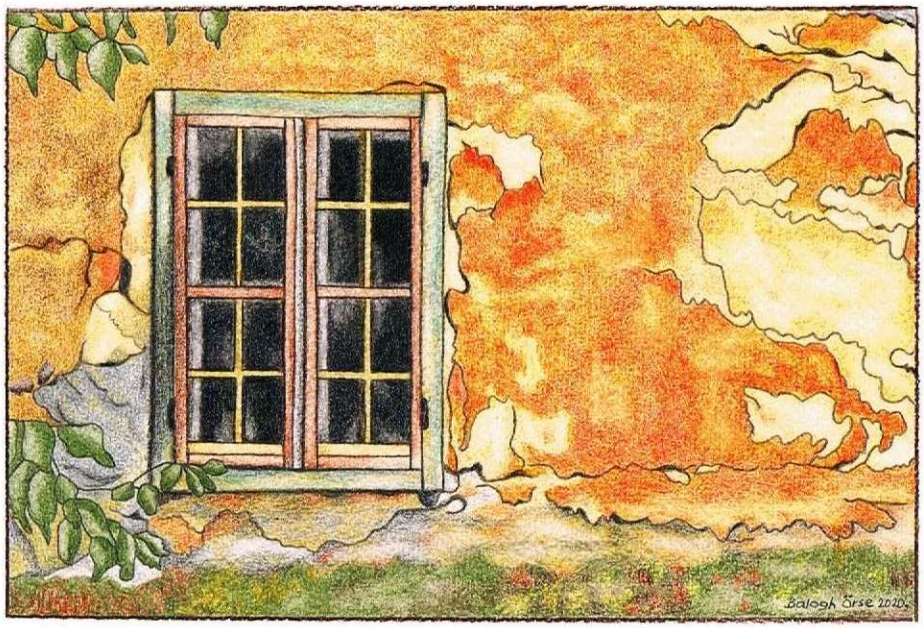
Ilyenkor a bicska szabályos utakat tett meg a kenyértől a szalonnáig, kolbászig, de közben takaros hagymaszeletek is kerültek a falatok közé. Apáink a maguk teremtette jó kenyeret nem csak fogyasztották, de megbecsülték, örülni is tudtak neki. A darab kenyeret, ha kézbe vették, mielőtt szeltek belőle, nézegették, ha friss volt, meg-megnyomták kicsit, ilyenkor a benne lévő lyukak összelapultak. Szinte látom, ahogy apám a bajuszát néha eltereli az ujjával az útból, mielőtt a falatot beteszi a szájába.

Tőle hallottam, hogy az éhesen aludni menő ember ördöggel álmodik. Meg azt is: *„Ha Isten megjelenne az éhezőknek, azt nem merné másképp csak kenyér formájában."* Ez utóbbi bölcsességet nem gondolnám, hogy a Bibliából, inkább valami népkönyvből olvashatta ki, mert ami könyvféle a kézútjába esett, arról szerette tudni, mit rejt magában. Fontosnak vélte az emlékek betűk által való őrzését. Mondogatta is, nem érhetjük be azzal, hogy bölcsőtől a koporsóig tartó életünk történései velünk együtt csak úgy az időtlenségbe vesszenek.

Mert jó dolog írással emlékeztetni a gyermekkori csengő hangjára, mely már rég nem szól, de ha olvasunk róla, újra halljuk. Vagy emlékezni nagyapánkra, akit kilencven évén túl már nem is a lába, hanem a botja hozta felénk. Költőket is olvasott néha, mert szerinte azok a szép szavak pásztorai lennének, de amikor ezek a szavak kimenősek, tücsköt-bogarat összeírnak:

Hová az ördög nem mehet
Vénasszonyt küld maga helyett…

Tudott róla, hogy a mondott időben is voltak olyan költők, akik a rigófüttyös vackorfát is meg tudták énekelni, mert gyengébb, simítóbb szavakat használtak.

BALOGH ÖRSE: ***Ablak***, pasztell, 22x30 cm

VERASZTÓ A. KÁROLY: ***Lány korsóval***, ceruzarajz, 21x29,7 cm

KOZÁK MARI

A hatodik napon

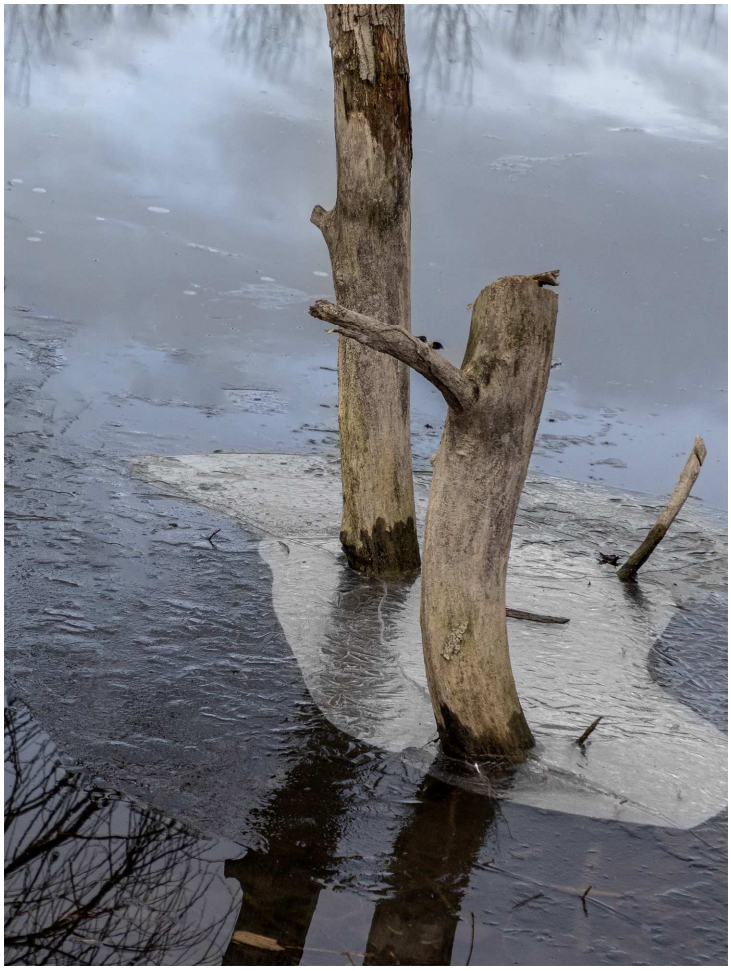
A hatodik napon az álmok végkép magára hagyták. Nem szóltak, hogy menni akarnak, csak indultak arra, ahol a kék hegyeket sejtették. Azt még ők sem tudták, hogy miért a hegyeket választották, csak azt érezték – menniük kell. Egyszer hallották az embertől milyen szép lehet ott, ahol égig érnek a fák és a hajnal ezüstruhában lépked a hegytetőn. Mikor a nap felkel a hajnal szerelmes öleléssel búcsúzik tőle, néhány pillanatig hiszi, hogy nem kell elválniuk.
Az embereknek a földön valami különös érzés fészkeli be magát a lelkükbe. Úgy érzik csordultig telik szeretettel, léptükben virág nyílik, a madarak szárnya alól áldás hull alá és megszépül világuk.
A hatodik napon elindultak és nem akarták észrevenni, hogy a legfiatalabb közülük elbújt a magnólia bokor karjai közt. Zöld ruháján a gombok csillagok voltak, de nem láthatta más, csak az a törtszárnyú angyal, aki magányát megosztotta a diófával. Már sok éve annak, hogy anyját magára hagyva indult útra. Egy napon, mikor vágyott az emberek közé, szárnyát tárta és addig repült, míg anyó házához ért.
Léptei zaját felfogták a füvek, sóhaját a szárítókötélen ébredő fehérkötény zsebébe rejtette.
A kilincs halk szókkal üdvözölte, a küszöb csókolta poros talpát, az ajtó elfeledte a nyikorgást, majd kitárult és beengedte a szobába a csendet.
Anyó feje a párnán pihent, ujjai közt egy ima dúdolt, majd mint sebzett madár esett a földre.
Az angyal az ajtóban állt és anyót nézte. Elfáradt a hosszú úton és pihenni vágyott. Az ágy elé térdelt, lehunyta szemét. Abban a pillanatban indult földre az ima is. Sietett és beleakadt a szárnyakba. Súlyos volt, nehéz fájdalmat cipelő, - megsértette az angyal szárnyát.

A hatodik napon a vézna kis álom eldöntötte, hogy nem megy társai után, ottmarad anyónál. Mindig kedvében járt. Éjjel és nappal is azon igyekezett, hogy csak a szép emlékeket engedje az ágyszélére ülni, a csúfaknak az udvaron kellett maradniuk. Tegnap csak egy pillanatig nem figyelt és a küszöb alatt beszökött egy sok évről itt rejtőzködő gonosz.
Anyó mellé feküdt és gyötörte egész nap. Hiába volt a kérés, a fenyegetés, nem tudta kiűzni a házból. Az angyal tehetetlenül figyelte és némán sírta el könnyeit. Tört szárnya mozdulatlan pihent a takarón és lehunyt pillái alól szöktek azok a valaha szép álmok.
Két nap és két éjjel viaskodtak, aztán ahogy jött úgy el is ment az a gonosz. Anyó arcára mosoly ült, az angyal sóhajával betakarta, majd útra kelt abba a távoli világba.

A hatodik napon elszállt a ház felett egy fekete madár. Csőréből anyó imái hulltak a földre és takarták be az avarba induló leveleket. Olyan hírtelen érkezett az ősz, hogy az embereknek nem volt idejük színesre festeni a sarkokban ölelkező pillanatokat.
Anyó feje a párnán pihent, az ujjak elengedték az imát. Lehunyt pillái alatt várakozott a sötétség. Ez volt a hetedik nap.
A hajnal szürkeruhában érkezett, arcán a ráncok egyre mélyültek, majd anyó kézfején gyűltek össze.
Az angyal tenyerébe engedte mindet.

Korty vizet! – sóhajtotta anyó.
Az angyal a rózsa szirmáról egy harmatcseppet csípett ujjai közé, majd anyó ajkát megnedvesítette vele.
Most megpihent – szólt a hajnal és megigazította anyó feje alatt a párnát.
Az angyal hallotta a kopogtatást. Ajtót nyitott, hogy beengedje a hazatért álmokat.

A hetedik nap fehér gyolcsingének zsebébe elrejtőzött a legfiatalabb álom.
Hajnal indult, hogy megkeresse az éjszakát.
Az angyal meggyújtotta az asztalon várakozó gyertyát, majd kilépett az ajtón.
Haranghangját hozta a szél és ültette a vén diófa karjára.
A hetedik nap örökké magányos maradt.

Fotó: GŐSI FERENC

Mese, mese…

MESTER GYÖRGYI

Mikulás

Az élelmiszerboltban zárásra készülődtek, esteledett, odakinn már sötétlila volt az égbolt.

A bezárás legfeltűnőbb jeleként elkezdték felmosni a kövezetet, és a pénztáros is unatkozó képpel ült a kasszában.

Ekkor, váratlanul, vásárló érkezett.

Alighogy belépett, minden szem azonnal ráirányult, és nem csak azért, mivel egyedüli vásárló volt a boltban, hanem a kinézete miatt.

Ugyanis Mikulás-ruhát viselt.

Ki ne ismerné a piros, fehér szőrmével szegélyezett téli bundát, a piros nadrágot a hótaposóval, ne meg az elmaradhatatlan piros sapkát?! És persze a kiegészítő kellékek se hiányoztak: az öregúr haja hófehér volt, hasonlóképpen hosszú, mellét verdeső szakálla, dús bajusza, s a bozontos szemöldök, ami alól barátságos tekintet sütött a bolt dolgozóira.

Még a kasszás is elmosolyodott, és cinkosan összekacsintott a felmosásban épp szünetet tartó kolléganőjével.

Mindketten ugyanarra gondoltak: még három nap van vissza Mikulásig, de lám, itt van egy kedves nagypapa, aki valószínűleg „főpróbát” tart a jelmezében, kíváncsi, milyen hatást vált ki az emberekből? Vajon hihető-e az öltözete és a kinézete?

A vásárló mindeközben udvariasan érdeklődött, merre találja a táblacsokikat, a szaloncukrot, és persze az apró csokimikulások is érdekelték.

Miután a szükséges eligazítást megkapta, alaposan megpakolta a bevásárlókocsiját, majd a kasszánál fizetett.

Barátságosan köszönt el a bolt személyzetétől, mire a biztonsági őr még el is kísérte az ajtóig, sarkig tárta azt, és kézzel addig tartotta, amíg az öregúr át nem haladt a kijáraton, és a púposan megrakott bevásárlókocsival el nem tűnt a parkoló irányában.

A bolt alkalmazottai összemosolyogtak, aznap este már nem először.

– Milyen kedves ember ez az öregúr! Már a kinézete is igazán megnyerő volt. Én is szeretnék egy ilyen nagypapát, mivel, sajnos, az enyém már nem él – mondta a kasszás.

A felmosásban ismét szünetet tartó kolléganője még rá is tett egy lapáttal.

– Ráadásul milyen rendes nagypapa! Nemcsak sok édességet vásárolt - a vélhetően szép számú unokái részére -, de, ha megfigyeltétek, egyetlen virgácsot se vett! Nagyon szeretheti a gyerekeket…

Már csak fél óra volt hátra a tényleges zárásig, de a biztonsági őr úgy gondolta, a bejárat előtt elszív még egy cigarettát, mielőtt hazaindulna.

Épp rágyújtott, amikor azt kellett látnia, hogy a parkolóból felemelkedik egy ezüstösen csillogó szán.

Az elébe fogott rénszarvasok, nyakukon a csengőt rázva, nagy lendülettel emelték az ég felé, és a szán, melynek bakján a bolt kedves, pirosruhás, aznapi utolsó vásárlója ült, vidáman rikkantva biztatta az állatokat a gyorsabb haladásra.

És a szán csilingelve, nagy fényesen, hamarosan eltűnt az ibolyalila égbolton, kicsit megcélozva a Holdat...

*

Karácsonyfalva

A tisztás harsányzöld füvével, tarka virágaival szinte felkínálta magát, csak hogy végre lakója legyen, ha már az erdei állatok nem vették a birtokukba.

Először csak egy házikó jelent meg a tisztáson, amit egy erdész épített magának, mert itt szerette volna leélni öreg napjait.

A területet fenyves vette körül, a favágók is ismerték, és volt közöttük fiatal, aki messziről jött munkát vállalni, és még nem volt önálló lakása, nem volt hol laknia. Ezért, az erdész példáját követve, néhány favágó összefogott, és kisméretű, egyforma rönkházakat építettek.

Az építőanyag adta magát, fából volt elég.

Azután az új telepesek feleséget is hoztak maguknak, családot alapítottak. Az asszonyoknak is volt a rokonságukban olyan ember, aki szívesen élt volna a természet lágy ölén, ilyen szép, zöld környezetben, úgyhogy további lakói lettek a valamikori kis tisztásnak, amely lassacskán igazi falucska képét öltötte magára, s egyre jobban benépesült.

A házak kertjében mindenütt akadt egy fenyő, amit építkezéskor nem vágtak ki, hanem meghagyták dísznek, hogy az újonnan ültetett színes virágok mellett legyen valamilyen „komoly” növény is a ház körül, mármint egy-egy fa.

Akinek nem adott a természet fenyőt az udvarára, az hozott a közeli fenyvesből egy kis fácskát, elültette, remélve, hogy majd egy napon sudár óriássá nő. A sok fenyőfa miatt, na meg a valamikori tisztást körül ölelő fenyőerdőre is tekintettel, a helyiek a települést – nem nagy találékonyságról téve tanúbizonyságot – Fenyvesaljának nevezték el.

Az ott élő emberek az első karácsonyukon a lakásaikba vittek be egy-egy, az erdőn kivágott fenyőcskét, és azt díszítették fel. De aki igazán szereti a természetet, az tudja, a kivágott fa nem pótlódik magától, és ettől csak egyre fogy, ritkul a gyönyörű erdő. Ezért aztán, az egyik elkövetkező karácsonyon a falu lakosai kitalálták: nem a szobában állítanak fel agyoncicomázott fenyőket, hanem az udvaraikon, a kertjükben nődögélő kisebb-nagyobb fákat ékesítik különféle csillogó díszekkel, színes kis lámpásokkal.

Az első karácsony olyan szépre sikerült, hogy a falu lakosai nem tudtak betelni a látvánnyal. Öröm és büszkeség töltötte el a szívüket, hogy milyen ragyogó kis településen élnek.

Egy falugyűlésen valaki felvetette: ugyan miért ne hagyhatnánk a fáinkat feldíszítve egész évben?!Ha az égőket este bekapcsolnánk, még a tájékozódást is segítené, pótolná a gyér utcai világítást.

A javaslatot a többség elfogadta, így a fák feldíszítve maradtak a következő évben... majd az azt követő években is. A kis település egész évi karácsonyi pompájának gyorsan híre ment, és sokan csak azért kirándultak arrafelé, hogy megcsodálják a különleges kis falut.

A falucska – közös javaslatra – hamarosan új nevet is kapott: Karácsonyfalvának nevezték el.

És ha hiszitek, ha nem, ebben a kis faluban egész évben béke honolt. Az emberek sokat mosolyogtak, kedvesek voltak egymáshoz, és gyakrabban ajándékozták meg apró meglepetéssel a szomszédjaikat, barátaikat, mint más vidékeken, mert így hatott rájuk a karácsony, a béke és a szeretet ünnepe

Fotó: **FEIGE MÁRTA**

KELÁR GYÖRGY

Elengedve

Elidegenedett világban
keressük magunkat,
múltunkat, igazunkat.
Amit tanultunk az elődöktől,
ellestünk a társadalom függönyén át,
most már szégyellni kell.

Szégyen akkor is volt
és volt bűnbocsánat.
Ismertük a ház lakóit,
beugrottunk egy szelet
zsíros kenyérre a szomszédhoz,
egy nyelvet beszéltünk.

Megváltoztunk, legalább is ezt akarják,
hajlítják az ideológiát,
görbítik az erkölcsöt.
Hol van már beat korszak,
hol van a generációk lázadása?
Egyszerre felnőtt lett mindenki.

Elengedve fogjuk egymás kezét
ebben az elidegenedett világban.

AMBRUS JÓZSEF

Karácsonyi hegedűszó*

Kísérnek a múltam, a gyerekkorom emlékei. Az a sokak számára érthetetlen kor, amikor még ágyban, szalmazsákon aludtunk, hatan egy szobában, mivel csak egy helyiséget fűtöttük. A ruhákat javították, átalakították, a testvérek egymástól örökölték, a nagycsalád meg hat-hét gyereknél kezdődött. Az elektronikus kütyük és ketyerék nem sajátították ki a napjainkat, és nem a virtuális valóságban éltünk. Az anyagi javakból sokkal kevesebb jutott, valami egészen más jelentette az értéket…

1957-et írtunk. Édesapám jó hírű szabómester volt, hónapokra előre lekötött megrendelésekkel, ám a magánszektor ellenségnek számított, így ezt főállásban nem folytathatta. Mint sokan mások a környékről, Ő is Jobbágyiban, a hegy gyomrában lévő üzemben kapott munkalehetőséget. Fura a világ, mert otthon, a helybeli plébánostól a párttitkárig igen sok kuncsaftja maradt. Jöttek is egymás után, szépen, sorban, de ez már senkinek nem jelentett gondot. Egy alkalommal munkatársának, egy ottani cigányprímásnak készített ruhát, aki tudvalévően, szintén nem dúskált a földi javakban. Praktikus megoldásban állapodtak meg. Laci, a legidősebb bátyám *(de Jancsi és Miklós is)* 10-éves kora környékén már szépen játszott a család egyetlen hangszerén, a citerán, s úgy tűnt, van érzéke a zenéhez. A prímás *(meghallgatás után)* vállalta, hogy ad egy neki megfelelő méretű *(3/4-es)* hegedűt, és megtanítja a „használatára”. Nyilván, nem ő volt az első tanítványa. A szót tett követte. Némelyek megrökönyödésére, másoknál elismerést kiváltva, szinte minden szabadidejében a tőlünk 10 kilométerre lévő Jobbágyiba, falu szélén lakó „magántanárához” kerékpározott, tanulni. Természetesen itthon is gyakorolt. Magyar nóták, csárdások, operett részletek. Fejlődött szépen. A prímás valószínűleg már rég „ledolgozta” a ruha árát, de mivel látott benne fantáziát, foglalkozott vele egészen a fagyok beálltáig. Néhány hét szünetet követően, december közepe felé újólag üzent, hogy szívesen látná még néhány órára.

Ekkortájt már mindannyian készültünk Karácsonyra. Hála Édesanyámnak, nem ért traumaként az iskola materialista szemléletű felvilágosítása, hogy: „nem is a Jézuska hozza a karácsonyfát”! Ezen már túl voltunk. Az életkorunknak megfelelően rajzzal, papírból kivágott angyalka vagy fűzér készítéssel, és természetesen a karácsonyi énekekkel, majd a fa közös díszítésével hangolódtunk.

Nagy ajándékozási dömping sosem volt. Nem is lett volna miből. Néhány szem szaloncukor, dió, aszalt szilva. Néha egy-két fürt szőlő, amit „fejjel lefelé” függesztve őriztek meg idáig. Valahogy mindig ekkorra sült ki a bejgli is. No, és természetesen az elmaradhatatlan alma, amit annyifelé vágtak, ahányan voltunk, s együtt mondtuk.

„Bárhová sodor az élet, mint az alma szeletei, mi is összetartozunk! Jövőre ugyanígy találkozzunk!”

---

* Az írás megjelent a rétsági Spangár András Irodalmi Kör idei antológiájában.

Ez évről-évre így ment, mégis alig vártuk, hogy beesteledjen. Leoltottuk a villanyt, meggyújtottuk a fán lévő gyertyákat. Édesanyánk csodálatosan csengő hangja vezetésével énekeltük a karácsonyi dalokat. Édesapánk citerán kísért, úgy használva az egész és félhangok mellett a tíz kísérőhúrt is, ahogy az manapság csak profiknál fordul elő. Mindez azért is csodálatos, mert nagyothalló volt. Ez az este azonban a megszokottnál is meghittebbé vált. A félhomályban Laci bátyám valahogy elővarázsolta a hegedűt, és mindvégig együtt játszottak. A valóságban ketten, de lélekben ott volt velünk a cigányprímás is, és még valami.

Valami, amit nem lehet pénzért megvenni, vagy erőszakkal megszerezi. Ami olyan, mint egy felejthetetlen, könnyed melódia. Örökké bennünk rejtezik, de csak a lélek húrjait finoman megérintve szólalhat meg. Mert Jézus nem a tökéletesek miatt szállt le a Földre, hanem az esendő, gyarló, de jó akaratú emberekért!

Ilyen lelkülettel vettünk részt az éjféli misén, ahol még egy elgondolkodtató dolgot láttam. Ott volt Géza bácsi, a körzeti orvosunk is, aki egyébként nem járt, nem járhatott templomba. *(Ne feledjük, egy évvel voltunk 1956 után!)* Valamit kifejezhetett mégis az, hogy az akkor létező legnagyobb címletű pénzt, százforintost tett a perselybe…

Tizenvalahány évvel később, Karácsony másnapján…

A szokásrendnek megfelelően, akkoriban a Karácsonyestét szűkebb családi körben töltötték, ilyenkor még a kocsma is bezárt. Karácsony napján következett a közeli rokonok látogatása, a másnapja pedig kötetlenebb, a távolabbiakkal, barátokkal, ismerősökkel, rokonokkal való kapcsolattartás valamilyen formája lett.

Történetünkkor Jancsi bátyám Selypen, a cukorgyárban „éves munkás” volt, aki a gyártás minden mozzanatát ismerte. Az ő vezetésükkel, irányításukkal dolgoztak az „idénymunkások”, akiket csak a répa feldolgozásának idejére, a „kampányra” vettek fel. *(Itt a szó műszaki jelentése értendő!)* Abban az évben hosszú kampány volt, beleestek az ünnepek is, csak januárban ért véget. A gyártási technológia miatt a kezdettől a befejezésig folyamatos az üzem, nem lehet leállni. Ez olyannyira igaz, hogy még a gyár működését ellátni képes saját törpe-erőművel is bebiztosították magukat.

Az említett napon éjszakás műszakban volt, így a késői ebédet követően csendesen beszélgettünk, nosztalgiázgatva meg-megpengette a citera húrjait. Halk kopogtatásra lettünk figyelmesek, ami kétszer is megismétlődött. Édesanyám kilépett a konyhából, pár szót váltott az érkezővel, beinvitálta, majd széles mosollyal közölte:

„Jancsi! Vendéged jött!”

Kerekre nyílt szemmel lépett ki a szobából, de addigra a „vendég” elővette a kabátja alól a hegedűjét, és a bátyám egyik kedvenc nótáját játszotta, amibe ő persze azonnal bekapcsolódott. Aztán jött a második, majd a harmadik. Víg kedélyű volt, szeretett énekelni, mulatni.

„Berci! A Jóisten áldjon meg! Hogy kerülsz te ide?”

Ő volt ugyanis a szomszéd falu, Héhalom abszolút hallású, közel s távol kedvelt prímása, akit általában nem igazán szólítottak így. Bár Oláh Bertalannak anyakönyvezték, de mindenki Pógárnak ismerte.

„Tudod János *(mert véletlenül sem mondott volna Jancsit, vagy ehhez hasonlót, annak ellenére, hogy jó pár évvel idősebb volt),* Karácsonykor má’ nem járok muzsiká’ni, de úgy gondó’tam, hozzád még átgyüvök. Te mindig rendes

vó’tá’ hozzám a munkahelyen. Én ezt, így tudom megköszönni. Boldog Karácsonyt kívánok neked is, meg a családodnak is!”

A bátyám elővette a pénztárcáját, de ki sem nyithatta, mert szelíden rátette a kezét, amit a következő mozdulattal kézfogássá módosított.

„János! Ne is akarjá’ megbántani vele! Fogadd el úgy, hogy ez az én ajándékom!”

A szeme sarkából mindvégig mosolyogva, hangszerét a kissé kopottas, bokáig érő télikabátja alá rejtette. Sarkon fordult, gyalogszerrel, sietős léptekkel indult hazafelé a sűrűn kavargó hóesésben. Nem volt gazdag, de a birtokában lévő legnagyobb értéket hozta ajándékba…

A fent említettek közül, sajnos már csak a hegedű, a citera, meg én maradtunk…

Az a talentum, ami ezeknek a hangszereknek a míves megszólaltatásához szükségeltetik, nekem nem adatott meg. Így hát teszem azt, ami tőlem telik. Együtt őrizgetem a két „szárazfát” és a hozzájuk fűződő emlékeket.

Fotó: Ambrus József

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Hát akkor legyen fény!

Kezdetben volt a fenyőünnep,
Horváth Vilmos „Balatoni nyár” c. daláról
Azt hittük, betört a művelődési házba
A valódi, hamisítatlan rock and roll,
De rájöttünk, ehhez képest Koncz Zsuzsa
„Nincsen olyan ember”-e vagy a
Trombitás Frédi (Omega) maga a
Megtestesült progresszió…
Utóbbira sékelni próbáltam,
Ahogy a nagyobboktól láttam,
Akik már a szombati bálba is
Elmerészkedtek (a diszkót még nem
Ismertük), a sékelés úgy nézett ki,
Hogy kitárt karomat mozgattam le-föl,
Mint a cséphadaró, partneremnek a
Hatodikos Nyegota Marcsikát néztem ki,
Aki kislányos zavarában majdnem nemet
Mondott, mikor felkértem táncolni, tudta,
Hogy csak Benczi Jutkát akarom féltékennyé
Tenni, ő nem is tetszik nekem igazán.
Kiskamaszodtam, karácsonyra már nem
Bundabugyit és celofánba csomagolt
Fügét kaptam a jézuskától és az angyaloktól,
Hanem műanyag katonákat és magyar kártyát,
Sakkészletet, bár a nagyi mindig szeretett
Volna belőlem örök kisgyereket csinálni.
Aztán a hetvenes évek lefújta karácsony
Tobozainak aranyporát, maradt a fenyőünnep
És a nagy zabálás, Télapótól Szilveszterig tartó
Ivászat, olajválság és lelkifurdalás, végtelenbe
Tartó másnaposság a hétköznapok forradalmisága
Helyett, mindig valami más valami helyett…
Hát akkor legyen újra fény?, kérdezték a világ
Önkéntes mikulásai, akik a leghosszabb sötét
Nap után gondolták legyőzni a boszorkányokat
És Lucát, de a csajok tudták, mitől hajt ki a
Vessző. Rájöttünk, lehet szeretni a fényt,
Pláne, ha olyan megfoghatatlanul világos,
Hát akkor legyen fény, sőt: „több fényt!”

Ványai Fehér József: *A láncos madár*, Hungarovox Kiadó, Budapest, 2021

BODNÁR LÁSZLÓ: Avepák 11-20

11.

Két
kezed
szavai
tanítottak
szólni emberül.

12.

Egy
lépés
a csöndnyi
végtelenben
életünk nyoma.

13.

Más
hangján
nem tudok,
saját nyelvem
áldott örökség.

14.

Egy
titkom
megmaradt,
mások csendjét
fénnyé álmodom.

15.

A
boldog,
illanó
tavaszban is
illatot keres.

16.

A
versbor
zamatát
lélek érlelt
rímszőlő adja.

17.

Csak
csended
kortalan,
évek szavát
nem hordja idő!

18.

A
lélek,
teremtő
belső Isten
testtelen nyelve.

19.

Ha
nézel
barázdált
földarcomat
mondd, felismered?

20.

Egy
mondat
visszhangzik,
örök idők
neve: Az Isten.

SOKHEGYI GYÖRGYI

Szenteste

Aznap délután a Klubrádiót hallgattam. Túl voltunk a fa befaragásán, a forgácsok összeszedésén és éppen készítgettem a díszeket. Nálunk nincs trendi karácsonyfa, sosem tudom, mi dívik éppen, maradunk a piros-arany-ezüst-zöld összeállításánál. Ültem a nagyszobában (amennyire panelben a nagy jelző mértékadó lehet) és hallgattam a Kállay Bori - Vitray Tamás házaspár által vezetett betelefonálós műsort. Inkább Vitray Tamás volt, aki beszélgetett, tehette is, ez az ő műfaja. Elrévedeztem azokon a talkshow-kon, amik még nem tóksók voltak, ahol még hagyták a behívott vendéget beszélni. Az egyik maradandó élményem egy amerikás magyar férfi volt, aki mozgássérült mátészalkai cigánygyerekként dobbantott Amerikába. A riport időpontjában harcművészeti stúdiója volt és gyönyörű családja. Elmesélhette a kikerülés, a kinti küzdés történetét, az érzéseit, mindent, amit el akart mondani. A másik a Darnell-féle beszélgetés volt, amikor szintén elmondhatta a meghívott vendég, amit akart, de Vitray Tamás szelíd, ám kérlelhetetlenül visszatérő kérdései belátást engedtek mélyebb tartalmakba. Nem döngölték bele az orromat a tanulságba, hanem esélyt kaptam, hogy elgondolkozzak a hallottakon, kialakítsam a saját véleményemet. Ugyan ez folytatódott a Friderikusz Sándor által készített Az én mozimban. Voltak helyzetek, emberek, megoldásaik az adott helyzetre és kész. Lehetett felindulni a segítésre oly módon, hogy az belső elszánás volt és nem kierőszakolt szájhúzásos „nesze neked valami” ! Később valahogy eltűntek ezek a műsorok, más lett a stílus, a hangnem, de még a hangsúly is. Friderikusz is más irányt vett, de nem bántom, mert csinált egy klipet, amiben hajléktalanok énekelték a Budapest, Budapest, te csodás! című régi slágert és ez mindent visz nálam. Igazán elővehetné, aktuálisabb, mint új korában, habár nem tudom, melyik csatorna adná le.

Ezeken nosztalgiáztam a karácsonyi készülődés közepette, majd jött a köszöntés, a vacsora és ez alatt nem szólt a rádió. Később visszakapcsoltam és egy ismerős név hangzott el a műsorban: Golopencza Pál. Mentőkórházas múltamból ismerős a név, irányításvezető volt már akkor is. Az adásban régi meghitt ismerősként üdvözölték egymást, kicsit beszélgettek az aktuális dolgokról, balesetekről, a karácsonyi magányhoz kapcsolható tragikus reakciókról, majd a kettejük közös múltjára terelődött a szó. Vitray Tamás elmesélte, hogy ő azért él, mert egy Golopencza Illés nevű férfi, aki a betelefonáló édesapja volt, légóparancsnok volt abban a házban, ahol ő, mint zsidó származású bujkált a háború alatt többedmagával. Ezt később a Világ Igaza kitüntetés is elismerte, természetesen a túlélők hálája mellett. Eddig volt az emlékezés, amikor Vitray Tamás a következőket mondta: *és ez a román apától és bolgár anyától származó igaz, magyar ember*...nem tudom, mi volt a mondat vége, mert ez a pár szó olyan volt nekem, mint egy karácsonyi ajándék. Komolyan foglalkoztatott az elmúlt napok belpolitikai feszültsége, egyre keserűbb szájízzel hallgattam a híreket és akkor egyszer csak ilyen szavak, ilyen összefüggésben hangzanak el annak az embernek a szájából, aki mindig is gondolkodásra késztette nézői, hallgatóit. Igen, gondolkodjunk el azon, hogy mennyire nem számít milyen háttérből jöttünk, itt vagyunk, magyarok vagyunk, mert annak érezzük magunkat és tegyünk azért, hogy jobb legyen magyarnak lenni. Tehetjük ezt úgy is, hogy nem gyűlölködünk. Vége lett a műsornak, elköszöntek a készítők, kikapcsoltam a rádiót és ebben a nagyon szép, békés, meghitt pillanatban fogtam a Bibliámat és olvastam, ahol abbahagytam. Ésaiás Könyve 14:5-7: „Eltörte az Úr a gonoszok pálcáját, az uralkodóknak vesszejét. / A ki népeket vert dühében szüntelen való veréssel, leigázott népségeket haraggal, kergettetik feltartóztathatatlanul. / Nyugszik, csöndes az egész föld. Ujjongva énekelnek.”

Vannak szép esték és vannak tökéletesek, amik megülnek az ember lelkében, mint az igazi ajándék.

2011.12.25.

KOLUMBÁN JENŐ

Fa leszek

Belőlem majd bükkök nőnek,
vagy érdes kérgű tölgyek.
Egyszer a lelkek megbékülnek,
nem szeretnek, de nem is ölnek.

Egy fa leszek a sok közül.
Susogva zúg a lombom.
Lesz majd talán ki ennek örül.
Ezt csak magamnak mondom.

Mert nem érdekel egy fát sem,
hogy kinek ad árnyékot, erőt.
Emberként ezt én megértem.
Elérem talán azt az időt, mikor

csak hasznos akarok lenni.
Nem kell, hogy szeressen bárki!
Kár volt embernek születni!
Szeretnék öreg fává válni!

Lehet, poromból bükkök nőnek.
Létezni lesz egyetlen célom.
Lelkem adnám érte az időnek.
Leszek egy fa, tiéd árnyékom.

EGERVÁRI JÓZSEF

Piactéren – vége!, csapó!

Vastagon fogó, fekete tollal írok,
ez semleges, a papírt nem karcolja,
a pénztáros kisasszony felvisített,
amikor versemet a boltban
feltettem a polcra.
Ordította, nincs rajta vonalkód,
se ÁFA, se árrés, se ár,
így a versek nem eladhatók,
bizony, bizony, ez a szabály!
Éhenkórász költő lettem, személytelen,
szédítenek regék, rímek, ragok,
tudatalattim mást akar mint eszem,
meg sem találva lettem elhagyott.
Ily bizonytalan a költők sorsa,
olcsón sem kellenek világmegváltó
verssorok,
feslett lett az erkölcs, a ruha korca,
tehetség és siker nem rokonok,
inkább csak a tehetségtelenség
és a becsvágy –
nem többszólamú most
az irodalmi kánon,
a hatalom megragad, megharap, megrág
és kiköp egy esős, unalmas délutánon.
A pénztáros kisasszony megsúgja,
a piacon minden vers eladható,
egy szonett és egy óda között
megbújik egy törött lámpabúra,
így lesz fénytelen az öröklét,
vége!, csapó!

SZEPESI JOLKA

karszalag

Karszalagot
varrt anyukám a kabátom és az iskolaköpenyem ujjára,
fekete karszalag volt, mindenki észrevette,
ki szembe jött velem vagy látott az utca túlsó oldaláról,
aki először látta a karszalagomat elment mellettem és
hátrafordulva nézett hosszan utánam,
nem láttam mi van a szemében, mert én nem fordultam hátra,
ha kérdezték, kit gyászolok,
a halott apukámat feleltem
s az jutott eszembe, olyan sokszor mondom ki naponta
a halott apukám szavakat, hogy azokat összekapcsolhatnám
egy hosszú-hosszú láncba, hogy elérjenek hozzá a túlvilágra –
mert arra csak a szavak képesek –
visszahoznák őt nekem és levehetném végre azt az átkozott
karszalagot.

Az étel maradéka

Először lassabban lépdelek, majd a látómezőben
fehér hiányok gyűlnek,
megszűnik a folytonosság,
újra kell nézni mindent,
megkapaszkodni, ha sodornak a vissza nem térő
kétségek.
aztán újragondolni, megszámolni megvan-e még
az előző pillanat
hiába sietnek körülöttem,
tudom ,ilyenkor célravezetőbb csöndben maradni
és ráérezni mikor kell előhúzni a kiváltságokat,
de csak módjával, mert szükségét magam is elhiszem
és akkor a lélek csak szárad tovább,
míg eltűnik, akkor a test is követi és
maga után hagyja a tányéron az ebéd maradékát.

KETYKÓ ISTVÁN

Emlékeim, akár a jégcsapok

Juditnak

Emlékeim, akár a jégcsapok
úgy függnek az évek ereszén...
Helyetted a sorompókart szorítom magamhoz
bár elrobognak vágyaimmal a dízelek,
én kénytelen vagyok helyemen maradni
ott, hol ismerősként köszönnek rám a hajnalok
s a munkába siető asszonyok, kik szemeikben
hozzák az otthon melegét
hajukon társaik csókjai fénylenek,
akár a puha hó a peronon –
majd elsöpröm, mire jössz a vonathoz
szótlanul, rám sem nézve...
Bizony furcsa egy pár lehettünk
egy tanítónő és egy vasutas,
ki verseket írt s diploma helyett
papírt és tollat hordozott zsebében.
Emlékeim, akár a jégcsapok
hajam közé rakja fészkét a tél –
begombolom magányom s melegedni
a kályha mellé ülök, mint az öregek...

Verőcemaros , 1980. január 10.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Költészet

Szonett-koszorú
(részlet)

VII.

Bátran előre haladsz, hova fény sose hull, csak az ágak;
élsz, noha névtelenül, megemésztik erőd s kinevetted
annyira! Mért hiszed azt, hogy az Úr keze fogja bokádat?

Környezeted befolyásol; elélnek a hétközi szinten,
írhatod éjjeled, egyre megy életed és ami reggel
megmarad – elviszed, eltakarod. Laza munkahelyeddel
kapcsolatod; csupa vers az a gyár... s ha zavarna tekintet:

visszavonulsz. Aki ismer, azaz – hiszi, ismer egészen,
véli, hogy egy vagy a többi között, ki időt mulat ennyi
szóra; minek? hiszen úgysem ad érte ma senki sem enni!
Verseidet, ha kemények, alig veszik; állj ki tevékeny

önmagadért! Hagyományt alapít, de a régi haragja:
foglya a toll, sosem értheti anyja, nem értheti senki,
semmibe elveti, bárkivel ütközik elvei kardja!

SÁRKÖZI LÁSZLÓ: *Dedikáció az örökkévalóságnak*, 2005
https://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Gondolatok a tavacska mellett

Úgy szólal meg a csend,
hogy lágyan hullámzani
kezd az akác, megrebben
az aprócska tó vize, rám lehel,
végigsiklik bőrömön,
majd megpihen a fa törzsén
egy mélázó taplógombán.
Mélyet sóhajt a vízipálma,
másodperceket ugrik a
tó felszínén ezer vízi-szúnyog,
melytől lüktet a víztükör.
Fejre állt világ, benne
a holnap ígérete. Végtelen
nyugalom telepedik a
lelkemre. Tükröződöm.

November

Idegszálakon remeg a rőt falevél,
végérvényesen elmúlt a nyár.
Tücsökhegedű rég nem zenél,
kalapot emelt az aranyló határ.

Hajnalonként köd falja a tornyokat,
hatalmas hasa egyre dagad,
s mint várat bevenni vágyó,
jajongó szél ostromolja a falat.

SZ. PŐRDY MÁRIA

Bújócska a karácsonyfa alatt

A történet színhelye Kelet-Magyarország vastag hótakaróval borított bodrogközi kis faluja, az ötvenes évek közepén.

Karácsony másnapján a négyéves Vicuska még világosban ébredt délutáni alvásából. Szöszke, selymes, puha haja nedvesen tapadt a fejére. Lekászálódott az ágyáról, a végéhez állított pici bölcsőből kivette a babáját. Magához ölelte és ringatva sétálgatott vele a szobában, közben dúdolgatott. Aztán a karjába fektette.

– Látom, elaludtál. Leteszlek az ágyikódba. Álmodj szépeket, kicsikém!

Lábujjhegyen kilopakodott a nagyszobába, ahol a fenyőfa állt a két ablak között. A csend váratlanul érte, hiszen mindig ez volt a házuk legzajosabb helyisége. Mielőtt a mamája bekísérte aludni, az ebéd után itt beszélgettek a szülei a keresztszüleivel és felnőtt bátyjaival. A széthúzható asztal már a helyén állt, körülötte az üres székekkel, a díványon is rendben sorakoztak a díszpárnák. Ijedten állt meg, és sírós hangon megszólalt.

– Mama! Pisilni kell.

– Jövök, Vicuskám! – A karácsonyfa ágak takarásából kelt fel a sámliról Sanyi bátyja. Ott olvasott az erősebb fény miatt.

– Nem is láttalak, úgy elbújtál – nézett testvérére megszeppenten. Ő megfogta a kezét és a mellékhelyiségben bilire ültette.

– Hol vannak a mamáék? – nézett fel bátyjára nagy barna szemével.

– A dolgodra figyelj! Tudod, itt nem beszélgetünk! – korholta mosolyogva a testvére.

Visszafelé útközben Sanyi elmondta, hogy mindenki átment Zsuzsanna nagymamáékhoz. Elvitték nekik a Jézuska ajándékát. Mire visszaértek, az alkony kezdett belopakodni a nagyszobába. Vicuska a bátyja elé állt és kérlelni kezdte.

– Játszunk megint bújócskát, amíg villanyt nem kell gyújtani!

A testvére még ki sem mondta az igent, máris kiosztotta az Antanténusz, szórakaténusz mondókával a hunyó szerepét. A kis huncut jól tudta, magán kell kezdeni a kiszámolást, hogy ő lehessen az. Beállt a sarokba, még a szemét is eltakarta a tenyerével, hogy bizonyítsa, közben nem leskelődik. Lassan, hibátlanul elszámolt tízig, majd „aki bújt, bújt, aki nem, megyek!” kiáltással Sanyi keresésére indult.

A szoba addig ismert minden búvóhelyét megnézte, de nem találta a testvérét. A szobában egyre sötétebb lett és Vicuska elbizonytalanodott. A játék izgalmát a félsz váltotta fel. Sanyi összehúzódva, mozdulatlanul lapult a lelógó fenyőágak alatt. A kislány pánikba esett és szinte sikítva szólongatta a bátyját.

Sanyi, mert a sötétben már ő is alig látott, nagy lendülettel kúszott ki a karácsonyfa alól, kis híján felborította, alig tudta elkapni a dőlő fatörzset. Az ágak rázkódása miatt a végükre akasztott díszek egy része lehullott. Többségük Sanyi tenyere és hasa alatt roppant szét. Felegyenesedve először a villanykapcsolóhoz ugrott. Akkor látta meg a véres tenyerét. Zsebkendőjével körbecsavarta, úgy ölelte át az egyre hangosabban zokogó kislányt, aki ujjával a széttört gömbökre mutatott. Bátyja leguggolt eléje és a fülébe súgta.

– Ne sírj, húgocskám! Lefekvéskor, az ima után, kérd meg a Jézuskát, hogy az angyalaival küldjön a törött díszek helyébe újakat. Ha szépen kéred, biztosan teljesíti a kérésedet.

Másnap reggel Vicus boldog sikkantással újságolta az otthon levőknek, hogy a Jézuska meghallgatta az imáját.

– Nézzék, milyen gyönyörű arany és ezüst gömböket akasztottak az angyalok az ágakra!

Örömében észre sem vette édesanyja és Sándor bátyja fáradt mosolyát, karikás szemét, akik éjjel a karácsonyi szaloncukrok készítéséhez évek óta gyűjtött sztaniol papírokkal vonták be a kamrában tárolt idei diók közül a legnagyobbakat. Olyan ügyesen, hogy egyáltalán nem látszott, a fényes papírok alá diót rejtettek. Szebben csillogtak, mint a régi díszek.

A két angyal egymásra mosolygott a kislány feje felett.

Zemplén télen
Fotó: TARHOS FERENC

HOLÉCZI ZSUZSA

Két összeillő ember

Eszter és Ádám hat éve óta alkottak egy párt. Nem tervezték, hogy ezt „írásban is szentesítik”, a barátok elfogadták, hogy nekik ez így jó. Közösen béreltek lakást, melyben Ádám a készülő regényén dolgozott, Eszter pedig - mint az egyik nagy multi cég értékesítési munkatársa - megteremtette ennek anyagi lehetőségét.

Ha a lány ideje engedte, 2-3 napra szívesen utaztak el Tárkányba, ahol Ádám legjobb barátjának Zsoltnak volt egy szüleitől örökölt kicsi háza. Ez a ház távolról sem volt fényűző, de a táj szépsége, a Bükk közelsége mindenért kárpótolta őket. Nagyokat sétáltak, gombát szedtek – amiből aztán a szomszéd nénitől vett friss tyúktojással a lány fenséges ebédet készített. Ádám nyugodtan dolgozhatott a regényen, Eszter még a mobilját is lenémította, hogy senki sem zavarja párját az alkotásban. Esténként kiültek a nyitott verandára, vagy csak boldogan hevertek egymás karjaiban a régimódi, de kényelmes hálószobai ágyban. Boldogan fedezték fel egymás testének minden hajlatát. Ádám imádta a lány gerincét puha bajuszkájával végig csiklandozni és végig csókolni, Eszter pedig önfeledten élvezte a kényeztetést. Tökéletes harmóniában éltek ezekben a napokban.

A nagyvárosba visszatérve aztán Eszter újult erővel vetette magát „mókuskerékbe”, a főnöke épp egy új csoport szervezésével bízta meg. Sokszor még hétvégén is interjúztatott, otthon is dolgozott – munkaterveket állított össze az új megbízatásnak megfelelően. Szinte észre sem vette, de megjelentek a karácsonyi díszek a városban: készülni kellett az ünnepre. Egyik este Ádám azzal az ötlettel állt elő: mi lenne, ha az ünnep első napján meghívnák Zsoltot és Klárit vacsorára – mintegy megköszönni azt, hogy bármikor használhatják a kis házat. Eszter nem nagyon lelkesedett az ötletért. Nem mintha nem szerette volna Kláriékat, de titkon abban reménykedett: legalább karácsonykor pihenhet. Ádám valószínűleg észrevette a párja húzódozását, ezért újabb tervet eszelt ki: ne kelljen Eszternek a vacsorával dolgoznia, menjenek el egy zenés szórakozóhelyre négyesben, ahol a vacsora után táncolni is lehet. Bár a lány nem szeretett táncolni, elfogadta az ötletet, mert legalább nem kellett rá különösebben készülnie.

A vacsora jó hangulatban telt, amíg Eszter és Zsolt beszélgettek a munkájukról, Ádám felkérte Klárit, és az est hátralévő részében nagyon sokat táncoltak. Otthon Eszter szeretettel búját a párjához, és megköszönte az estét. Igazán jó ötlet volt ez a közös vacsora.

– Ez volt a legkevesebb, amit adhattunk azért, hogy annyi boldog percet tölthetünk a kis házban. Ha majd megjelenik a regényed, és lesz elég pénzünk, vehetnénk egy hasonlót valahol. Ha nem is rögtön, de mire megszületnek a gyerekeink. Milyen jó lenne: én ott kertészkednék amíg gyesen vagyok, te pedig nyugodtan írhatnád az újabb könyvedet.

– Gyerekek? Szóval te gyerekeket akarsz? – kérdezte évődve a fiú. Akkor ideje, hogy a technikai részéhez hozzáfogjunk – mondta nevetve, azzal ölbe kapta és a háló felé indult a párjával.

Több hónap telt el karácsony óta, életük a megszokott mederben folyt. Eszter sokat túlrázott, Ádám pedig próbálta az utolsó két fejezetet is megírni, de valahogy nem boldogult. Azt mondta, zavarja, hogy a felette lakók épp felújítanak: egész nap flexelnek, fúrnak-faragnak – egész egyszerűen nem tud koncentrálni. A lánynak egyik nap mentő ötlete támadt: felhívta Zsoltot, és elkérte a kis ház kulcsát, és a vacsoránál az asztalra tette:

– Tudod mit találtam ki? Fogd a laptopot, és menj le Tárkányba. Már olyan jó idő van, hogy nem kell fűteni, enni lejárhatsz a Kicsi rigóba, de ha megkéred Annuska nénit, hozat ő az iskola konyhájáról neked is ebédet. Tudod: már tavaly is ajánlotta mikor ott voltunk.

Ádám jókedvre derült, tetszett neki az ötlet. Biztos volt benne, hogy a nyugodt környezetben jobban fog haladni. Másnap reggel miután Eszter elment dolgozni, még elintézett pár telefont, majd fogta a bőröndöt és a laptopot, és elindult a buszpályaudvar felé.

Egy hét telt el az elutazása óta, amikor Eszter egyik délután elment a nőgyógyászához. Szeretett volna megerősítést, hogy a reggeli rosszullétei, meg a kimaradó vérzése azt jelenti, terhes, de arra gondolt: amíg ezt az orvos nem erősíti meg, nem közli Ádámmal. Az orvos a vizsgálat után mosolyogva közölte, hogy minden a legnagyobb rendben, már legalább kilenc hetes terhes. Eszterrel madarat lehetett volna fogatni. Először rögtön fel akarta hívni a párját, de aztán arra gondolt, kér két nap szabadságot, és utánamegy, és személyesen közli vele. Szerette volna látni a boldogságot az arcán, a hír hallatán. Így csak a főnökének meg Jucinak, a legjobb barátnőjének telefonált, majd készülődni kezdett a másnapi útra.

Hajnalban rossz álomra ébredt, nyugtalanná vált. Álmában Ádám egy szakadékba esett a Bükkben, és nem volt aki segítsen, már napok óta ott szenvedett a barlang mélyén. Az álom olyan valóságszerű volt, hogy nem tudott megnyugodni, így a telefonjáért nyúlt, és a korai időpont ellenére feltárcsázta. A fiú már a második csöngésnél felvette a telefont, és mielőtt Eszter megszólalhatott volna, ezt mondta:

– Jaj, Klárikám, szerelmem csakhogy visszahívtál! Ne haragudj, bocsáss meg, nem úgy gondoltam… Nagyon szeretlek! Gyere vissza, kérlek! Most látom, még a jegygyűrűd is itt maradt az éjjeli szekrényen…

Eszternek – aki eddig bénultan hallgatta, végre volt annyi ereje hogy kinyomja, majd kikapcsolja a telefonját. Keserű ébredés volt.

Amikor dél tájban Ádám benyitott az ajtón, a cuccai már össze voltak csomagolva. Eszter elhatározta: a terhességről egy szót sem ejt, csak tűnjön el, menjen a maga útján. Legyen ez az ő büntetése. Megállt vele szemben, és annyit kérdezett:

– Ezt miért kellett? És miért éppen Klári?

– Nem is tudom… Olyan jól táncol… és én szeretek táncolni.

SZEDŐ TIBOR

A soványodó Szeretet kálváriája

Letépett gombok az évek kabátjáról,
szeretethiánytól a szív vérzik,
múlt polcán emlékek dunsztos
üvegben, élet kenyeréből
az éhes idő nagyot kanyarít.

Napok fonala egyre fogy,
száműzetésben él az érzelem,
rongyos percek inge vasalatlan,
hangulat arca a hóvirágos tavaszból
rozsdás talpú ősszé alakul át,
hónapok vonatán elmúlás a kalauz.

Szeretet nadrágja napról napra
bővebb, kiradírozott ölelés a
szokások könyvéből, irigység
pocakja a gyűlölettől hízik, évszakok
zsebéből hiányzik a napfény.

Korhadt álmok sírban hevernek,
föld szivacsát sós könnyek
áztatják, jövő magzatát a
remény köldökzsinórja táplálja,
soványodó szeretet csontjai zörögnek,
angyalszárnyon jön a megváltás.

FÖLDESDY GABRIELLA

Igaz mese az avas szalonnáról és a pogácsáról

Történetünk cselekménye kezdetben két szálon fut, de a szálak igen hamar összefutnak, és nem is akárhol – Párizsban – találkoznak. Három főszereplője is van: Szabolcs, a külföldre szakadt hazánk fia, Szabolcs édesmamája, aki egy dunántúli kis faluban él, és Ernő, aki egy teljesíthetetlen feladatot vállal el, de a dolgok kezdetén ezt még ő maga sem tudja. Végül rájön, de akkor már vastagon benne van a francia slamasztikában, még jó, hogy ki tud belőle jönni – mondhatjuk, kis veszteséggel, illetve némi haszonnal.

Szabolcs még leventeként került ki Franciaországba a II. világháború vége felé. Háborús időkben - de máskor is – külhonból jövő fiatalemberek a franciák rettegett hadseregébe, az idegenlégióba lettek besorozva, mert ott ez volt a dolgok rendje. Szabolcs jól bírta a légió sajátos levegőjét, és három évet húzott le a sokak által igen keménynek mondott kiképzés és hadgyakorlatok világában. A franciák megbecsülték szolgálatait, és állampolgársággal ajándékozták meg. Szabolcs megköszönte, és mivel jól érezte magát közöttük, maradt. Kissé botcsinálta francia lett belőle.

Szabolcs édesmamája hiába hívta haza szerelmetes fiát. Az öregasszony egy kis faluban élt, egyre nehezebben viselte a magányt. Hazavárta fiát, de teltek az évek, a fiú nem jött, néha kisebb életjelet adott ugyan magáról, de a hívásnak konzekvensen ellenállt. Időnként levélben jelentkezett, de ez igen ritkán esett meg. Legutóbbi üzenetében – hogy végre lezárja a hazatéréssel kapcsolatos érzékeny témát – azt írta édesanyjának: *Mama, én jól vagyok itt, csak az otthoni avas szalonna és a maga pogácsája hiányzik az életemből.*

Szegény mama, ettől kezdve nem tudott nyugodni, szüntelen azon törte a fejét, hogyan juttathatna el szerelmetes fiának egy darab avas szalonnát, és az anyai szív melegével készített néhány pogácsát. Mindez az 1960-as évek elején nem is volt olyan egyszerű. Posta nem szállít ilyesmit, magánúton akkoriban kevesen utaztak Nyugat-Európába, és ugyan kit lehet ilyesmire megkérni?

Az avas szalonna kifejezés talán magyarázatra szorul. Az avas ez esetben nem romlott jelentésben áll e helyen. Szabolcs falujában a szalonnát speciális módon érlelik, majd füstölik, íze hasonlít a szavatosságát vesztett szalonna avasságához. Akik odavalósiak, azok így szeretik a szalonnát, s nem zavarja őket, a nem helybéliek meg csak fintorognak, soha meg se kóstolnák e ritka csemegét.

Ernő ez idő tájt a harmincas éveinek közepén járó fiatalember volt, nem mellesleg néprajzkutató, számos vidéken járt hivatalból vagy gyűjtés céljából. Többször is ellátogatott a dél-Dunántúlnak abba a kis falujába, ahol Szabolcs édesmamája lakott. A mamát személyesen ismerte, ottjártakor többször is rövid beszélgetést folytattak. Ernő legutóbb említette, hamarosan hivatalos útra Franciaországba megy, sőt, egyenesen Párizsba utazik, Lucien Hervével (Elkán László 1910-2007), a híres fotóművésszel fog találkozni, neve ellenére ő is magyar valójában. A hatvanon felüli, fiáért rajongó, megfáradt asszonynak ezt hallva, ugyancsak megdobbant a szíve: hát itt a megoldás! Izgatott hangon szólt Ernőnek, ugyan, vinné el a fiának a kért szalonnát és a pogácsát.

A mások kéréseit mindig is tiszteletben tartó, lovagias hajlamú Ernő gondolkodás nélkül igent mondott a mama kérésére (talán más furcsának találta volna), úgy gondolta, milyen nagy örömet fog szerezni az idős asszonynak, ha ezt a kis szívességet elvállalja.

A kezdet simán ment, mivel Ernő másnap reggel már utazott vissza Budapestre, a mama máris rohant haza bedagasztani a pogácsát, előkészíteni a szalonnát. Hisz ezeket be is kell

csomagolni, ám az akkoriban megfelelőnek tartott zsírpapírt a szomszédasszonytól kellett kölcsönkérni, mert a vegyesbolt így estefelé már bezárt.

Ernő reggel 7-kor már bekiáltott a mama kiskapuján, kész-e a pogácsa, mert ő máris utazik, indul a vonata. Az idős asszony könnyes szemekkel hozta ki a zsírpapírba és stanicliba csomagolt, anyai gonddal elkészített ajándékcsomagot. Név és pontos cím egy kis táblára írva, zsineggel volt hozzákötve a csomaghoz.

Ernő ekkor még gyanútlan, nem látja át, vajon mikor is ér ő Párizsba, és hány nap múlva tudja majd átadni az illatos hazai csemegét Szabolcsnak, akit csak odaérkezésekor fog megismerni. Inkább a feladat iránti empátia hatja át: Istenem, milyen jó érzés örömet okozni! És mily kevés kell hozzá! Az ajándék, amit visz, egy közepes könyv méretével azonos, igazán nem okoz nehézséget a cipelése.

1964 augusztusát írta ekkor az időszámítás. A vasfüggöny és egyéb geopolitikai helyzet folytán többszöri átszállással lehetett Párizsba jutni. Ernő Jugoszlávia irányába indult el (arrafelé is volt valami néprajzos dolga), az Orient Expresst elkapva (Belgrád, Ljubljana?) jutott Bécsbe. A Westbahnhof szívta magába egy teljes éjszakára, amíg várni kellett a csatlakozásra. A híres, hírhedt pályaudvar már akkoriban sem volt nyugalmas hely, éjszakai életét ez idő tájt bosnyák vendégmunkások veszekedése zavarta meg, inzultusok, kiabálás, verekedés tört ki ilyenkor, időnként az is kapott az ütésekből, aki akarata ellenére került a közelükbe. Ernő mindezt megúszta egy horzsolással járomcsontjának környékén.

Főhősünk már harmadik napja utazott, amikor táskájában a szalonnával és a pogácsával megérkezett Párizsba. Tombolt a forróság, a szalonna olvadásnak indult a vastag pergamenpapír alatt, félő volt, hogy előbb-utóbb csöpögni kezd, és a pogácsa sem ússza meg épen a hosszú utazást.

A Gare de l'Est-re érkezve taxiba vágta magát, bemondta a címet: Rue St. Honoré 16. Az út öt percig sem tartott, a sofőr gyanúsan nézegette Ernő csomagját (amelyet már a kezében tartott ekkor), mintha szabadulni akart volna utasától, az útnak házzal szembeni oldalán tette ki Ernőt. A viteldíjat sem kérte, úgy kellett egy húszfrankost rátukmálni az ideges sofőrre. Ernő azzal szembesült, hogy a megadott címen a Tokyo Bank székháza terpeszkedik, remélte, hogy a házban lakások is vannak.

A földszinten székelő bank zárva volt, Ernő akadálytalanul bejutott a házba, névtáblán Szabolcs neve nem szerepelt, vagy csak ő nem ismerte fel. Ezért felment az első emeletre, becsöngetett egy lakásba. Az ajtó lánccal volt rögzítve, vékony résen át egy fiatal nő kukucskált kifelé. Meglátta Ernő kezében a zsírpapíros csomagot, felsikoltott, és becsapta az ajtót. Ernő még hallotta kívülről, hogy a nő kétségbeesve hívja telefonon a rendőrséget. Érezte, hogy baj lesz, mégsem menekült, inkább kivárt. Az első emeleti folyosón ácsorogva lelátott a földszinten lévő bank belső tereibe. A takarítónő éppen széles fejű partvissal, nagy kézmozdulatok kíséretében mosta fel a márványpadlót.

A mélázásnak egyből vége lett, amikor két rendőr jelent meg az udvaron, Ernőért jöttek, nem kérdeztek semmit, viharos gyorsasággal tuszkolták be emberüket autójukba, a közeli rendőrőrsre hajtottak. Kihallgatás következett, a csomag mindvégig Ernő kezében maradt, aki a kérdések közül szinte mindent megértett, válaszként viszont egyre csak Szabolcs nevét és párizsi címét ismételgette, valamint a lényeget: kezében ajándékcsomagot tart, amit Magyarországról hozott a címzettnek.

Idegnyugtató negyedórás szünet következett, Ernőről folyt a víz, és nem csak a meleg miatt. A nem várt megpróbáltatások kimerítették, elgyengülve roskadt le a kínált székre. Ekkor kinyílt az ajtó, és megjelent egy harmincas éveinek végén járó fiatalember, aki magyarul szólalt meg, Ernőhöz intézte a kérdést: *Maga az, aki anyámtól hozott csomagot*? A kérdéssel egy időben a rendőr egy fotót nyomott Ernő orra alá, ezen Szabolcs édesanyja volt látható a jól ismert falusi háza előtt. Felismerte, bólintott.

Kettejüknek nem volt lehetősége arra, hogy szót váltsanak a küldeményről, a mamáról, aki örömet akart okozni távolba szakadt fiának, és hogyan kérte fel Ernőt a feladatra. Ezekről nem eshetett szó, mert a rendőrök felszólították a két fiatalembert, jelenlétükben bontsák ki az Ernő által hozott csomagot. A csöpögő zsírpapírból előkerült az immár büdösödő avas szalonna, a zacskóból a morzsalékossá szétmállott pogácsa. [Ó, irgalom atyja, ne hagyj el! – gondolhatta a két magyar anyanyelvű, és történetünk itt jelenlévő szereplője, ám egyikük sem szólalt meg]

Bezzeg az a néhány francia rendőr, akik már felajzva várták a csomag kibontását! Vinnyogva tört rájuk a kacagás, percekig vihogtak, míg hazánk fiai inkább csak kínosan mosolyogtak. A rendőrök néhány perc múltán abbahagyták a fuldokló röhögést, s elmagyarázták, hogy mi is van itt, amin ilyen vadul lehet mulatozni.

Magyarázatként az 1964-es francia belpolitikai helyzet adja a választ. Az akkori rendőrség és a lakosság is rettegett az ún. plasztik bombáktól, amelyeket az akkori OAS-terroristák robbantgattak kéjes előszeretettel Franciaország nagyvárosaiban és Algériában. Az OAS terroristái (európai algériaiak) 1961-62-ben követték el robbantásaikat (2000 volt az áldozatok száma), mivel ellenezték Algéria függetlenségét, amelyről kétoldali (ún. eviani egyezmény) megállapodás született a két ország között 1962 márciusában, de Gaulle elnöksége idején. Ellene is merényletet kíséreltek meg 1962-ben, de nem sikerült, a merénylőt 1963-ban halálra ítélték, a szervezetet felszámolták. De még évekig rettegtek a polgárok a plasztik bombáktól. E félelem okozta Ernő zsírpapírba csomagolt szalonnájának rémisztő voltát, éppen a plasztik-bomba külsejére hasonlított.

A derültség oka meg volt fejtve, ám magyarjaink és mi, a kései emlékezők számára szomorú tanulságként őrződik meg az a sajnálat, lenézés, és nevetségessé válásnak a megtapasztalása, ahogyan az eset kapcsán a francia rendőrök a magyarokat besorozták a civilizálatlan ázsiaiak közé. Mert ugyan mit gondolhattak mást ezek a derék egyenruhások rólunk, meglátva a gusztustalan élelmiszereket. Milyen náció lehet az, amelyik büdös zsíros ételt küld ajándékba, felismerhetetlen külsejű, morzsává nyomorodott süteménnyel? Barbár, nomád népség, hol vannak ezek a híres francia étkezési kultúra magas minőségétől, a háromszáznál is többféle francia sajt világhírre szert tett nagyszerűségétől?

Ernő még néhány napig élvezte a rendőrség vendégszeretetét – szerencsére nem fogolyként –, egy idegeneknek fenntartott vendégszálláson helyezték el, nem kellett szállodát fizetnie. Bár eredeti terve a Lucien Hervével való találkozás lett volna, ez sajnos elmaradt, mert a fotóművész éppen egy nappal Ernő érkezése előtt utazott családjával a Riviérára, nyári szabadságának eltöltésére. Ehelyett találkozott két másik barátjával, akik elvitték a Lafayette áruházba, az Opera Garnier-ba, és néhány kávézóba a Champs Élisée-n. Ernő végül mégis talált néprajzi témát Párizsban, jó szimattal fedezte fel a Párizsban élő cigány közösséget, akikkel magyarul tudott kommunikálni, ami atekintetben erősítette meg korábbi feltételezését, hogy ezek a franciaországi cigányok nem olyan régen hagyhatták el Magyarországot, ha még most is kiválóan használják befogadó őseik nyelvét.

Budapest, 2021. november 8

KÖVES JÓZSEF

Zsebre tett kézzel

Zsebre tett kézzel,
akár ötven évvel
ezelőtt, fütyörészve
s a lányokat nézve
sétálok az utcán,
szemem a régmúltba
(*a józsefi mély kútba*)
belülről tekint -
de mi van idekint?

Emlékszem, hogy e bolt
negyven éve mi volt,
itt presszó működött
két órásbolt között,
utána: csemege,
ott, éppen mellette
egy mozi, kispiszkos,
hol, mert biztos
unalmas volt a film,
hogy az idő teljen,
páromat öleltem.

Régen volt, még élet
és sokezer lélek
járkált az utcán.
A Körút ma pusztán
piszkosan ásító,
régtől kiadó
kopott üzletek
s homlesz-szögletek
koszos sivatagja,
minden kapualja
szeméthegytől vásik,
egyik rútabb mint a másik.
Mily csodás a granbulvár:
a nyomor sarkon túl vár,
hol a kapu alatt
szegény rongyos alak
kartonra ágyazott
és összenyálazott
párnavackán,
mit egy gyáva patkány
megrágott, most a rideg kövön
várja hogy az álom
nappal rátaláljon.
S hogy ne fázzon,
várja,hogy oda feküdjön
a jeges kövön,
s hozzábújjon bolhás kutyája.

Zsebre tett kézzel
akár ötven évvel
korábban,
lépek az út porában,
füstölgő autóbuszok,
szmogos autók sorában,
s nézem, az élet
semmivé lett.
Most már nem fütyülve,
inkább megrendülve,
zsebre tett kézzel
(de kevesebb hévvel)
megyek az utcán,
ahol minden durván
piszkos fekete.
Ám az Oktogon
után lámpafüzér fénylik,
oszlopokon,
fákon
felfut az égig.

Ez a mintha-karácsony!

Átfut a fény a kabátom
ujjain, kezemen,
s hiába keresem
a meghitt békét,
sem ez a romkörút
se az Andrássy út
alkalmi cicomája
s az Opera gőgös kupolája
nem fedi el, mi komor
képpel néz rám: a nyomor.

http://megezmegaz.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1229526&fbclid=IwAR31huCbyA2wkeObjPZQzsuSZJLst4lcRs2PxKpYxXCPMclb_4GG-65suQI

:))

MÁNDY GÁBOR

Néhány perc fiatalság

Az urológiai váróteremben egymás mellé került két öreg. A bácsi 90 éves, köhécsel, a botja a térde mellett. A gerince sem egészséges, ezért kissé előre hajolva ül. A hölgy is túl van már a nyolcvanon, nehezen lélegzik, és gyakran megtörli a homlokát. Egy idő után elkezdenek beszélgetni. Az első megbeszélnivaló a betegségük. Az öregúr nyíltabb, a hölgy szemérmesebb. Ahogy kezdenek kifogyni a témából, a férfi egy kissé jobban szemügyre veszi a szomszédja arcát.

– Drága hölgyem, az arca valahonnan ismerősnek tűnik. Nem találkoztunk mi már korábban is?

A hölgy is ránéz az öregre, de nem szól.

– Határozottan olyan érzésem van – folytatja a férfi –, hogy már láttam ezt az arcot. Sőt, mintha kellemes emlékeim is lennének róla.

– Ne mondjon ilyeneket egy öregasszonynak. Nem illik.

– Várjon! Valami rémlik. Egy nagyon régi eset. Talán egy bulin futottunk össze, Dunaújvárosban. Nem rémlik? Nem tudom, hogy kegyed volt-e az, de az a hölgy nagyon tetszett nekem. És sajnáltam, hogy nem kértem el a címét.

– Nem szoktam megadni a címemet az alkalmi ismerőseimnek – mondta csendesen a hölgy.

– Ó, szóval kegyed volt az? És emlékszik rám? – lelkesedett az öreg.

– Régen volt, nagyon régen. Húsz-egynéhány éves lehettem, nem kellemes visszaemlékezni azokra az időkre.

– Nagyon is kellemes! – lelkesedett a férfi. – Karcsú volt, könnyed, és adakozó.

– Adakozó? Arra céloz, hogy a buliban másokkal is lefeküdtem?

– Bizony. Úgy is mondhatnám, maga volt az éjszaka sztárja. Mindenki magát akarta boldoggá tenni. Voltunk vagy nyolcan.

– Tizenegyen – pontosított a hölgy.

– Istenem, hogy tudott ennyit élvezni?

– Egy nőnek könnyebb. És fiatal voltam, még habzsoltam az élvezeteket.

– Fantasztikus, hogy itt összefutottunk. Megbizsereg az egész testem.

– Ne bolondozzon! – mondta illedelmesen a hölgy.

– Nem tudja, mi lett a többiekkel?

– A házigazdák, Timiék, elköltöztek, egy idő után nem hallottam róluk.

– És Karcsi, akinek olyan nagy dumája volt?

– Meghalt. Egy autóbalesetben.

– És Manci? Akinek a barátja egész éjjel annyira kemény volt?

– Szétmentek. Bandiból Andrew lett, egy ideig pornófilmekben szerepelt. Azt hiszem, ő is meghalt, kábítószer-túladagolásban.

– Hát Piski Laci?

– Aki a száját szerette használni? Ő is elment. Nagy kár érte.

– Lehet, hogy már csak ketten maradtunk abból a társaságból?

– Lehet. És mi is megöregedtünk. Nagy kár. Nagy kár.

– Mégis, annak a káprázatos éjszakának az emléke megvan bennünk.

– Megvan. De ne beszéljünk róla senkinek.

:))

– Jó. Ne beszéljünk róla. De gondolni lehet rá. Tudja, mit? Képzeljük el, hogy újra fiatalok vagyunk. Két mohó szerető egymás karjában!

Az idős asszony elmosolyodott. Mindketten behunyták a szemüket, és arcukon különös fény ragyogott. Csak akkor riadtak fel, amikor az asszisztensnő kiszólt az ajtón:

– Bolvári néni, tessék bejönni!

A férfi felsegítette az asszonyt, de úgy ügyeskedett, hogy egy pillanatra még megsimíthassa a fenekét.

*

NYAKÓ ATTILA

Versike azon cudar, forróságos időkbül, midőn az jeles poéta módfelett rimánkodék vala télapó őkegyelméhez, némi hőmérséklet csökkenést kieszközlendő

Télapó, gyere már, fogytán a türelem,
jegeld le ülésbe béolvadt ülepem!
Szárítsd fel mielőbb csatakos hónaljam,
s ezeken kívül még számtalan óhaj van:

Változtasd a melót feleennyi körre,
görény utast jóra, ásványvizet sörre!
Teljesítsd kérelmem, légyszi, most az egyszer:
Gellért-hegy gerincén araszoljon gleccser!
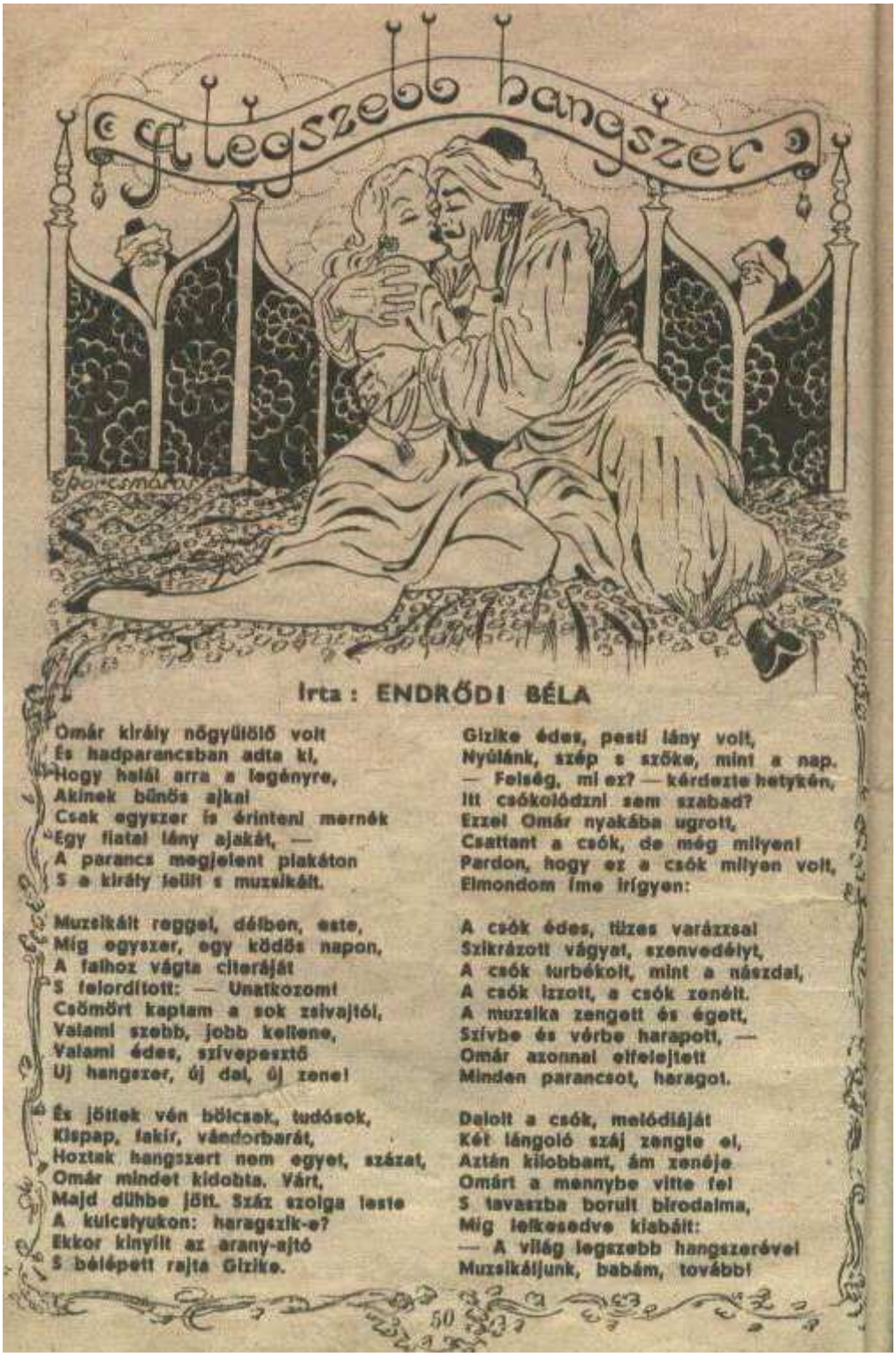
Kacsa korcsolyázzon kocsiszíni tavon,
félig fagyott fóka fetrengjen a havon!
Farkasüvöltéssel ébresszen a reggel,
fussak össze itt-ott hómunkás sereggel!

Zúzmara lepjen be minden kék fémhalmazt,
nyergeljed már azt az idétlen rénszarvast!
Fohászom hozzád száll, hócipőm tele már,
télapó, ne csessz át, télapó, gyere már!

Grafika: **TRAUTSCH TIMEA**

:))

PESTI IZÉ, 1937. december

HALÁSZ ERZSÉBET

Jótett helyébe…

Mikor közzétették, hogy a vírus-járvány miatt időhatárok lesznek, nem lehet csak úgy bármikor vásárolgatni, ide-oda járkálni, sokan felhívtak. Próbáltuk segíteni egymást ötletekkel, a nagyon szorongókat nyugtatgatni.

Azonban ahogy múlt az idő, olyan kérdést kaptam, hogy milyen konzerveket érdemes betárolni, hogy én ezekből miket vettem, és egyáltalán mi mindent tároltam be a veszélyhelyzet idejére. Akkor szeppentem meg, hogy nekem szinte semmi tartalékom nincs. És ki fog téged ellátni? - szörnyülködött egyik ismerősöm. Épülésemre elmondta, hogy már a veszélyhelyzet kihirdetése előtti hetekben mi mindent kellett volna begyűjtenem. Mennyi liszted van? – kérdezte. Szégyenkezve mondtam, hogy kábé 1 kiló – mire nagyon csúnyát mondott életképességemet illetően. Tudatta, hogy már semmit nem kapok: a polcok üresek, ő sem kapott már a kedvenc WC-papír márkájából, se rendes maszkot, mert amit te barkácsoltál, az nem valami menő –„dicsérte” az enyémet. Ők mennek le a nyaralóba („persze neked az sincs”), mert azért ott most kicsit nívósabban lehet létezni.

– Te meg vigyázz magadra, ne mászkálj ki túl sokat – búcsúzott.

Nem voltam képes senkinek elmondani, hogy az a mennyiség, amit a hozzám hasonló korúak, illetve fizikumúak felhozni bírnak egyszerre, az nem tud felhalmozódni annál sem, aki nem ilyen élhetetlen, mint én.

Édesanyám sokat korholt, hogy csak a könyveket bújom, milyen háziasszony lesz belőlem? Ahogy bekerültem egy gyerek-táborba, kézimunka-szakkörre jelentkeztem. Meg akartam mutatni otthon, hogy tudok gombot felvarrni, egyszerű hímzés-öltéseket is tanultam. Már fiatal-asszony voltam, amikor (könyvből) próbáltam kötni, aztán szintén könyvből (használtan vett varrógéppel) kicsit varrni. Egyiket se mesterfokon művelem, de nagyon sok örömet begyűjtöttem vele, hogy sikerül valamit létrehozni. Na és ki ne felejtsem a főzést. Alig mertem elkezdeni főzni, de egy idő után annyi dicséretet kaptam, hogy örömmel folytattam.

Mostanában ez úgy eszembe jutott, hogy mennyire jól jött a bezártság ideje alatt a sok kis sikerélmény, mikor feleleventettem – és hasznosítottam - a régebben tanultakat. Szinte életmentő! Se depresszió, se magányérzet…

A bevásárlás okozta szorongás –, hogy szinte semmi készletem nem volt, nagyon egyszerűen megoldódott. Régebben történt, hogy elvállaltam egy vadnak és kezelhetetlennek minősített kisfiú felügyeletét. A szülők válófélben voltak. A négyéves gyereknek a szokásos szöveggel próbálkoztak, ami szerint: ők mindketten nagyon szeretik, de… A gyerek ezután egyszerűen nem szólalt meg, nem állt velük szóba. Valami rejtélyes lelki okból mi a kisfiúval egymásra tudtunk hangolódni.”Csak” ki kellett bogozgatni a vadság okát (okait) – és nagyon megszerettük egymást. A válóperben az apának ítélték, és ő nagyon messzire vitte.

Így elsodródtunk egymástól. Felnőtt korában visszavágyott Magyarországra. Érdekes,”foltokban” emlékezett rám, meg az apa is mesélt, hogy volt, mint volt. Ahogy tehette, hazajött. Mikor már beilleszkedett Budapest életébe, gondolta, próbál felkutatni, mivel azért a gyerekkora része voltam, és jó emlékei voltak abból az időből.

Személyesen a járvány miatt egyelőre ha nem is találkozhatunk, de felajánlotta, hogy bármikor szívesen bevásárol és leteszi az ajtóban.

Megteremtődött bennem ez a kis vers-szerűség:

KOVID-VERS

Élhetetlen proli-fajta,
pedig paraszt volt az apja.
Nincs megtöltve a kamrája,
mert nem is volt gondja rája.

Maga barkácsolta maszkját,
várja most a sült-galambját.
Megszervezte önkéntes had,
az a fix, ha otthon marad.

Nem kell olyan sokat enni,
és akkor nem kell lemenni.
Hogy ha szédül, le is fekhet,
vérnyomás nem emelkedhet…

Borovicska

Életem során nekem soha nem volt úgynevezett igazi karácsonyfám –, mondom a hajdani kislánynak, aki csak egy karácsonyt tölthetett velem. Nevelő otthonból hívtam meg a karácsonyi szünetre. Most felnőttként azt mondja, neki az volt eddigi életében a legkülönlegesebb, a legszebb.

Nagy koszorút fontunk fenyőágakból, és a csillár helyére lógattuk. Csak saját készítésű színes kis figurák – ezek hátára üzeneteket írtunk egymásnak – és fenyőtoboz, dióból kis kövek segítségével összerakott állatok, pici piros almák csatlakoztak a koszorúhoz.

Tavaly is csak álltam a piacon egy halom nagy fáról levagdalt ágak előtt. Az árus ráérezhetett valamire, amit én nem tudtam mondani. Nem vágott le semmit, nem csinosítgatta az ágakat, csak összefogott pár hatalmasat, madzaggal fogókát kötött rá – és leengedett az árból, anélkül hogy kértem volna. Buszra kellett szállnom, behúzódtam egy sarokba, a nagy ágak mögé, hogy ne lássam a sok csomaggal megrakott, de feszült arcú embertársamat, és a tolakodó, vásárlásra buzdító reklámokat.

Itthon egy öreg, kicsit törött szájú padlóváza, és egy Szeged környéki csodás lekvárfőző köcsög fogadta a jövevényeket.

A látvány előhívott egy nagyon régi Karácsonyt. Kicsit már tudtam írni (bár még nem jártam iskolába), írogattam az Angyalkának. Sok ceruzát, főleg színeseket, füzeteket kértem magamnak, és persze meséskönyvet, 3 kisebb testvérem miatt is.

Ki-kimentem megnézni, jön-e már az Angyalka. Egyszer csak meglátom édesapámat, egy nyaláb élénkzöld ággal. Mondta, az Angyalka küldi, de nekünk kell feldíszíteni, mert arra nem volt már ideje. Diót ezüst porral színeztünk, pici piros almákat aggattunk, színes papírba kockacukrot, aszalt szilvát, papírból kivágott babát, csillagocskát, lyukas közepű süteményeket kapkodtunk össze.

Borovicska-fenyő –mondta édesapám – Ilyet kevesen kapnak. Nagyon jónak kell lennetek érte.

Tiszta szívvel, boldog örömmel énekeltük a Karácsonyt váró-köszöntő énekeket.

BŐSZE ÉVA

Esti elmélkedés

Mint búzaszemre a malomkő,
rám nehezedett az este…
Fáradt szemem az ablakon át
a csillagos eget kereste.
Valami nyugtatást vártam,
feloldó vigasztalást…

Hogy□ érthetnék, a messzi távolságból
mi aggasztja itt a földön a semmi parányt,
az embert, kit a sors dárdája
ide ver, s néha földig aláz…

Választ várok,
holott, tudom:
Szabott időnket s utunkat járva
végezzük a jelölt feladatot…
S ha néha megtévedünk,
Urunkhoz fohászkodunk!
Gyarlóságunkból nő szemünkre
hályog
s botladozunk a sors verte kövek
között…

Ma is válaszút előtt álltam.
Nem tudom,- jó útra léptem-e?
A harcba szívem belefáradt,
hangom a szelekkel messze szállt,
s mintha hallanám,
a néma hörögve felkiált!

– Óh, hány, s hányan vagyunk,
hogy tévelygéseink aknájába
zuhanunk!-

Ez esti órák számvetései mégis,
meg-megmutatják az új feladatot,
erőt adva a másnapokra,
s szabott időnkben
lassan haladunk…

Legszebb…

Legszebb a karácsony hóesésben.
Abban a fehér meghittségben
szinte nem is a földön járunk,
földöntúli csodát várunk.
Abban a csendes fehérségben,
fenyők zöldellnek nagyszerényen.
S az a felhőtlen pillanat,
megszépíti az álmokat…
Valóság lesz a képzelet,
nem látunk mást, csak fényeket.
Fényen túli égvarázst,
és várjuk, várjuk a Messiást…

Templomi jászolnál…

Uram! Ma, eljöttem ide hozzád,
tudod, Betlehem messze van…
S, hogy elnézlek a szerény szalmán,
könnyezni kezdek hangtalan,
pedig a béke úgy ölel át,
mint nyári felhő, – súlytalan.
Fohászaim a lélek lantján,
most bűneimről vallanak.
Itt, e templomi bűvöletben,
a csend reszkető bársonyán,
kétségeim nyugvásra lelnek,
ringat varázsos félhomály…
Semmivé válnak pihés ágyak,
a jászol melege felhevít.
Képzetem száll, vele a vágyak,
a szeretet-csillag egyre hív!
Nem vagyok „ három királyok”,
csak magamat adhatom.
Ha kísértenek is látomások,–
a gondokat Uram, ma itt hagyom…

KOOSÁN ILDIKÓ

Október végén

Még fél-kopasz fák öle nyílik a kék-arany égre,
kifosztott kert fölött kókadtan ringnak az ágak.
Nézd az avart, s bolondos játékát a szélnek,
pár nap és vége, farsangi színeit veszti az erdő,
ködtakaróba bújik a város is holnaputánra.
Gyűjtik a gazdák a termést, szántják a földet,
végeznek lassan az őszi vetéssel, ki tudja mikor
lesz érkezése az őszi fagyoknak, s hull le a hó is.
Nézd, milyen kincseket gyűjtöttem én is az évek
alatt magunknak, épp, mint aki készül a télre:
Lecsaltam az ég tetejéről, s örömbe zártam a fényt,
szemünkbe a kinti varázsos színek lobogását
védekezésül, ne legyen esélye a szürke napoknak,
lépteink elé a tarka avart, idézze zörgő - zizzenő
zenéje majd akkor az őszt hangulatunkba, ha
idejekorán hűvösödnének a közösen átélt évek.
Ki tudja mikor lesz érkezése az őszi fagyoknak,
búcsúzni mikor kell akarva-akaratlan e földi
vidéktől, s ki indul egyedül, társtalanul a télbe…
Még fél-kopasz fák öle nyílik a kék-arany égre,
kifosztott kert fölött kókadtan ringnak az ágak.
Nézd az avart, s bolondos játékát a szélnek,
pár nap és vége, farsangi színeit veszti az erdő,
ködtakaróba bújik a város is holnaputánra.

2021, október 29.

HOGYA GYÖRGY

Elárvult esszé egy vértanú mosolyáért
(2. rész)

A beszélgetés közben érzem a történetek pókháló-finom kereszteződéseit… izgalom borzolgat, amikor Kisrozvágyot emlegeti…vélhetően ősi falum…helytörténész nagybátyám szerint onnan származik a családunk… olyan átfedések válnak egyre erősebbé, kitapinthatóbbá, nyilvánvalóbbá, amelyek nem tudom miért, összefüggeni látszanak — velem…

Iglódi István Illés vértanú történetének megértéséhez feltétlenül szükséges a kor eseményeinek érintőleges említése (lám, lám, ezek azok a bizonyos függőlegesek!), és R. atya előadásával profi módon veszi az akadályokat.., ferencesek osztódása, minoriták — Fraterum minorum, magyarországi fogadtatásuk, lengyel és olasz szerzetesek sztropkói jelenléte…kirajzásuk a mi vidékünk irányába…és megtelepedésük Radban a Melith családnak köszönhetően.

R. atya plébániájában 300 évvel korábban élt egy vértanú, akinek története mindig is igen közel állt a szívéhez éppen halála miatt. A kisvárdai Nyáry István gróf udvarában élő Iglódi Istvánt az olasz Pietro Vallonica páter fogadta magához, térítette vissza a katolikus hitre, (segítségül: ellenreformáció, a Habsburg-ház erősödése, a magyar nemesek „jobb észre térése"), s ugyancsak jól járt vele, mert az ott élő (olasz és lengyel) minoriták közül csak ez az István értette a magyar nyelvet. Ő lett tehát a legalkalmasabb arra, hogy járja a környéket és a gazdag uraktól, nemesektől adományokat kérjen.

> *„Az alázat és szeretet szellemében szolgált. Folyton készségesen végezte a lelki gyakorlatokat, de mindenekelőtt és különösképpen, mivel ismerte a magyar nyelvet, ő volt a legalkalmasabb, hogy járja a vidéket és kolduljon a katolikus uraknál… emellett nagyon vallásos volt és mindenki számára jó példakép".*

Egyszer, Iglódi Radból Kisvárdára tartott egy gazdagabb nemeshez, adományért, amikor valahol Nagyrozvágy vagy Kisrozvágy határában találkozott két egykori jó barátjával.

A találkozó végzetesnek tűnt Illés számára, mert a két egykori kálvinista pajtás egyre mérgesebben kérte számon rajta hitehagyottságát, és előbb kérték, majd követelték, hogy álljon vissza a kálvinista hitre.

A köztük lezajló beszélgetést pontosan nehéz volt rekonstruálni mivel 1810-ben számos római levéltárat — köztük az üggyel kapcsolatos feljegyzéseket is — Napóleon parancsára Párizsba szállítottak. (Ezeknek 1814-17 között kellett volna a helyükre visszakerülniük, ám Rómába az eredeti alapoknak csak a töredéke került vissza. Ez a sors érte a minorita rend Főlevéltárának több dokumentumát, valamint a minorita rend főkormányzójának levéltárát, melynek az iratai egyáltalán nem kerültek vissza és a mai napig nem tudni hol találhatók.)

Így aztán ebből az időszakból kevés hiteles dokumentum maradt. A fellelhető dokumentumok közül a legrégebbi a *„Relatio de Statu Provinciae Hungariae ordinis S. Francisci Conventualium ab Anno 1526 usque ad Annum 1711"*, melyet a minorita rend

tartományi irattárában őriznek Miskolcon. Szerzője szerint (ezt az iratot) más dokumentumok tanulmányozása alapján állították össze: ezek a római Ponte Sixo minorita rend főkormányzójának az archívumában valamint a római Szent XII Apostol rendjének konventjében találhatók.

Ezeknek az iratoknak és bizonyos jegyzőkönyveknek az alapján (amelyekről később szó lesz) a következőket lehet feltételezni: Iglódi nem csak, hogy nem volt hajlandó visszatérni a kálvinista hitre, de csendesen mosolyogva beszélgetni kezdett régi cimboráival és arra kérte őket, álljanak át ők a katolikus vallásra. A mai embernek talán nehéz elhinnie, mi történt, de a két egykori barát kegyetlenül elbánt a szép mosolyú katolikussal. Elsősorban meztelenre vetkőztették, kiherélték, homlokára késükkel keresztet vágtak, majd elvágták a torkát, s végül, talán csak sajnálatból, de oly ütést mértek a fejére hogy csupán abba is belehalt volna. Mindez 1639. november 3-án történt, elég sok volt a hulló falevél. A testet tehát csak egy hevenyészett gödörbe esetleg valamelyik kolokányosba dobták és falevéllel meg görvinggyel takarták el. (Ugyan ki tudja ma már, mit jelentenek ezek a szavak! Még keresztrejtvényben is nehéz dió!) István testvér lovát, pontosabban a kolostor lovát azonban magukkal vitték, gondolták jó pénzért eladják. Nem messze Őrös községtől a kocsmában (az épület — szellemével, köveivel és történetével — már rég eltűnt) megálltak és kérdezősködni kezdtek vajon akad-e alkalmas vevő, aki jó pénzt adna a lóért. Nyilván Isten akaratából azonban ebben a kocsmában állt meg pihenni Barkóczi gróf ama szolgája is, aki két héttel korábban a kolostorba vitte a gróf ajándékát, a lovat. Kiment meggyőződni, és bizony a nyeregről, melyen ott ragyogott a gróf címere, minden kétséget kizáróan megállapította, hogy ugyanazon ajándék lóról van szó. Nem szólt semmit, de rögvest igyekezett gazdájához, hogy beszámoljon a különös esetről. Pár napra rá a kolostorban lévő szerzetesek is bejelentették társuk eltűnését, mire az Egerben székelő püspök kivizsgálást rendelt el, és nemsokára elő is került a két lókötő. Kemény kínzások után bevallották hová rejtették a holttestet és azt is, miért ölték meg Iglódi István Illést. Ezekből a nyomozati iratokból tudjuk, hogy mi is ingerelte fel őket: Illés szelíd nyugalma és békés, beletörődő mosolya. Legalábbis más elfogadható választ nem tudtak adni. A legalaposabb kínzás ellenére sem.

Mindezek a jegyzőkönyvek persze nem jelentenek garanciát arra, hogy valóban ezek voltak a jelenet résztvevői lelkének és tetteinek alapmozgatói, így nyilván sokfajta értelmezésre nyílik lehetőség, ám az egyház nyilvánvalóvá tette a saját álláspontját, s R. atya most ezt mondja el nekem.

De hát vajon mennyivel hitelesebb egy pap elbeszélése, mint egy íróé?

Félek, talán kissé bambán nézek R. atyára. Számomra nehezen értelmezhető, Iglódi meghatározhatatlan, körülírhatatlan, viselkedése. Azzal, hogy nem élt az egyház adta lehetőséggel, tehát szorult helyzetében nem hazudott, kivette sorsát az egyház kezéből és maga döntött önmaga felől. Micsoda Szókratészi hozzáállás! Nem félt. Sőt mi több, megpróbálta meggyőzni azt a kettőt (Szókratésznak 501 ítélőt kellett), hogy értsék meg őt és indítékait…és mikor látta, hogy nem megy, a halált választotta…

Akad olyan ember, akinek egy pillanat alatt kell felülbírálnia addigi tetteit, egyetlen pillanatban kell hitet tennie amellett, amiért addig, ha olykor kétkedve is, de kiállt. Iglódi egyetlen pillanatban, egy mosollyal nyugtázta a döntését azt, hogy „valami” mellett kiállt, valamiben hitt. Nem tudjuk, és nem tudhatjuk — ignoramus et ignorabimus — mi marad meg majd a világban, mint „egyetlen hit, egyetlen vallott igazságként”, de a vértanúk talán hírnökei ennek a hitnek.

Micsoda affirmatív életvitel/magatartás körvonalazódik ki előttem? A hit elkötelezettje megvalósította azt az életpraxist, amelyért a minoritákhoz belépett, és ugyanakkor sajátos értelmezéssel tagadta meg, utasította el az egyház pótlólagos, az ő szemében hiteltelen, megalkuvónak tűnő felmentését: ti. az egyház felmentette volna, ha abban a helyzetben

megtagadja a hitét. (A Szentszék ugyanis — az erdélyi és magyarországi missziós tevékenységet végző önkénteseket különböző rendkívüli privilégiumokkal ruházta fel, ezek egyike az volt, hogy veszélyes helyzetekben valamennyi szerzetesi esküjük alól mentességet kaptak.)

(Érdekes, a siiták is feloldást adnak saját maguknak, ha szorult helyzetbe kerülnek: a taqija és a katman tudománya erről szól: ha bajban vagy megtagadhatod a hitedet, alakoskodhatsz, hazudhatsz, letagadhatod, megtagadhatod istened, a veszélyérzet csak az életben maradást ismeri el) A 1o. törvény engedélyezi a színlelést, azaz a síitának szabad szunnitának kiadnia magát, ha élete vagy birtoka veszélyben forog (taqíja, elővigyázatosság). Ez nem pusztán engedély, hanem kötelesség is.

Az iráni siíták a kerbelai vérfürdő után nyolcszáz évig katakombákba kényszerültek, és nemegyszer úgy tűnt, már kiirtották őket. Ők azonban visszahúzódtak rejtekeikbe és kivártak, sőt felkészültek. Elsajátították a taqija (álcázás) tudományát, melynek értelmében, ha a síita nála erősebb ellenféllel kerül szembe, színleg elismerheti az uralkodó vallást, a hívének vallhatja magát. Megtanulták a ketman (félrevezetés) tudományát ; veszély esetén a síita minden szemrebbenés nélkül letagadhatja, amit korábban mondott.

A középkori spanyol zsidók, a marranók is felvették a kereszténységet és nyakláncukon látványosan hordták, viselték Eszter királynő képét, miközben házuk pincéjében zsinagógát rendeztek be….belül zsidók maradtak…..

És akkor nem beszéltem a kis kínairól, aki ugye az élet mindenekelőtt való elsőbbségét hirdeti…

Mennyire emberien hétköznapi.

Azt kellett megállapítanom, hogy R. atya hallgatása közben akaratlanul is valamiféle kontempláció felé haladok! —„Figyelj befelé, lazulj el és csak erre figyelj! Amikor a figyelmed nagy részét ez köti le, akkor figyelj magadra és keresd meg magadban azt a kaput, amelyen keresztül beléd áramlik az információ. Nyisd ki jobban ezt a kaput, tárd ki, hogy még intenzívebben áramoljon az információ!“

„Nem baj, ha nem érted, nem tudod összerakni a beáramló információt - a végére majd összerakódik -, a lényeg az, hogy a tudatos kíváncsiságod és nyitottságod meglegyen! Ebben az állapotban nyugodj, hagyd, hogy a kontemplációd tárgya megmutassa magát, kibontakozzon előtted, megtanítson Téged arra, ami Ő!”

Ó!

Úgy néz ki, egy újfajta rendteremtés ígérete fogalmazódik meg bennem, sőt mi több, holmi párhuzamok és megfejtések ígérete sejlik fel előttem.

Ekkor jelentkezik bennem először holmi késztetés, hogy ezt meg kell írnom…

A két lator lelki alkata messze volt az önismerettől, ám közelebb esett ezekhez a gondolatokhoz, amelyek most engem tépdesnek.

Egyértelmű hogy ők a tagadással határozták meg önmagukat, nem akartak katolikusok lenni,….az exkluzív értelmezés bábjaiként cselekedtek…kizártak minden mást, különösebb magyarázat nélkül…

A bosszúvágy ugyanis, amely hajtotta őket — a sértett gőgjük csak másodrendű szerepet játszott tettükben — sokkal régebbi, mint ők maguk. A bosszúvágyuk már akkor létezett és befolyásolta az emberek életét, amikor ők ketten még meg sem születtek. Ősi, zsigeri érzésről beszélek, Káin örökségéről, az átreidák örökségéről és folytathatnám a sort…..... és ők tehetetlen bábjai voltak ennek az érzésnek. Az emberi sors kiteljesülése ez az aktus... elválaszthatatlan velejárója, amely végigkísér majd minket az utolsó percünkig. Alapvető védekező mechanizmus ez, melyet mindig egy bizonyos igazságérzet követel ki. A bosszúvágy elemi ösztön – mi sem természetesebb, minthogy valamiképpen elégtételt vegyünk azon, aki fájdalmat okozott nekünk.

Vannak olyan emberek, akik nem képesek beletörődni bizonyos dolgokba és hajtja őket a bosszúvágy. Brit pszichológusok egy csoportja arra jött rá, hogy ez az érzés kiváltó oka lehet torokbetegségeknek és az álmatlanságnak. Ha kissé elvont magyarázatot keresünk, akkor ez a fajta érzés olyan problémákat jelöl, melyek a „torkunkon akadnak", melyeket „nem tudunk lenyelni". Vagy olyan problémáról van szó, amiről nem tudunk beszélni. A torok a kifejezés központja és a bosszúvágy akadályozza a gördülékeny kommunikációt.

Lehetetlen volt közöttük a kommunikáció!!!

Egy kisrozvágyi domb lett az ő szimbolikus Tarpeius-hegyük {a capitoliumi hegy északi részén levő szikla, innen a lökték le a halálraítélteket} az ő ítélkezésük helyszíne, előítéletektől sújtott személyiségük megnyilvánulása… éppúgy, mint Iglódi azonnali megbocsátásának és vértanúságának helyszíne is.

Bár a megbocsátás kifejezést itt nem kapkodnám el. Azt jelenti: a sérelem előtti állapot helyreállítása. A két gyilkos nem is értené, miről beszélünk. Amennyire idegen és érthetetlen számomra a Mandelbrot-halmaz, vagy (ha szabad egy elkoptatott hasonlatot is ide csempésznem, amennyire lehetetlen, hogy egy kutya megértse Newton elméletét — legalábbis Darwin szerint), épp akkora a szakadék a két 1600 –as évekbeli kálvinista gondolkodása és Iglódi szókratészi hozzáállása között.

Milyen hosszú az út a felismerésig, hogy amit tettek azt nem ők akarták? És mennyi ideig tart megérteni, hogy talán nem is akarhatjuk azt, amit akarunk? Éppen mert ősi természetünk nyilvánul meg tetteinkben?

Ami leginkább foglalkoztat R. atya beszéde közben: Hogyan tűnt el a sír a testvérek emlékezetéből? (Maradványai 1711-ben kellő ünneplés közepette végre Leleszről — a premontreiek kolostorából — Radba kerültek)

Töröm a fejem miként történhetett meg, hogy a díszes fogadtatás után a sír eltűnt a szerzetesek emlékéből…

„Aki nem tud számot adni 3000 évről, az sötétben él egyik napról a másikra" – mondta Goethe. Én most a radi kolostor és a radi vértanúk párszáz éves történelmének határait keresem, s agyamban villámlanak a „függőlegesek": Az Iliász majd négyszáz évig csak szájról-szájra alapján maradt meg…míg Homérosz vagy valaki más (?) átköltötte….a védákat majd négyezer évig mondogatták arra képesített brahminok….még manapság is akad olyan, aki hatalmas mennyiségű mondát, himnuszt mond fel….korabeli források szerint a középkori muszlim világ tudósai is hasonló teljesítményekre voltak képesek: sokan közülük valóban az

utolsó betűig megtanulták a Korán szövegét, és az Iszfahání által írott *Dalok Könyvét* is gond nélkül bemagolták a maga kb. 2500 oldalnyi, verseket és anekdotákat tartalmazó szövegével.... a szerb guzlicások még a múlt század elején is 12 000 sort énekeltek az 1389-es rigómezei csatáról (ez az ő Mohácsuk)—sőt mi több(nézd el, ó Rjunoszuke!), a fáma szerint Szürakusza zsarnokában is volt annyi kifinomult szadista humor, hogy csak azoknak kegyelmezett meg, akik betéve tudtak, egy részt Euripidész valamelyik darabjából...

Van a szöveg fennmaradásának/megmaradásának is van valamiféle törvénye, amely nem tudom, vonatkoztatható-e népekre? Manapság vajon hányan élnénk túl Szürakusza zsarnokának módszerét?

Végül is „mi" szólal itt meg R. atyán keresztül és „ki" az, aki hallgatja? Mert valami értelme csak lehet annak, hogy idejöttem és meghallgatom ezt az előadást? Miképp értelmezhető ennek a délutánnak az „üzenete"?

Kürosz király síremlékének bejáratát olyképp alakították ki, hogy egyszerre csak egy ember fér be rajta és az is csak akkor, ha a kettős ajtóból a külsőt bezárta. Csak akkor nyithatta ki a belsőt. Elmés szerkezet, elgondolkodik az ember rajta. Sok mindennel hasonlóképp vagyunk… be kell zárni bizonyos ajtókat, hogy kinyithassuk a következőt…és bejussunk oda, ahova szeretnénk…le kell zárni egy-egy fejezetet, hogy elkezdődhessen a következő….

R. atya az, aki bezárta a külső ajtót és kinyitotta a másodikat...igyekszik választ adni minden kimondott és ki nem mondott kérdésemre

Iglódi halálának leírásán kívül említést tesz arról, hogy 1653-ban más szerzeteseket is megöltek…

> { *Iglódi csontvázán kívül még tizenhárom szerzetes erőszakos halál által elpusztított testét találták meg. Kit dárda szúrt agyon kit toronyból dobtak le kit a tűzhely felett pörköltek halálra gazemberek, Thököly katonái vagy Szokay emberei.*
>
> *Később a Thököly Imre felkelés idején a rendházat kétszer kirabolták,*
>
> *1681 telén fegyveresek ismét kirabolták — a templom állítólag teljesen megsemmisült*
>
> *Thököly katonái 1690-ben megöltek két szerzetest —az erdőben meztelenül felfeszítették őket egy fára, hogy a legyek és szúnyogok lepjék el a testüket...(vértanúságuk szemtanúja egy királyhelmeci asszony volt, aki akkor, kiskorában katolikus anyja unszolására »hithű kálvinista apja tudtán kívül« vizet vitt a szenvedőknek és elkergette a legyeket…*
>
> *1697 körül Szokay Ferenc — akit Tokaynak is neveztek —eretnek vezér emberei a két minorita pátert a tűzhely felé akasztották. Testük teljesen szénné égett. Ennek szemtanúja egy 70 év feletti kálvinista asszony volt, Jesztrebi Sándor özvegye. Az asszony szerint egy harmadik szerzetes is ott volt, aki félelmében a kútba bújt. Onnan csak késő este szabadította ki Jesztrebi Sándor, az említett asszony férje, aki kálvinista létére barátkozott a szerzetesekkel.* }

Mindezek után a szerzetesek Barkóczi bárónak köszönhetően Imregre költöztek, amely biztonságosabb hely lett...

Minden érthetőbb lesz…és olyan természetes….így „felejtették el", hogy hol a sír…a szerzetesek meghaltak és —évtizedes kihagyásokkal —cserélődtek, majd átköltöztek Imregre.

Így történhetett tehát, hogy idővel, amikor a lerombolt kiégetett régi templom (közben ugyanis a radi emberek egy más helyen új templomot építettek) egyik sarkában (1910-ben) a plébánia részére új pöcegödröt ástak, fogalmuk sem volt arról, hogy ha csak egy ásónyommal mélyebbre hatolnak, elérték volna az elfeledett vértanú maradványait. Az elkövetkező száz évben tehát Iglódi maradványai a helyi plébánia pöcegödre alatt pihentek…

„Nem voltam bűnösen hazug, középszerű voltam, svihák és link. Nem a pokolban éltem, hanem a moslékban. Nem bűnöző voltam, hanem tisztátalan. Eltávolodtam az élőktől és a holtaktól.“

Hamvas

Nem tagadom, részvét önti el a szívemet.

Úgy érzem, nekem nem R. atyával, hanem Iglódi testvérrel van itt találkozóm… azzal az emberrel, akinek Simándi püspök gyűrűt húzott az ujjára és szív alakú medált tett a mellére... (ezek alapján azonosították a testét..és persze fiatal kora segített, ő volt az egyetlen fiatal a szerzetesek között) annak az embernek a történetével találkozom, aki jó száz évig a pöcegödör alá került, s aki R. atyának köszönheti, hogy maradványai és emléke végre méltó helyre kerülhet.

Ugyanakkor Iglódi története egy olyan rész-megfejtés, amely közelebb visz az egyik „fősor” megoldásához. Szimbolikus ereje van, s többet mond el, mint amit itt R. atyától hallottam: olyan „függőleges” megfejtés, amely fellebbenti a fátylat ennek a kis régiónak a hasonlóan keserves kicsengésű jövőjéről. Ha jövőnek lehet nevezni a csendes asszimilációt a magára hagyatottságot, a hit elvesztését a nemzeti öntudat devalválódását, a lassú halált

Talán bennem van a hiba, ha párhuzamot vélek felfedezni Iglódi testvér sorsa és régióm többi testvérének a sorsa között….talán…az a kesernyés mosoly, ami a leginkább szíven üt.

A mosoly, amelynek ereje volt. A mai ember mosolya bárgyú, bizonytalan és talán kicsit idétlen. Sőt mi több, megfoghatatlan. Azért mert már nem is az emberek mosolyognak, hanem valami „más”. És ezt a „mást” nem látjuk, nem érezzük, csak a mosolyával kell szembenéznünk. Ezzel a mosollyal, szemben próbálunk visszamosolyogni, ám a mi mosolyunk már nem a történelem mosolya, nem az élet mosolya, hanem a feladás, a lemondás vigyorrá degradálódott grimasza.

Iglódi mosolya ugyan átüt az idő falán, ám csak azok érzékelik, akik sajna kevesen vannak. Legalábbis jóval kevesebben azoknál, akik számára ez a mosoly elhalt anélkül, hogy tudomásul vették volna.

A halála felett érzet tehetetlen fájdalmam keveredik a jelen fájdalmas tehetetlenségével.

Hiszen ez a vidék is vértanúságot szenved…kollektív vértanúság az, amikor saját szülőföldünkön beletörődő mosollyal várjuk a „régi cimborák” biztos, elkerülhetetlen csapását. Szellemi kasztrálásunk már folyamatban van, nemzeti öntudatunk felhígult, magyar szülők gyerekeiket tömegesen, önként és dalolva küldik szlovák iskolába, s nagyon sokan csak azért merik vállalni magyarságukat, mert nem fenyeget „komoly”veszély. Az asszimiláció sunyi, alattomossága, már megtette a magáét. Gyermekeink nagy része tehát elvész: homlokukon már ott sejlik az idegen kereszt, és lassan bizony —képletesen — a torkukat is elvágják. Apadásunk úgy tűnik, megállíthatatlan és senki nincs, aki segítségünkre sietne… Simberg angyalának mondanivalója beteljesül: be van kötve a szemünk, tehát nem látunk, sebesültek vagyunk, ám nincs, aki segítsen nekünk...

Persze, nincs ebben semmi rendkívüli. Birodalmak szűntek meg, népek haltak ki nyom nélkül, mitől lenne drámaiabb pár tízezer magyar eltűnése? Szókratész, aki az előkelő athéniak mögé látott; tudta miről beszél: a csendben kialakuló degeneráció végez Athénnal. Az én túlérzékenységem —ha ugyan az, és nem a történések reális megítélése — sem

kivételes eset. A nemzetrészben csendben kialakuló és erősödő lemondást jelzi, amely lassan végez majd velünk…

Nem egyszer megtörtént már, hogy az emberi psziché meghibásodásának tartott kognitív disszonancia (egy bizonyos emberi lényben egymásnak ellentmondó hitek és értékek kavarognak) végül megalapozottá vált. Ennek ellenére továbbra sem érzem azt, hogy bármit is megtaláltam. Továbbra is a farkát kergető kutya érzésem van, csak most mintha ádázabbul kergetném önmagamat….még kilátástalanabbul….

Csak most érzem igazán, hogy lélekben, tudat alatt már régen készültem erre a találkozásra… szenvedés-szülte erő kell mindennek az elviseléséhez...és a felülemelkedéshez…

R. atya elvezet a plébánia kis múzeumába: a helyiség közepén egy üvegtárlóban Iglódi csontjai fekszenek fehér lepedőn, körbe a falakon az ásatásokkal kapcsolatos fényképek, további leletek láthatók. Madáchi kicsengésű végszó kívánkozik ide: Iglódit mégsem felejtették el, mégsem maradt barátok nélkül… Efelett csendes elégtételt érzek, ám ugyanakkor tovább kételkedem, s újabb kérdés izgat, melyet fel is teszek R. atyának:

—Mi lesz a leletek sorsa?

Tehetetlenül tárja szét kezét.

Nyilván valamelyik múzeumba kerülnek majd, mint a szlovák történelem érdekességei… persze látogathatók lesznek, ha egy idevalósi történetesen arra jár majd… csak éppen nem itt maradnak…

—Talán egy reprezentatív regionális történelmi múzeum létrehozása segítene a helyzeten, és segíthetne —a maga módján— mondom.

Össze kellene gyűjteni minden a régiónkban talált történelmi leletet, iratot, de ehhez még mindig túl sokan vagyunk…igen, túl sok a magyar…múzeumot akkor kapunk majd, ha elfogadható (kirakat)szintre apad a létszámunk, mint az észak-amerikai indiánoknak vagy a guineaiaknak, vagy az eszkimóknak vagy a ruszinoknak…(tehát lehet, hogy nagyon is hamar)…de ez egy másik téma…

Iglódi mosolya már rámerevedett az arcunkra, és bár igyekszünk „megtéríteni a többséget” ez éppoly lehetetlennek látszik, mint anno akkor, Iglódi testvér esetében… valójában csak álmodunk Iglódi mosolyáról, erejéről, kitartásáról, elszántságáról…

Igaz, vértanúink már nincsenek, latraink — annál inkább…

Kifelé jövet, elbúcsúzva R. atyától, az angyal mellett megállok. Tétova mozdulatot teszek, szeretném megsimogatni a fejét, de valamiért nem teszem…a kitárt kapun túl, a falucska főutcáján egy kóbor kutya sompolyog…

Vége

BÖRZSÖNYI ERIKA

Ments meg!

Minden rossz álmom,
éjszakai felriadásom
mélyén ott van a rettenet
a magánytól, végső
magamra maradástól.
Ments meg Uram engem!
Minden rendetlen
szívdobbanásom, az éjszaka
mélyén átélt szorongásom
a rendből kivetett magányos
ember segélykiáltása.
Ments meg Uram, engem!
Bár tudom, a végső útra
egyedül kell majd elindulnom,
azon végigmennem.

Jelet hagyni

Bolyongok az időben
az idő bolyong bennem.
Az idő testemre véste
jeleit, de vajon én jelet
hagytam-e az időben?
Az idő testetlen, kézbe
nem foghatom, íze nincs
nyelvemen. Mondják, nincs
idő, csak az ember találta ki
magának, hogy koordinátákat
adjon létezésének. Tér-idő
korlátai közé szorítva élek.
Bolyongok az időben,
az idő bolyong bennem.

NÁSZTA KATALIN

Az a vers

amit végig se gondolok
csak engedem, hadd menjen végig
fusson vagy lépegessen
de táncolhat is a szívemen
ahogy az egyik
úgy fázik az a másik
úgy is szeret
vagy fáj
s ha látszik
felismerjük
azt mondjuk
ember

ez hat, ezt értik, ezt szeretik
folyik, ömlik, árad belőlem
valahonnan és valahova
jön-megy, használ
mint csatornát
csövet, medret vagy árkokat
barázdákkal hasítja fel
álmaimmal
az álmodat

HABOS LÁSZLÓ

Arcod vonásait

„Belőled jöttem és vagyok”
(Pilinszky János)

Nem tagadhatsz meg – Atyám vagy,

s én a fiad. Végtelen hatalmad,

beteg vagyok és segítségül hívlak.

Ne várj feltétlen hitet e hitetlen

világban. Tudatlanságom ellen

tudás kell, fény minden sötét árnyra.

Te akartad, hogy gyermeked legyek,

jöttem és vagyok. Célba hívsz, megyek,

ha ez teremtő vágyad, ez akaratom.

Arcod vonásait arcomon hordom,

de homályosan látok. Vért iszok borból,

lebbents hát fátylat e világnak titkáról.

BÁRDOS LÁSZLÓ

Pilinszky: *Apokrif, Francia fogoly* (verselemzések) = *99 híres magyar vers és értelmezés*, Bp., Móra Kiadó, 1995. 600—613

PILINSZKY JÁNOS
(1921-1981)

Budapesten született; tizenhat éves korában elveszítette apját; ezután a család anyai ágának nőtagjai nevelték. Különösen mély összetartozás fejlődött ki a gyermek és Borbála nevű, értelmi képességeiben visszamaradt nagynénje között. Tízévesen lett a piarista gimnázium diákja, majd 1940-től bölcsészhallgató. Az 1940-es évek elejétől jelennek meg versei, ezek közül azonban nem mindegyiket vette föl később köteteibe. 1944 őszén hívták be katonának, s alakulatával a németországi hadszíntérre került. A menekülteknek, a meghurcoltaknak, a koncentrációs táborok foglyainak látványa és tudata egy életre belevésődött eszméletébe, és alakította világképét.

1945 végétől kapcsolódott be a hazai irodalmi életbe. 1946-tól való első kötete, a *Trapéz és korlát*; kivételes hangjára már ekkor fölfigyeltek társai. Bár lazán és időnként lanyhuló intenzitással, azért mindvégig az Újhold folyóirat szerkesztő- és alkotógárdájához tartozott. 1947-ben Baumgarten-díjat kapott. 1948 után hallgatnia kellett. 1957-től a katolikus hetilap, az Új Ember munkatársa. *Harmadnapon* című, korszakos jelentőségű kötete 1959-ben jelent meg, majd a 60-as években lírikusként alig-alig szólalt meg. Ekkor írott kevés számú, de annál jelentékenyebb versét a *Nagyvárosi ikonok (1970)* című összegyűjtött kötete tartalmazza. Ez a könyv törte át igazán a hallgatás, a meg nem értés kordonát körülötte, s a 70-es években már népszerű, sokfelé hívott, Európa-, sőt világszerte utazó művésznek számított.

1963 táján ismerkedett meg a francia misztikus filozófus, Simone Weil munkáival; Bach, Mozart és Dosztojevszkij mellett ezután ő lesz szellemi tájékozódásának állócsillaga. 1971-ben, szinte váratlanul áll elő a *Szálkák* c. kötettel: fél év alatt most majdnem annyi verset írt, mint amennyit alkotó évtizedei alatt összesen. Ezt a kötetet 1974-ben követte a *végkifejlet*, de ez már színműveket is tartalmazott, s az évtized második felében Pilinszky ismét nem ír verset, helyette más műfajokkal próbálkozik. Sajátos esztétikáját legbővebben a *Beszélgetések Sheryl Suttonnal* c. könyvben fejti ki (1977):

„... a költészetnek, ha csakugyan költészet, igazi közege a jóvátehetetlen. A jövő túl könnyű, túl ritka, nem elég ellenálló neki. Kevés a reális erőpróbára, nem tud benne *tisztán* cselekedni, legfeljebb elábrándozik rajta, vagy éppenséggel belemenekül, akár hazugságok árán, csalással vagy önámítással. A művészi cselekvés számára azonban, amely legalábbis tengelyében mindig mozdulatlan, mint a gondolkodó ember testtartása: távolról se azonos a föloldhatatlan és megoldhatatlan múlt a megfontolások nemes vagy nemtelen tárházával. Kimondhatatlanul több, mint tanulság. Az is. De elsősorban „cselekvésének” választott területe. Számára a lezárt és befejezett tények hívása mindig a legerősebb. Különben úgy érezné, hogy akár a legfényesebb jövő is amorális sivatag, a hátában hagyott befejezett, megoldhatatlan és jóvátehetetlen tények *valóságra* áhítozó temetőivel, sose szűnő hívásával. Ezért mondhatta Leonardo, hogy aki nem szemlélődik eleget, minden idejét elfecsérli. (...) más kérdés, hogy a betű szerinti miért lehet korunkban egyre kevésbé költészet, s figyelmünk miért fordul fokozottan a szertartások felé. Egy szertartás ugyanis, még ha a pap hitetlen, és a

gyülekezet félig alszik is, igazának erejével mindig cselekvőképes abban a drámában, amit semmiféle szeggel és ecettel nem tudna fölidézni.”

1980-ban – feltűnően sokára – megkapta a Kossuth-díjat. 1981. május 27-én szívroham következtében váratlanul elhunyt. Pilinszky egyéniségéhez hozzátartozott kivételes előadóképessége, versmondását több hanglemez őrzi. *Összegyűjtött versei* Jelenits István szerkesztésében legutóbb 1992-benjelentek meg. Prózai írásait először *A mélypont ünnepélye* (1984) c. kétkötetes kiadvány foglalta össze.

APOKRIF

1.
Mert elhagyatnak akkor mindenek.

Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.
A levegőben menekvő madárhad.
És látni fogjuk a kelő napot,
mint tébolyult pupilla néma és
mint figyelő vadállat, oly nyugodt.
De virrasztván a számkivettetésben,
mert nem alhatom akkor éjszaka,
hányódom én, mint ezer levelével,
és szólok én, mint éjidőn a fa:

Ismeritek az évek vonulását,
az évekét a gyűrött földeken?
És értitek a mulandóság ráncát,
ismeritek törődött kézfejem?
És tudjátok nevét az árvaságnak?
És tudjátok, miféle fájdalom
tapossa itt az örökös sötétet
hasadt patákon, hártyás lábakon?
Az éjszakát, a hideget, a gödröt,
a rézsut forduló fegyencfejet,
ismeritek a dermedt vályukat,
a mélyvilági kínt ismeritek?

Feljött a nap. Vesszőnyi fák sötéten
a haragos ég infravörösében.

Így indulok. szemközt a pusztulással
egy ember lépked hangtalan.
Nincs semmije, árnyéka van.
Meg botja van. Meg rabruhája van.

2.
Ezért tanultam járni! Ezekért
a kései, keserü léptekért.

S majd este lesz, és rámkövül sarával
az éjszaka, s én húnyt pillák alatt
őrzöm tovább e vonulást, e lázas
fácskákat s ágacskáikat.
Levelenként a forró, kicsi erdőt.
Valamikor a paradicsom állt itt.
Félálomban újuló fájdalom:
hallani óriási fáit.

Haza akartam, hazajutni végül,
ahogy megjött ő is a Bibliában.
Irtóztató árnyam az udvaron.
Törődött csönd, öreg szülők a házban.
S már jönnek is, már hívnak is, szegények
már sírnak is, ölelnek botladozva.
Visszafogad az ősi rend.
Kikönyöklök a szeles csillagokra –

Csak most az egyszer szólhatnék veled,
kit úgy szerettem! Év az évre,
de nem lankadtam mondani,
mit kisgyerek sír deszkarésbe,
a már-már elfuló reményt,
hogy megjövök és megtalállak.
Torkomban lüktet közeled.
Riadt vagyok, mint egy vadállat.

Szavaidat, az emberi beszédet
én nem beszélem. Élnek madarak,
kik szívszakadva menekülnek mostan
az ég alatt, a tüzes ég alatt.
Izzó mezőbe tüzdelt árva lécek,
és mozdulatlan égő ketrecek.

Nem értem én az emberi beszédet,
és nem beszélem a te nyelvedet.
Hazátlanabb az én szavam a szónál!
Nincs is szavam.

iszonyu terhe
omlik alá a levegőn,
hangokat ad egy torony teste.

Sehol se vagy. Mily üres a világ.
Egy kerti szék, egy kinnfeledt nyugágy.
éles kövek közt árnyékom csörömpöl.
Fáradt vagyok. Kimeredek a földből.

3.

Látja Isten, hogy állok a napon.
Látja árnyam kövön és keritésen.
Lélekzet nélkül látja állani
árnyékomat a levegőtlen présben.

Akkorra én már mint a kő vagyok;
halott redő, ezer rovátka rajza,
egy jó tenyérnyi törmelék
akkora már a teremtmények arca.

És könny helyett az arcokon a ráncok,
csorog alá, csorog az üres árok.

Pilinszky 1954-ben írt az *Apokrif*ot. A vers 1956 júliusában jelent meg a *Csillag* hasábjain. A költőnek ez volt az egyik első verse, amellyel újra az olvasók elé állt: 1919 után, az önkényuralom éveiben számos költő- és írótársával együtt ő is csak az asztalfióknak dolgozhatott.

Az *Apokrif* életművének egyik legkimagaslóbb orma, negyvenes és ötvenes évekbeli költészetének alap- és viszonyítási pontja. Mégsem szabad elszigetelnünk a *Harmadnapon* című kötet más típusú verseitől. Az *Apokrif* nagyszerkezete, hosszan és tévedhetetlenül kitartott hangja mellett, után, ott a végsőkig csupaszított *Négysoros*. Mindkét versről szép számmal születtek is elemzések. Az *Apokrif*ról legalább tíz beható értelmezés szól önállóan, s természetesen valamennyi Pilinszky-monográfia elmélyülten foglalkozik vele. A hallatlanul sokrétű, sokjelentésű, mégis egységesen és elementárisan ható versnek itt csupán néhány mozzanatára utalhatunk.

A címbe állított görög szó teológiai használatú megjelölés, eredetileg titkos, elrejtett iratra vonatkozott (az „elrejteni” jelentésű ige húzódik meg benne). A szentírási szövegek rendezésekor, az úgynevezett kanonizálás során egyes textusokat kétes hitelűnek találtak. Ezek kimaradtak a bibliai kánonból, apokrif iratnak minősültek.

A versnek tehát már a címe is szakrális indíttatást sugall. A transzcendens ihletettség, beavatottság sejtetése hozzájárul a költői önmeghatározás személytelenségéhez, pontosabban szólva: személyfölöttiségéhez, ez azonban a hangnemben, a költői dikcióban megfér a legmélyebb, a legforróbb személyességgel, vallomásossággal. Olyan helyzetbe, olyan pontra állítja ugyanis a költő a vers beszélőjét (ez a kettő sohasem egy és ugyanaz), amelyben, ahol ez a kélt ellentétes pólus egybeér, egybeesik, ahogyan egyébként minden ellentét is a versben. Ez a helyzet a végpusztulás, a végítélet helyzete s ez a pont a világ középpontja és „világvégi esett föld” is lehetne, a fontos azonban az, hogy néptelen, hogy mintha egyvalakinek volna fenntartva: egyszemélyes megfigyelőpont ez, ahonnan a beszélő (krónikás? próféta?, maga az elhagyott Emberfia?) számot ad a múltról, a jelenről s a jelenbe költöző, a jelent elfoglaló jövőről.

A jövő az apokalipszis jövője, embernek, élőlényeknek, a világnak végső megítéltetéséé, amelyről a bibliai Apokalipszisnek, a *Jelenések könyvé*nek látomásai is beszélnek. Csakhogy míg az újszövetségi ítéletvízió a jók és rosszak végső különválasztására utal, itt a világ mindenestül vettetik el. Isten csupán a harmadik egységben jelenik meg, ott is úgy, mint aki elhagyta teremtményeit. A néhány évvel későbbi Pilinszky-versekben is megfogalmazódik a tragikus látlelet, mégpedig egyenesen a jelenről, hogy miután az ember elhagyta Istent, most Isten hagyta el a világot.

De vajon az *Apokrif* nem a jelenről beszél-e? Igaz, hogy – különösen a nyitó sorokban – hangsúly, nyomaték esik a jövőbe mutató nyelvtani jelzésekre: „akkor”, „látni fogjuk”, mégis már ez az első rész is, a következők pedig különösen abban az időtlenített jelenben szólnak,

amely a Pilinszky-líra mindenkori centrális, kitüntetett ideje. Már ezekben a sorokban jelenné, sőt múlttá elevenül a jövő („Feljött a nap.” „Így indulok.”) Az első rész pedig a jelen idejű s jelenlétet kimondó „van” háromszori leütésével ér véget.

Nem véletlenül csúsznak és olvadnak össze így az idő rétegei. A fő, a meghatározó tény ugyanis az, hogy valami *után* vagyunk. A kezdő sor egyszerűségében, elkülönülésében, egyetemes érvényességében az egész versfolyamat kiindulópontja és össz6egzése egyszerre: „Mert elhagyatnak akkor mindenek.” A „mert” egy hiányzó, mégis mindvégig perzselően jelen lévő látványsor, leírás, gondolatfolyam, elbeszélés lezárásaként kezdi el a verset. Egyszersmind előremutatón magyarázza, hogy a versbeli, az elbeszélhetetlen elbeszélés utáni tények, látomások miért történnek. Megokolás és következtetés egyszerre.

Ahogyan az idő pillanatra és végtelenre rögzül az *Apokrif*ban, úgy keverednek el a térben (eleddig) különálló lények, tárgyak, életek. Igaz, hogy a 2-4. sorok az „egek”, a „földek”, a „kutyaólak” külön csendjét jelentik be: az olyannyira eltérőnek tudott létszintek, az egek és a kutyaólak mégis közös sorsra jutnak. A vers szövegében később is a legváratlanabb egymás mellé rendeléssel tűnnek föl elvadult és házias színterek, megfoghatatlan, gyötrő víziók és a hétköznapi élet tárgyai, holmijai, kellékei.

Az apokaliptikus időről és térről egyetlen hang tudósít. Ez az egyedüli hírhozó azonban mentes mindenféle prófétai attitűdtől, semmilyen patetikus szerepet nem tulajdonít magának. Szerepét még leginkább a tanú, a tanúságtevő fogalmával lehetne megragadni; de ez a tanú, „virrasztván a számkivettetésben”, már eleve és legvégül is („Akkorra én már mint a kő vagyok”): áldozat. Egysége nem jellemében vagy személyiségében, hanem csupáncsak hangjában, szólamában nyilvánul meg. A megfigyelésben, a jövendölésben, a megindult visszaemlékezésben, az egyszerre egyetemes emberi és közölhetetlenül személyes tartalmak megsejtetésében. Ez az első személyű tanú mind a három részben más jellegzetes magatartást, illetőleg hangnemet választ. Az elsőben a végítéletről és a végítéletnek tanúskodik, majd útnak indul. A másodikban a visszatérést, a másik lényre való vágyakozást és a magárahagyottságot szólaltatja meg. A harmadikban mozdulatlanul vállalja a saját és minden teremtmény végzetét.

Az *Apokrif* példátlan erővel sűríti össze az egyetemes, kivált a modern költészetben fölfedezett hit- és gondolatrendszerek, képhasználati módok és stílusformák legkülönbözőbb válfajait. Képvilága, metaforikája, ha akár csak az első részt tekintjük, a legszélesebbre, kozmikus méretekre tágul, de lencséje alatt a legkisebb részletek is betöltik a látóteret. Németh G. Béla írta erről a képanyagról: „Nyomorúságos napi tapasztalat ível át örök, eksztatikus élményekhez, animális szorongású, ősvilági jelképek tragikus magasztosságú szimbólumokhoz, liturgikus, ünnepi gesztuskincs szegényházi, kórházi, fegyházi mozdulatokhoz, mitologikus világlátás laboratóriumi képvilághoz...” A mitologikus motívumok végképp nem műveltséganyagként, hanem sorsdöntő, elementárisan *elsajátított* ősképekként lépnek a versbe. Közülük az emberiség legfontosabb közös jelképeihez tartoznak a vadállat, a madarak, a fák, az erdő, a paradicsomkert képei. De milyen megrázóan, olykor a képtelenség határáig merészkedve, mégis az első sortól az utolsóig kikezdhetetlen érvényességgel egyéníti a vers ezeket a motívumokat! Gondoljunk az első egységben „figyelő” és „nyugodt”, a másodikban „riadt” jelzőt kapó *vadállat*ra, a „menekvő madárhad” látomására, mely a másodikban még intenzívebbre, gyötrelmesebbre válik, s az *égő ketrec* motívumával bővül, a fára, mellyel előbb a beszélő azonosul, s amely majd a volt boldogság „forró, kicsi” erdejévé szaporodik, a „valamikori” „paradicsom” pontja sűrített emlékére s végül még a tékozló fiú evangéliumi történetére, mely a második egység hazatérésében sejlik föl.

S az egész végítéleti, végpusztulást jelző látomássor egyszersmind mindvégig hangsúlyosan reflektál is önmagára, hangsúlyozza önnön beszédvoltát. A stílusnemek áramütésként ható váltásai, ütközései a nyelv, a nyelvben lappangó erő végső megfeszítéséről

árulkodnak. Az első rész széles medrű, fájdalomteli panaszszava, jeremiádja („Ismeritek”, „És értitek”, „És tudjátok”?) után rögtön két jelzésszerű, kihagyásos mondat következik, a második rész nem kevésbé intenzív könyörgését szárazon lecsapó, tényközlő hangnemű mondatok zárják le. Mert az *Apokrif* a nyelv nélküli, a nyelvtől megfosztott ínség verse is, amiként ezt a hiány-tapasztalatot a második egység felejthetetlen megszólításában, vallomásában („Csak most az egyszer szólhatnék veled” ...” Nem értem én az emberi beszédet, / és nem beszélem a te nyelvedet”) meg is fogalmazza. A nyelv, a tagolt beszéd lehetetlenségét egy végsőkig fokozott, telített költői nyelven fejezni ki: az egész magyar költészetben alig találni példát esztétikailag ennyire termékeny, ennyire *megtestesült* paradoxitásra.

Kortársi emlékezésekből tudjuk, hogy a kiöltő jambikus lejtésű, legnagyobbrészt félrímes szerkesztésű költeményét eredetileg négysoros versszakokban írta le, s valamivel, maga sem tudta, miért, elégedetlen volt. Majd egyszerre minden kitisztult: versmérték, rímszerkezet maradt változatlanul, de a versszakokat megszüntetve, folyamatosan, illetőleg helyenként szabad sorszámú egységekbe tagolva írta le a művet. Ez a folytonosan áradó, majd helyenként váratlanul zökkenő és összesűrűsödő versbeszéd megteremtette a költemény lélegzetelállító sodrását, s bizonyára hozzájárul rendkívüli, szinte a szó testi értelmében megrázó hatásához.

FRANCIA FOGOLY

Csak azt feledném, azt a franciát, kit
hajnalfele a szállásunk előtt
a hátsó udvar sűrűjében láttam
lopódzani, hogy szinte földbe nőtt.
Körülkutatva éppen visszanézett,
s hogy végre biztos rejteket talált:
övé lehet a zsákmánya egészen!
Akármi lesz is, nem mozdul odább.

S már ette is, már falta is a répát,
mit úgy lophatott rongyai alatt.
Nyers marharépát evett, de a torkán
még alig ért le, jött is a falat;
és undorral és gyönyörrel a nyelvén
az édes étel úgy találkozott,
mint telhetetlen testi mámorukban
a boldogok és boldogtalanok!

Csak azt a testet, reszkető lapockát,
a csupa bőr és csupa csont kezet,
a tenyerét, mely úgy tapadt a szájra
és úgy adott, hogy maga is evett!
Az egymás ellen keserülő szervek
reménytelen és dühödt szégyenét,
amint a végső összetartozást is
önönmaguktól kell, hogy elvegyék!

Az állatian makogó örömről
a suta lábát ahogy lemaradt,

és semmisülten kuporgott a testnek
vad gyönyöre és gyötrelme alatt!
A pillantását, - azt feledném egyszer!
Ha fuldokolva is, de falt tovább,
és egyre még, és mindegy már akármit,
csak enni bármit, ezt-azt, önmagát!

Minek folytassam? – Őrök jöttek érte;
a szomszéd fogolytáborból szökött.
s én bolyongok, mint akkor is a kertben,
az itthoni kert árnyai között.
A jegyzetembe nézek és idézem:
„Csak azt feledném, azt a franciát...”
S a fülemből, a szememből, a számból
a heves emlék forrón rámkiált:

„Éhes vagyok!” – És egyszeriben érzem
a halhatatlan éhséget, amit
a nyomorult már réges-rég nem érez,
se földi táplálék nem csillapít.
Belőlem él! És egyre éhesebben!
És egyre kevesebb vagyok neki!
Ki el lett volna bármi eleségen:
most már a szívemet követeli.

Pilinszky számára a világháború tapasztalatai az ember végső nyomorúságát, irgalom nélküli megalázottságát, menthetetlen ínségét leplezték le. Már kevéssel a gyötrelmes élmény után megalkotta azokat a verseit, melyek több mint egy évtizeddel később a *Harmadnapon* című kötetben az *Egy KZ-láger falára* ciklusba kerültek. A F*rancia fogoly* először a *Válasz* c. folyóirat 1947. szeptemberi számában jelent meg. Egy évvel korábban tette közzé a vershez oly közel álló, a kötetben is melléje sorolt *Harbach 1944*-et. Ez a két darab, talán még a *Frankfurt* c. verssel együtt, a háborús élménykörhöz kapcsolódó költeményeknek egy sajátos típusához tartozik. Szemben a ciklus-címadó, a kötetcímadó meg a *Ravensbrücki passió* c. költeményekkel, melyek különben jóval rövidebbek is, ez a három vers részletezőbb, tárgyszerűbb leírásra épül, s ami még fontosabb, epikus vázuk van, folyamatot vázolnak fel, események egymásra következését adják elő. A szorosabb szerkezetű darabok viszont egyetlen pillanatnyi látvány, észlelés időhöz kötött jelenlétét és örök jelentésű, egyetemes valóságát ragadják meg egyszerre, látomásos sűrítéssel.

Azt jelentené ez, hogy a *Francia fogoly* leíró vagy történetmondó vers? Egyáltalán nem. Igaz, hogy egy személyt és egy eseményt állít a vers fókuszába: egy francia foglyot, aki kínzó éhségtől űzve megszökik, s egy nyers répát gyűr le magába, míg az őrök rá nem találnak. De milyen megtévesztő az efféle összefoglalás! Pontosan arról nem ad számot, aki és ami a vers voltaképpeni főszereplője, lényeges és hajtóereje: az emlékezőről, aki az emlék fölidézésével újra szemlélővé válik, s még inkább legfőképpen erről a szemlélésről magáról, a figyelemről, arról a tehetetlenül intenzív részvétről és részvételről, amellyel pillantása az örök szenvedést hordozó, megtestesítő egyedi szenvedőre szegeződik.

Csakhogy még az ilyen meghatározásokkal is vigyázni kell. Valójában mi sem áll távolabb Pilinszky passióverseitől, mint az efféle dedukció: nem indul ki valamely egyetemes lényegből, egzisztenciális alaphelyzetből, hogy mintegy példákon mutassa be működését. A Pilinszky-féle világlátás, költői szemlélet egyik legfőbb esztétikai erőforrása éppen az, hogy

látványt és lényeget, egyedet és törvényt, pillanatnyit és örökkévalót egyszerre lát meg és mond ki, szakítva lényeg és jelenség metafizikus kettéválasztásával, rangsorolásával. Az éhség a fogolyban jelenik meg, a fogoly maga az éhség.

A hat, egyenként nyolcsoros strófából álló költemény érzületi gyújtópontja, dinamikai erőközpontja, mondhatnánk, alapmondata már a szöveg legelején fölvillan: „Csak az feledném, azt a franciát....” Egészen a negyedik versszak végéig ez az óhajtó mondalitású, de persze minden óhajtásnál „forróbb” és „hevesebb” vágyat kifejező utalószós főmondat szervezi a látvány leírását, az egyébként mozdulatlan állapot, a tehetetlen és életveszélyes evés kellékeinek és a hozzákapcsolódó asszociációknak a folyamatát: „Csak azt a testet...”, „a suta lábát...”, „A pillantását, - azt feledném egyszer!” Maga a kényszeresen, rögeszmésen visszatérő tárgyeset, mellyel a fogoly testrészeit megnevezi, hiányosan, elliptikusan folytatja is az alapmondatot, a felejtés kudarcra ítélt szándékát. Az ötödik versszakban már önidézetként, a vers felütésének ismétléseként hangzik fel az alapmondat, de rögtön meg is semmisíti önmagát, a zárlatban a győzelmes (és pusztító) emlék már védekező ellenpont nélkül szólal meg. A „csak azt feledném” szószerkezet súlyát tanúsítja az a tény is, hogy a vers eredetileg ezen a címen jelent meg.

A múltbeli esemény leírása, a fogoly kimerevített kálváriája tehát mintegy idézőjelbe kerül; mindvégig a beszélő iszonyának, döbbenetének, riadalmának nézőpontjából, kontextusából rémlik elő. Az esemény, a történés, a szereplő tehát egy pillanatra sem marad magára, nem is érvényes önmagában, csakis a reá tekintő lírai narrátor érzelmi, indulati reakcióinak fénytörésében, közvetítésében; de a megszólaló, a beszélő sem önálló szubjektum, minden megnyilvánulása *válasz* a látványra, csak ebben a viszonyban, alany és tárgy kíméletlen egymásrautaltságában létezik. Még az előbb használt „szemlélő”, „szemlélés” szavakat is helyre kell igazítanunk: valójában olyan aktív, belehelyezkedő figyelemről beszélhetnénk, amely már részvétel. Részvétel a másik szenvedéstörténetében.

A *Francia fogoly* tehát nem leíró vers és nem vallomásos vers; nem tárgyi, nem is alanyi. Egy eksztatikus, határhelyzeti *kapcsolat* kétpólusú megjelenítése; csakhogy ez a kapcsolat sohasem válhat cselekvő realitássá, a megfigyelő végül is nem mozdulhat ki figyelő, emlékező pozíciójából, *részvétele* csak a tanúskodó mozdulatlan *jelenléte* lehet – a „mozdulatlan elkötelezettség” Pilinszky megfogalmazta álláspontjának értelmében.

A *Francia fogoly* esztétikumának termékeny paradoxonjai közé tartozik, hogy a fehérizzású részvét, mely áthatja a verset, korántsem gyengéd képekbe, kijelentésekbe öltözik. A beszélő inkább kegyetlen tárgyilagossággal, analitikus szenvedéllyel bontja mozzanataira a fiziológiailag is lehetetlen evést (a végsőkig kiéhezett ember nem képes *megenni* a szilárd táplálékot); majd magát a szereplőt is széttagolja, testrészeit megszemélyesítésekben önállósítja: reszkető lapockát, csupa bőr és csupa csont kezet, tenyeret, szájat, szerveket, suta lábat, és végül megint, mint a harmadik szakasz első sorában, „testet” lát – az individuális személy helyén. És mindeme testrészek esznek, enni próbálnak. A vers legfőbb egzisztenciális megfigyelése, legkegyetlenebb, egyszersmind legönkínzóbb fölfedezése a testrészek harca, az emberi egység végső megszégyenülése és felbomlása…

Az egymás ellen keserülő szervek
reménytelen és dühödt szégyenét,
amint a végső összetartozást is
önönmaguktól kell, hogy elvegyék!

Pilinszky költészetének vallásos jegyeiről, katolicizmusáról, miszticizmusáról sokat írtak, sokféleképpen vélekedtek. Föltehető, hogy e hit egyik legsúlyosabb költői, esztétikai következménye a végletes ellentétek végletes szétfeszítése, polarizálása, valamint azonnali, *egyidejű* egybejátszása, összeforrasztása. Így nyilatkozhat meg a részvét éppen a kegyetlen

látvány- és helyzetértelmezés logikája szerint. A mindenkori ínség, szenvedés és a mindenkori gyönyör, megelégülés sorsa összpontosul a fogoly halálra ítélt evésében: az, hogy szöges ellentétüket is magukban hordozzák. Ezért fogóznak egymásba a korai Pilinszky-líra módján az antitézisszerű fogalmak a *Francia fogoly* szövegében: „undorral és gyönyörrel"; „A boldogok és boldogtalanok"; „vad gyönyöre és gyötrelme alatt". A kélt személy, a szenvedő és a megfigyelő is radiálisan kettő, *ugyanakkor* egy és ugyanaz.

A költő sokszor írt a hétköznapi tárgyak metamorfózisáról, melyek belekerülve a század poklába, a „kor betűformáivá" lettek. Arról is vallott, hogy a háború leplezte le igazán újra, hogy mi is az éhség, a szomjúság, a hideg, a testi kín. A modern költészet jellegadó áramlataival szemben, melyek a tapasztalati világgal meg nem elégedő lényegkeresésre vagy az alkotó, fölszabadított képzeletre építették értékrendjüket, Pilinszky költészete ismét az elemi, őseredeti szükségletekhez, az intellektualitás, a racionalitás előtti egzisztenciális tényekhez, adottságokhoz fordult. Nincs magasabb lényeg a *Francia fogoly*ban, mint az éhség, az éhező, aki végül „ezt-azt, önmagát" s a beszélő szívét falná, ösztönösen, öntudatlanul. A vers nem is fukarkodik a nyers, naturalisztikus lejegyzésekkel. De ezek egy pillanatra sem nőnek fölébe az alaphelyzet tragikus, egyetemes igazságának.

A záró strófa – melyet a megelőző sorok lélegzetfojtó feszültséggel készítenek elő – immár a „halhatatlanná" nőtt éhség jelen idejét mondja ki, az öngyötrés, a lelkiismeret-furdalás folyamatában szimbolikussá avatva az elpusztult lény egykori kínját. Áldozatul esni a szenvedőnek, akin nem segíthettünk; magunk ellen fordítani, pusztító erővé fokozni ínségét: ezeket a szövevényes, a köznapi életben mélyen a tudattalanba temetett érzéseket példátlan, vakító világossággal, igazsággal, a legvégső konklúzióig vezetve tárják föl a költemény záró sorait. Az alaktalan gyötrelmen, a tehetetlen együttérzésen csupán a tökéletes művészi formálás lesz úrrá. A *Francia fogoly* annak a versszerkesztésnek tökéletes modellje, amely a *Harmadnapon* verseinek korában jellemezte Pilinszky líráját. Egyenletes fokozással, a szemléleti és stilisztikai feszültség töretlen növelésével emelkedik a költemény a tragikus, a megrendítő sorsösszegzésig, egzisztenciális tanulságig.

*

FETYKÓ JUDIT

Ausztrália messze van*

Lajos nem lett jobban se a kávézástól, sem a konyaktól. Mikor barátai elmentek, egy ideig csak feküdt a heverőn, majd kitelepedett a teraszra, ahonnan épp elfordult a nap. Neki most nem akaródzott összezárni s behordani a tegnapi vendégség után szerte maradt székeket. Péter itt nem rámolt, a poharak, tányérok az asztalon maradtak, néhány darázs meg légy zümmögve körözött felettük. Lajos a nyugágyból nézte, ahogy a maradékok felett repkednek a rovarok, eszébe jutott, mikor gyerekkorában vízi-pisztollyal lövöldözött rájuk. Aztán meg, mikor a cseresznyefára rajokban jövő seregélyekre, légpuskával, egyszer Pesten is, mikor az erkélyre szálltak a városi galambok. Az majdnem rosszul sült el, valaki kihívta a rendőröket, hogy itt kérem, lövöldöznek. Aztán nem lett belőle semmi… Villództak benne az emlékek.

* azonos című színdarab regényváltozata (http://mek.oszk.hu/10500/10529/)

– Kész marha vagyok! – gondolta. – Az egyetlen barátom! Ki is maradt a barátaim közül? Vajda Zoli? Ő is a barátom. Volt... Most el van foglalva. Balogh Laci? Megnősült, a felesége ki nem állhat, azt mondja, nem vagyok jó barát. Én azt mondom, ő nem való Lacihoz, ám győz a nő! A többiek? – tette fel magának a kérdést. Csak úgy üvegből ivott egy korty konyakot. – Ez az Ildi bájos kis nő…, ennek is csak a munkája, néha egy kis vendégeskedés, felületes flört. Nem én kellek neki. Lehet, senki nem kell neki. Milyen furcsa ez a dupla tagadás: senki nem kell. Neki. nekik. Rögtön kevesebb lenne a rezsije, ha valakit összeszedne – ezen a kevesebb lenne a rezsije ötleten nevetett. – A lányom azt se tudja, hogy a világon vagyok. Mert az asszony. Miért az asszony? És miért megint és már megint az asszony? Én hol voltam ebben az egészben? Hagytam. Az asszony… Semmi asszony, semmi hárítás. Én léptem le Tengízbe, és szálltam ki az egészből. Mindenféle indokok. Józan megfontolásnak tűnő döntések. Tűnők. Tűnnek.

– Van igazsága Péternek, hogy csak a pofám jár, maradtam volna a közelében, hordtam volna a láthatásokra, foglalkoztam volna vele akkor is, mikor már kinyílik az esze és kérdez és rákérdez, hogy mi miért. Mikor… Mikor dönteni kell az ügyeiben, mikor gondoskodni kell róla, a ruhájáról, a könyveiről… kimaradtam belőle. Ez nem engem nyom, nem nekem gond…

– Nem élhet egy gyerek úgy, hogy ne legyen biztos a szüleiben. Nem élhet tudathasadásban, hogy ki az apja. Vagy én vagyok meghasadva? – folytatta önmagával a belső párbeszédet, állított és indokolt, időnként kortyolt egyet, észre se vette, hogy kiürült az üveg, csak mikor ismét a szájához emelte.

– Na, ez is elfogyott. Ezek a nők! Ez a Kata! A hangjával megbolondítja az embert! Már a telefonban is. Lehet, ez is marhaság, csak beképzelem, csak gerjesztem magam. Az egyedülléttől van, az üres, hideg ágytól. Megbolondulok a hiánytól. Ennek is a maga passziói a fontosak. Van a hangjában valami kis fátyolosság, valami épphogy elmosódottság. Nem is szép a hangja. Mégis… és felhívott, mert tudta, mit akar. Akkor is tudta mit akar. Célirányos volt. Hogy is volt az a beszélgetés? Bemutatkozott megköszönte a segítségemet, és azonnal rátért a neki fontosra, az ő számára lényegesre. Meggyőzhetetlen volt, hogy némi korrekció kéne az írásaiban. Olyan ez is mint Péter. Csak nőben. Egyenesen megtiltotta, hogy a javítottat adjam át a magazinnak, az se érdekelte, ha az eredetit nem fogadják el. Igen, más se érdekelte, csak az írásai bekerülnek-e a magazinba, vagy egyáltalán eljutnak-e odáig. Nem is emlékszem, hogy kért-e véleményt. Valószínűleg nem kért. Én meg véleményezni akartam. Abból sem kért. Minek akartam véleményt mondani ennek a nőnek az írásairól? Hát nem olvastam már elég írást, mikor azért tartottak, hogy vakulásig válogassak a beküldött anyagokból? Meg tud még lepni valaki valamivel? Úgy az első hat-nyolc történetből még megmarad a fejemben valami, a tizenötödiknél már mind egyforma, a huszadik felett meg mind szar. De ennek az írásait beválogatták nélkülem is.

Bevitte az üres üveget a konyhába, evett egy keveset. A gyomra már nem háborgott. Ásványvizes palackokkal ment vissza a teraszra.

– A barátnő. A Péter barátnője. A barátnője? Milyen értelemben a barátnője? Mennyi belemagyarázható, beleérthető árnyalat van ebben a barátnő szóban. A szürke összes árnyalatai…, nem az ötven, mint a könyvben, az összes belepréselhető árnyalat szex nélkül értve…, vajon a színskála hányat adna ki? – maradt meg még az előzőeknél a gondolata. – Jól főz. Péter nem mondta meg, hogy ennyivel idősebb, mint én. Hagyta, hagy várjam. Vártam, csak épp nem tegnapra. Ő is várta. Ő tudta, hogy jön. De még mennyire! Egész nap tűkön ült, hogy jön-e. Ő tudta, hogy jön, én nem. Ő napok óta felvillanyozódott, mert tudta: jön a nő… a *nő*! Most ez a múzsa, még akkor is, ha Olga… És jött. És hatott. Mekkora marha vagyok! Már kezdtem azt hinni, nem számít a kor. Mi számít?

A gyerekek befejezték a fűnyírást, az asszony megfőzött, majd ebéd után a fiakkal átment a közeli kisváros strandjára, Péternek nem volt kedve egy szál úszógatyában mutogatni magát az emberek közt, inkább itthon maradt. Aludt néhány órát, de a délután második felére sem szűnt meg nyughatatlansága. Nem lelte a helyét. Nem bírt otthon maradni. Aggasztotta, ha hazajön a család, előbb-utóbb szóba kerül ez a furcsán sikeredett hétvége. Talán az e-mail is…, bár az asszony ez idáig eltekintett az ő lángolásaitól. A férfi úgy érezte, hogy most túlment minden határon, kerülni akarta a következményeket. Átsétált Lajoshoz. Az egyáltalán nem örült neki.

Olga a vacsorát készítette, mikor kijött Ildi az opállal. Érezte, hogy Olga most nem kíván vendéget, se ismerőst. Várt egy keveset, hátha előkerül Péter, aztán átment Lajoshoz, hogy végre átadja az ásványt, hogy végre le tudja zárni ezt a fura hétvégét.

Olga elfáradt a tegnaptól, a mai strandolástól, idegei láza nem engedte ellazulni, híre sem volt benne az álmosságnak, a teraszon a hintaszék ölelésében megpróbált olvasni. Lépteket hallott, remélte, hátha már végre hazajött Péter.

– Csak nem hazajöttél, Péter? – kérdezte, de érezte, hogy nem, ezek a léptek túl könnyedek és határozottak. Ildi jött vissza, egyedül.

– Péter nincs ott. Visszajöttem hozzád. Lajos elkísért, de nem akart bejönni.

– Ilyen rövid ideig voltál odaát? Péter? – értette ő, hogy Lajos most mért nem akart bejönni.

– Lajos azt mondta, nála van, de ott nem láttam.

– Alig várom, hogy Lajos visszamenjen a városba. Mikor ideköltözött, azt hittem; jó lesz. Teljesen felforgatta az életünket. Ma megint Ausztráliába akartak menni. Két abnormális. Ittak. Még ma is.

– Mi lesz ebből? Na, ez csak képletes kérdés volt.

– Lajost nem lehet kiszámítani. Ez a kiköltözés…, mint egy szerep. Állandóan új szerep.

– Egyedül van. Panaszkodott.

– Persze, egyedül – Olgának eszébe jutott, a falu kikapós asszonyai közül már egy-kettő meglátogatta Lajost…, legalábbis a szóbeszéd szerint meg Péter is mondott egyszer valamit – Barátnői mindig vannak. Itt is. Állandó ritkábban. Valahol érthető. Nem érdekel, mit csinál! Elegem van ebből az emberből. Csak Péter érdekel. Pétert meg fogja bolondítani a kelekótya ötleteivel. Hallgat rá, nem veszi észre, hogy naponta új, egyre vadabb dolgokkal áll elő.

– Említett valami utat. Ma lehengerlő akart lenni, a tegnaphoz képest – elgondolkodott Olga megjegyzésén: Lajos valóban ennyire egyedül lenne? Az alkalmi egyéjszakásokat nem számolva. De mért érdekelne ez engem? Elment az eszem? – tűnődött.

– Csak nem alakul köztetek valami? Igaz, először azt gondoltam, jó lenne, ha ti ketten… Rosszul mértem fel. Ne haragudj! – már megbánta, hogy elszólta magát Lajos alkalmi nőismerősiről. – Keresek neked valami innivalót! Van a hűtőben ásványvíz, tea.

– Csak maradj. Megtalálom! Úgyis el akarok indulni. Magam se tudom, ma mi vonzott ide. Annak az opálnak jó lett volna, ha majd a jövő héten te hozod vissza.

Töltött maguknak két nagy pohár teát, kivitte a teraszra.

– Ebből az itteni életből semmi nem lesz – kezdte Olga. – Ez az, amiről ritkán beszélünk. Elmúlnak a dolgok. Minden játszma túl van játszva. Annyit ismétlődik, hogy elég. Nálam ma jött el az elég. Ezzel az Ausztráliával – sóhajtott, hallgatott egy ideig. – Neked van igazad, hogy nem kötöd magad senkihez.

Ildi erre nem tudott felelni. Nem is akart. Hiszen mit is mondhatna?

– Tehetetlen vagyok – folyatta Olga. – Mégis el kell döntenem, hogy itt ezt a fonalat elvágom. Hiszen annyira menni akar! Ildi! Neked meg Katának van igaza. Azt csináltok, amit akartok, amikor akarjátok. Nem szabad ilyen ostobán feladni mindent egy emberért. Nem szabad…

Ilid hang nélkül sírt. Arcán végigfolytak a könnyek. Még nem kellett zsebkendő, még nem szipogott tőle. A hangja egy kicsit megváltozott, színtelen és mosott lett. Halkan beszélt, a nyáréjszaka fényeiben Olga csak pár mondat után vette észre, hogy a másik sír.

– Hallgass! Te élsz. Ti éltek, vívódtok egymással, Péterrel – letörölte az arcát. Kifújta az orrát. –Kialakítottam egy életmódot, amiben gyakran nyugodt vagyok. De egy pillanatig sem vagyok boldog. Egy pillanatig se… Hidegen, belátóan nyugodt, az vagyok. Vagy a nyugalom lenne maga a boldogság? A nyugalmamat fel nem adom senki ember fiáért; ez a biztos, ez a megtanult önszabályozó nyugalom – nagy levegőt vett, fegyelmet parancsolt magára. Meglepődött, már évek óta nem tudott sírni, néha szinte vágyta a sírás kegyelmét, de nem jött el, most meg ő maga nem enged neki parttalan folyást.

– Az is valami. Meg fogom tanulni tőletek. Hiszen ti már tudjátok, hogyan kell – mondta Olga, olyan halkan, szinte lehelve a szavakat, hogy a hallható tartományba eljutó hangfoszlányokból csak sejteni lehetett, mit mond.

Folytatjuk…

Fotó: DARVAS JUDIT

Zemplén, Sárospatak, Bereg télen

Fotó: **SZABÓ MÁRTA**